

OMILETICA

A. OMILETICĂ GENERALĂ

Capitolul 1: GENERALITĂȚI

1.1. Disciplina omileticii: definiție, scop, necesitatea sa

1.2. Temeiurile propovăduirii creștine în Biserica Ortodoxă

1.3. Calitățile predicatorului: intelectuale, religioase, morale și fizice

Referințe bibliografice

Aplicații

- **Obiective educaționale**

La sfârșitul acestui capitol veți putea să:

- cunoașteți specificul omileticii între celelalte discipline teologice;
- cunoașteți convingerea necesității predicării în Biserica Ortodoxă;
- vă formați modelul pentru a fi buni propovăduitori.

- **Cuvinte cheie**

omilie – cuvântarea preotului către credincioși în biserică;

omiletică – disciplina care expune sistematic principiile, metodele și procedeele după care preotul trebuie să-și alcătuiască și să-și rostescă predicile în fața credincioșilor.

- **Sinteza capitolului**

Preotul este continuatorul activității învățătoarești a Mântuitorului. De aici decurge necesitatea **Omileticii** ca obiect de studiu, în vederea unei mai bune predicări, care se bazează pe modul cum au comentat cuvântul scriptural luminătorii Bisericii. De aceea, preotul trebuie să aibă calități intelectuale, care îl ajută să se purifice de neștiință și să cunoască adevărul mântuitor. Dar acestea trebuie completate cu calitățile religios-morale, care se obțin prin împlinirea poruncilor, care duce la purificarea de patimi, și astfel se asigură succesul predicii.

1.1. Definiția, obiectul, împărtșirea și necesitatea omileticii

Disciplinele care se studiază în învățământul teologic constituie un tot unitar, fiindcă ele vorbesc despre Dumnezeu, Care este unul singur, și despre legătura Sa cu omul conceput ca ființă unitară alcătuită din trup și suflet. Din necesități practice, didactic-pedagogice, însă, materiile învățământului teologic s-au împărțit în patru secții, fiecare secție având temele sale teologice speciale:

A. Secția biblică; B. Secția istorică; C. Secția sistematică; D. Secția practică;

1.1.1. Omiletica este un obiect de studiu teologic, care face parte din secția practică, alături de Catehetică, Liturgică, Pastorală, Drept bisericesc, Cântare bisericească. Ea se ocupă cu învățătura despre vorbirea bisericească din toate punctele de vedere. Numele său provine de la verbul grecesc care înseamnă: a sta de vorbă cu cineva, a convorbi, a avea relații cu cineva, a se întreține asupra unei teme, a fi printre, a comunica prin. În familia de cuvinte a acestui verb se cuprinde și substantivul, care înseamnă: mulțime, adunare, reuniune, popor. Acest verb exprimă acțiunea predicatorului de a vorbi cu poporul, în general. El este folosit în Noul Testament de trei ori: **Luca XXIV, 14** („*Vorbeau unul cu altul despre...*”); **Fapte XX, 11** („*Vorbind cu ei mult, până în zori*”); **Fapte XXIV, 26** („*Vorbea cu ei*”).

Omiletica este disciplina Teologiei practice în care se expun sistematic principiile, metodele și procedeele după care preotul trebuie să-și alcătuiască și să-și rostească predicile în fața credincioșilor. Omiletica este un studiu teoretic, pentru că ne dă cunoștințe despre oratoria sacră, sub toate formele ei, dar ne învață și meșteșugul de a transmite cu artă, învățătura creștină. Începând de la Origen (185-254), cuvântul omilie se folosește îndeosebi pentru a desemna o cuvântare bisericească. Ca în toate domeniile, și aici, practica a precedat istoria, adică în Biserică a existat întâi vorbirea sfântă, practică de Domnul Hristos, de Apostolii Săi și după aceea s-au fixat și s-au sistematizat regulile acestei vorbiri scoase din cele mai distinse cuvântări. Întâi a fost deci, omilia și apoi a apărut Omiletica.

1.1.2. Obiectul Omileticii este privit din două puncte de vedere: din punct de vedere general și din punct de vedere special. De aici urmează că Omiletica are două subîmpărțiri: **Omiletica generală** și **Omiletica specială**.

Omiletica generală expune elementele de orientare a predicatorului creștin în această disciplină teologică, cum vom vedea mai jos, strict necesare pentru întocmirea unei predici, de orice gen.

Omiletica specială învață pe predicator ce fel de predici să folosească, ținând seama de împrejurările și sărbătorile bisericești, cum să le alcătuiască și cum să le rostească în fața credincioșilor.

Obiectul propriu-zis al Omileticii este arătat în tabla de materii a fiecărui manual de Omiletică: Omiletica generală și Omiletica specială, cu diviziunile și subdiviziunile fiecăreia.

Tot în legătură cu obiectul Omileticii, trebuie să luăm în discuție materia de predicat în tot cursul anului bisericesc. Aceasta este doctrina creștină, ca și obiectul celorlalte materii de învățământ religios; dar disciplina omiletică își are caracterele sale proprii în tratarea temelor, cu privire la formularea lor, la forma de tratare a lor, la limba folosită, la ținuta externă a predicatorului etc. În formularea și tratarea temelor, predicatorul este mai liber decât catehetul, de exemplu, în sensul că poate trece și la alte materii, spre a-și lămuri tema. Forma de tratare în predică constă într-o vorbire continuă în fața ascultătorilor.

Predicatorul folosește forma *expozitivă și acromatică*, monologică, în tratarea temei (a asculta), adică el expune tema în fața credincioșilor, iar aceștia ascultă.

În **Catehetică** se folosește metoda întrebătoare, numită *metoda erotemică* sau *dialogică* (a întreba); catehetul întreabă și ascultătorii răspund. Ca limbă și ținută, de exemplu, predicatorul poate și este obligat să folosească ornamente retorice, stilistice și gesturi potrivite, spre a încânta și a atrage pe auditori. Celelalte obiecte teologice au mai mult un caracter instructiv, adresându-se cu precădere minții, pe când **Omiletica**, fără să ignore acțiunea didactică a predicii, are în vedere și lucrarea de mișcare a inimii și de determinare a voinței spre practicarea virtuților creștine. Majoritatea celorlalte studii teologice au, prin excelență, un conținut teoretic, descriptiv, iar *Omiletica are un caracter normativ, practic*.

Omiletica se ocupă, deci, cu expunerea învățăturilor dogmatice, morale și catehetice creștine, după principiile, metodele și procedeele arătate mai sus. Mântuitorul Hristos, în tot timpul activității Sale pe pământ, a dat oamenilor toate aceste învățături, pe care le aflăm scrise în Noul Testament. Exemplu de **învățătură dogmatică**: „*Duh este Dumnezeu*” (Ioan IV, 24); **învățătură morală**: „*Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis*” (Ioan XVII, 3); **învățătură liturgică**, despre cult, derivată din învățătura dogmatică de mai sus („*Duh este Dumnezeu*”): „*Și cei ce I se închină Lui, trebuie să I se închine în duh și în adevăr*” (Ioan IV, 24).

Sfinții Apostoli, urmând pilda și porunca Mântuitorului (Matei XXVIII,19) de a predica în toată lumea, rosteau omilii în care vesteau Evanghelia lui Dumnezeu „**cu timp și fără timp**”, atât la iudei cât și la păgâni.

Tema acestor omilii apostolice înfățișează viața, faptele, moartea și Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Predica aceasta era o veste nouă în fața ascultătorilor și de aceea se numea **cherigma** (vestire, proclamare de către un crainic; a fi vestitor, a face o proclamație ca vestitor).

1.1.3. Împărțirea Omileticii. Omiletica este în sine o disciplină teologică cu caracter practic, dar care conține și o latură teoretică, auxiliar prețios pentru practica elocinței sacre. De aceea, privit în ansamblu, studiul Omileticii se împarte în: **Omiletica generală-teoretică** și **Omiletica specială-practică**. Fiecare din aceste două subîmpărțiri ale Omileticii conține atât elemente teoretice cât și elemente practice, pentru că explicarea fiecărei teme omiletice trebuie să fie asociată cu exemple de practică omiletică, culese din istoria predicii și, la fel, fiecare unitate metodică a oricărui fel de predică prezentată trebuie însoțită de o scurtă explicare, luată din Omiletica generală. Și aici se impune principiul legăturii strânse dintre teorie și practică, imperios necesar în structura oricărui studiu.

Privit însă în mod analitic, în toate elementele sale componente, cum am arătat, pentru motive didactice, studiul Omileticii poate fi împărțit în două mari secțiuni: Omiletica generală și Omiletica specială.

1.1.4. Necesitatea Omileticii. Știința și arta de a vorbi în public se învață. Ele nu se nasc în om în mod spontan, ci trebuie studiate cu răbdare, în școală. La romani, **retorica** era o disciplină principală în educația unui tânăr. Școala cea mai înaltă în antichitate era **școala retorică**, în care tinerii învățau **ars retorica**, **ars discendi** (arta retorică, arta vorbirii). După ce tânărul studia disciplinele speciale în școală, se ducea la un orator vestit și învăța tainele elocinței, făcea ucenicia vorbirii în forum (*arcana eloquentiae discebat et tirocinium fori faciebat*). Foarte mulți tineri, între care și Cicero, au venit în Grecia, unde au

ascultat cursurile retorilor vestiți și ale filozofilor. Părinții bisericești ai secolului al IV-lea, toți marii oratori creștini, au învățat și ei în mod special retorica de la dascăli vestiți.

Lecțiile oratorilor elini: Prohaeresius, Himerius, Temistius și Libanius, au înarmat pe marii ierarhi creștini ai veacului al IV-lea, care le-au pus în slujba propovăduirii Sfintei Evanghelii.

Dacă și istoria profană și istoria Bisericii creștine ne dau mărturie despre străduința oratorilor de a învăța regulile elocinței, este de la sine înțeles că și predicatorul creștin de azi trebuie să se înarmeze cu cunoștințe temeinice despre vorbirea în biserică și aceste cunoștințe le găsește sistematizate în Omiletică.

Omiletica este îndrumătorul necesar atât în ceea ce privește fondul, cât și în ceea ce privește forma predicii. Ea îl învață pe predicator ce teme sau cicluri de teme poate trata în fiecare duminică și sărbătoare, în fiecare împrejurare îmbucurătoare sau întristătoare din viața credincioșilor. Ea îl învață ce scop să urmărească în fiecare cuvântare rostită și ce mijloace să folosească în atingerea acestui scop. Tot din această disciplină învață predicatorul și meșteșugul alcătuirii și rostirii cuvântărilor sale în toate amănunțele: textul biblic de la care pornește, modul de adresare, introducerea, tratarea, încheierea, vocabularul, ținuta exterioară, mimica, gesturile. Toate acestea se pot însuși numai prin studierea cu răbdare și atenție a Omileticii, care a alcătuit în cursul veacurilor, cele mai cuprinzătoare și mai proprii reguli de vorbire, extrase din cele mai măiestrite piese oratorice creștine și profane. Grija de a cunoaște și de a urma acestei reguli este justificată de necesitatea păstorului creștin de a-și perfecționa cuvântul său, instrument sigur de a dobândi pe ascultători pentru Hristos, de comunicare și comuniune duhovnicească cu ei (1 Corinteni IX, 19). Predicatorul instruit în cele ale Omileticii va fi cu siguranță un bun cuvântător bisericesc. Talentul oratoric nu poate înlocui munca oratorică, ci numai o completează, făcând-o mai rodnică.

Studiul Omileticii este necesar și deosebit de important pentru păstorul de suflete; propovăduirea este una din funcțiile esențiale ale Bisericii. Prin predică se învață adevărurile de credință și în mod special se îndrumă credincioșii pe calea desăvârșirii morale, adică spre practicarea virtuților creștine. Predica nu urmărește numai o expunere a învățăturii dumnezeiești, ci ea țintește la educarea sufletului credincioșilor, ca ei să ajungă la roade ale duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția (**Galateni V, 22**). Acțiunea predicii este asemenea altoirii unui pom, spre a da roade superioare. Sfântul Apostol Pavel arăta limpede importanța practică a vestirii cuvântului lui Dumnezeu, zicând: „*Cel ce proorocește vorbește oamenilor spre zidire, îndemn și mângâiere*” (**Corinteni XIV, 3**), știut fiind faptul că în Vechiul Testament, proorocii erau predicatorii cuvântului divin (1 Corinteni XII, 10; Romani XV, 5; Timotei I, 5). **Sfinții Apostoli** respectau atât de mult **porunca** Mântuitorului Hristos **de a propovădui**, încât grija apostolatului social au încredințat-o celor șapte diaconi, pentru ca ei să se dăruiască întru totul „*slujbei Cuvântului*” (**1 Corinteni I, 17; Marcu XVI, 20; Fapte VI**). Întreaga activitate pământească a Domnului Iisus Hristos a fost o continuă predică cu cuvântul și fapta, El însuși mărturisind că a fost trimis de Tatăl „*pentru aceasta*” (**Luca IV, 43**).

1.1.5. Locul Omileticii în studiile teologice. Locul Omileticii este situat în **secția practică** a studiilor teologice, cum am arătat mai sus, dar între această disciplină și toate celelalte ramuri ale Teologiei există o firească și substanțială

întrepătrundere. Omiletica constituie un edificiu teologic propriu, dar acest edificiu este zidit pe temelia celorlalte discipline din cele patru secții ale Teologiei. Frumusețea și tăria acestui edificiu reflectă frumusețea și trăinicia adevărilor divine revelate în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție, ale căror roade spirituale le culege Omiletica și le valorifică prin metodele și procedeele sale proprii. Studiile biblice, studiile istorice, dogmatice, precum și obiectele înrudite ale secției practice – Liturgica, Pastorală, Dreptul bisericesc – îi oferă Omileticii atâtea teme de tratat și atâtea căi, încât această disciplină are și va avea un izvor nesecat pe care să-l folosească fără încetare și să-l canalizeze spre sufletele credincioșilor, ca acestea să bea și ele „*apa cea vie*” (**Ioan IV, 10 ș. u.**). Însuși obiectul predicii, de care va fi vorba mai departe, ilustrează din plin corelația dintre Omiletică și celelalte discipline teologice.

Adevărurile dogmatice și morale, explicarea cultului divin, viața sfinților etc., care se pot lua ca teme pentru predici, obligă pe predicator la cunoașterea disciplinelor teologice din toate secțiile. Și din acest punct de vedere, Sfinții Părinți sunt pilde vii pentru modul cum au folosit în omiliile lor toate cunoștințele lor teologice. Aceasta nu înseamnă că Omiletica nu are ființa sa proprie. Ea își are un obiect aparte de tratat, bine delimitat, o metodă proprie, cum s-a mai aratat (metoda expozitivă acromatică), și un scop bine determinat: a învăța, a mișca inimile, a îndupleca voința (*docere necessitatis, delectare suavitatis, flectere victoriae*).

În ceea ce privește materia de tratat, celelalte studii teologice cuprind toate adevărurile divine descoperite, chiar și pe cele controversate de eterodocși și necredincioși, pe când predica prezintă numai adevărurile divine ca atare și independent de speculații și controverse, ținând seama de fondul apercipitiv, adesea nu prea bogat al ascultătorilor, fie vârstnici, fie minți fragede, care trebuie hrănite cu „*bucate duhovnicești ușoare*” (**1 Corinteni III, 1-2**). De exemplu, teologia sistematică, prezentând descoperirea dumnezeiască, arată nu numai în ce constă ea, dar adaugă și păreriile scriitorilor, gânditorilor, enumeră dovezile pe care se bazează descoperirea și credința, prin expunerea criteriilor revelației și înlăturarea învățăturii false despre revelație.

Omiletica nu are atâta extindere în prezentarea adevărilor, ci arată numai că neamul omenesc, având nevoie de o învățătură mai presus de fire, Dumnezeu i-a descoperit adevărurile necesare pentru mântuire. Materia Omileticii este deci expusă fără atâta erudiție și speculație teologică în ceea ce privește cantitatea adevărilor religioase și dovedirea lor. În celelalte discipline teologice se explică și se argumentează aprofundat toate adevărurile, atât cele acceptate îndeobște în lumea creștină, cât și cele controversate de alții, pe când Omiletica expune o sumă mai mică de adevăruri, cu dovezi mai ușor de priceput, luate special din Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și din experiență.

Despre spiritualitatea și nemurirea sufletului, de exemplu, Teologia sistematică aduce un impresionant șir de argumente variate, pe când Omiletica își țese cuvântarea ei pe cuvinte și fapte din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, fără să amintească de vreo controversă, insistând asupra modului cum să ne îndeplinim datoriile față de suflet, ca să obținem mântuirea.

În ceea ce privește vocabularul, de asemenea, Omiletica folosește cuvinte ale limbii curente, ale limbii populare vorbite, fără neologisme sau arhaisme, cuvinte simple, îndătinute, bine cunoscute și acestea așezate în poziții și perioade înșeluse de toți, nu numai de teologi. Ea nu folosește cuvinte abstracte sau cuvinte de strictă specialitate: perihoreză, cheneză, iconodul, iconoclast, omousieni, omiu-

sieni, kerigma etc. Și felul vocabularului din predică este un criteriu sigur după care se apreciază valoarea unui predicator. Predica Mantuitorului, care conține cele mai sublimе adevăruri, înțelese de toți cei ce-L ascultau, este și din acest punct de vedere, cea mai desăvârșită pildă.

1.2. Temeiurile propovăduirii creștine în Biserica Ortodoxă –datoria preotului de a predica –

1.2.1. Sfânta Scriptură ne oferă temeieri pilduitoare pentru propovăduire. Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserica Ortodoxă este tot așa de veche ca și Biserica însăși.

Istoria Bisericii creștine este într-o mare măsură istoria predicării cuvântului lui Dumnezeu. Ea s-a întemeiat istoricește în ziua Cincizecimii, prin minunea pogorării Duhului Sfânt asupra Apostolilor, la care s-a adăugat, tot de atunci, o minune săvârșită cu Apostolii și anume, puterea lor de a grăi în toate limbile pământului „*despre faptele mărețe ale lui Dumnezeu*” (**Fapte II, 11**).

Temeiul propovăduirii creștine este însăși slujirea profetică sau învățătoarească a Domnului Iisus Hristos, alături de celelalte două slujiri: de Arhiereu și de Împărat spiritual.

Apostolii și urmașii lor au primit poruncă și putere să prelungească aceste trei funcțiuni până la sfârșitul veacurilor. Domnul nostru Iisus Hristos a poruncit Apostolilor Săi: „*Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura*” (**Marcu XVI, 15**) și „*iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului*” (**Matei XXVII, 20**). Însuși Domnul Hristos, Capul Bisericii (Efeseni V, 23), a rânduit în Biserică dregătoria de a predica cuvântul lui Dumnezeu ca mijloc divin pentru dobândirea mântuirii. „*Binevestitorii*” și „*învățătorii*” sunt puși alături de Apostoli: „*Și a dat pe unii ca să fie apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori și învățători*” (**Efeseni IV, 11**).

Fără ascultarea cuvântului lui Dumnezeu, nimeni nu se poate mântui; de aceea grija preotului pentru predică se contopește cu îndatorirea sa de a lucra pentru mântuirea păstoriților, care nu pot merge pe calea mântuirii fără ascultarea cuvântului lui Dumnezeu „*viu și lucrător*” (**Evrei IV, 12; Ieremia XXIII, 29**). Cuvântul lui Dumnezeu este scris în Sfânta Scriptură, dar este o necesitate psihologică și pedagogică pentru creștini, să citească și într-un „*manual viu*”, proclamat cu glasul păstorului investit cu putere de sus, să-l intuiască și cu simțurile fizice, pe lângă simțurile spirituale, așa cum făceau mulțimile care ascultau pe Domnul Hristos, și cum făceau primii credincioși ai Bisericii, ascultând pe Sfinții Apostoli. Sfântul Apostol Pavel, de Dumnezeu inspiratul, a immortalizat aceste idei, legate logic între ele ca verigile unui lanț, preaslăvind pe predicator prin următoarele cuvinte: „*Oricine va chema numele Domnului se va mântui. Dar cum va chema numele Aceluia de Care n-au auzit? Și cum vor auzi fără propovăduitor? Și cum vor propovădui de nu se vor trimite? Cât de frumoase sunt picioarele celor ce vestesc pacea, celor ce vestesc lucrurile bune*” (**Romani X, 13-15**).

Rugăciunea arhierească a Domnului Hristos către Tatăl (**Ioan cap.XVII**) este o mărturie și pildă sublimă de îndeplinire a îndatoririi de a predica: „*Eu Te-am preamărit pe Tine pe pământ; lucrul pe care Mi l-ai dat ca să-l fac, l-am săvârșit* (v. 4). *Arătat-am numele Tău oamenilor pe care Mi i-ai dat Mie, din lume* (v. 6). *Pentru că cuvintele pe care Mi le-ai dat, le-am dat lor, iar ei le-au primit și au*

cunoscut cu adevărat că de la Tine au ieșit, și au crezut că Tu M-ai trimis (v. 8). Când eram cu ei în lume, în numele Tău îi păstram pe cei ce Mi i-ai dat; și i-am păzit și n-a pierit nici unul dintre ei, decât fiul pierzării, ca să se împlinescă Scriptura” (v. 12).

Iată, că Însuși Domnul Hristos, în servirea Sa de Arhiereu, pe pământ, dă mărturie Tatălui despre slujirea Sa profetică-didactică, prin care „păzea” pe Apostoli ca să nu „piară”. Numai Iuda „fiul pierzării” a pierit, fiindcă și-a împietrit inima la auzul învățaturii Domnului, adică el însuși și-a voit pierzarea. Prin cuvânt, Domnul Hristos a condus pe toți oamenii pe care i-a avut în stăpânire, la viața cea veșnică (v. 12) și aceasta constă în cunoașterea singurului Dumnezeu adevărat și a singurului Mântuitor și Mijlocitor între Dumnezeu și oameni. Cunoașterea lui Dumnezeu și dobândirea vieții veșnice se fac, deci, prin cuvânt.

1.2.2. Sfânta Tradiție – completează temeiurile pentru propovăduirea creștină în Biserică, explică îndatorirea de a predica și subliniază păcatul grav în care cad păstorii de suflete care își uită această îndatorire divină. **Canonul 58 al Sfinților Apostoli** spune: „*Episcopul sau preotul nepurtând grijă de cler sau de popor și neînvățându-i buna cinstire de Dumnezeu, să se afurisească (să se oprească de la cele sfinte (ἀφοριζέσθω = a lua de la, a înlătura, a suprima, a desființa); iar dacă stăruiește în nepurtare de grijă și lenevire, să se caterisească (καθαριεῖσθω = a da jos, a doborî, a răsturna).*

Canonul acesta condamnă aspru pe clericii care nu priveghează la mântuirea sufletelor păstoriiilor lor, care, fără cuvântul lor de învățătură, alunecă pe calea pierzătoare de suflet.

Însuși cuvântul episcop (**ἐπίσκοπος** = supraveghetor), dat în primele secole creștine atât arhiereului cât și preotului, impune clericilor îndatorirea de a fi purtători de grijă pentru mântuirea sufletelor „*prin cuvânt și învățătură*” (**1 Timotei V, 17**), fiindcă Dumnezeu va cere sufletul credincioșilor din mâna lor. Iată însuși graiul Sfintei Scripturi: „*Fiul omului! Iată te-am pus străjer casei lui Israel; vei asculta deci cuvântul ce-mi va ieși din gură și-l vei vesti ca din partea Mea. De voi zice celui rău: Vei muri și tu nu-l vei înștiința, nici nu-i vei grăi, pentru a abate pe cel rău de la calea lui cea rea, ca să traiască, cel rău va pieri întru nelegiuirea sa și Eu voi cere sângele lui din mâna ta*” (**Iezechil III, 17-18**).

Canonul al IX-lea al Sinodului al II-lea, „trulan”, ținut la Constantinopol în anul 691, numit și „**Sinodul Quinisext**”, sau al cinci-șaselea ecumenic, poruncește mai marilor Bisericii să predice în toate zilele, dar mai ales duminica, însă îi și povățuiește, ca după Sfânta Scriptură și după rânduiala Sfinților Părinți, să se îndeletnicească mai mult cu studiul scripturistic și patristic, decât cu alcătuirea cuvântării proprii, ca nu cumva să rătăcească; le spune, în fine, că prin predică, ei vor conduce pe păstoriți la mântuire.

Tot așa vorbesc Sfinții Părinți și, mai pe larg, Sfântul Ioan Gură de Aur, în tratatul său **Despre preoție**: „*Cuvântul lui Dumnezeu este instrument, hrană, însușirea cea mai aleasă a aerului; el este în loc de doctorie, în loc de foc, în loc de fier... cu aceasta noi deșteptăm sufletul adormit, alinăm pe cel tulburat, tăiem cele de prisos, întregim cele ce lipsesc și facem toate celelalte câte îndeplinesc mântuirea sufletului*”.

Precum trupul nu poate trăi fără hrană, tot astfel sufletul creștinului nu poate trăi fără pâinea spirituală, care este cuvântul lui Dumnezeu, pe care trebuie să i-l dea preotul.

Însuși Domnul Hristos seamănă cuvântul dumnezeiesc cu pâinea care se pogoară din cer (Ioan VI, 32 ș.u.), pe care cine o mănâncă nu mai flămânzește. Cuvântul lui Dumnezeu întreține viața spirituală, de care trebuie să se îngrijească preotul. Mântuitorul poruncește Apostolilor și tuturor urmașilor lor să hrănească mulțimile credincioșilor cu cuvântul lui Dumnezeu: „*Dați-le să mănânce*” (Matei XIV, 16), fiindcă: „*Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu*” (Matei IV, 4).

1.3. Calitățile predicatorului: intelectuale, religioase, morale și fizice

1.3.1. Calitățile intelectuale. Preoții Bisericii, care sunt și predicatori, sunt datori să se instruiască mult, să-și însușească o vastă cultură generală și o profundă cultură specială-teologică, pentru a putea fi cu adevărat „*Lumina care luminează pe tot omul*”.

Cicero fixează trei însușiri didactice pentru oratorii Romei antice, și anume: să aibă numeroase cunoștințe în diferite domenii, să aibă deci ce spune, fond; să cunoască psihologia omului, pentru a-și atinge scopul (și anume, de a convinge pe ascultător); să spună ceea ce știe, într-o formă potrivită, bine întocmită după anumite reguli. Marii dascăli ai Bisericii au posedat aceste însușiri la superlativ și au adăugat la ele cultura creștină, plină de duhul Evangheliei și întărită cu putere de sus. Prin aceasta, ei au fost mai presus de oratorii laici și au cucerit lumea pentru Hristos. Preotul predicator trebuie să aibă o cultură generală, dobândită în școală, prin citit neconținut, și prin mijloacele pe care societatea i le pune la dispoziție: presa, radio, televiziunea, teatrul, cinematograful, bibliotecile publice.

Mereu trebuie să fie dominat de gândul de autoperfecționare prin cultură, spre a avea autoritatea necesară de conducător spiritual. Cultura preotului trebuie să reflecte multiple cunoștințe: lingvistice, în special de limba română, de istorie universală și naturală, psihologie, logică etc. Mai pe scurt, predicatorul trebuie să posede științele despre natură, despre societate, despre gândire. La toate acestea, preotul predicator trebuie să adauge cultura specială, adică să posede studiile teologice în toate ramificațiile lor: studii biblice, istorice, sistematice și practice. Acestea le învață în școlile teologice, dar absolvirea acestor școli nu înseamnă și absolvirea de îndatorirea de a munci pe mai departe, pentru desăvârșire, ci înseamnă numai schimbarea unei forme de învățământ cu alta, în care orarul de studii și-l alcătuiește personal, iar dascălul din școală este înlocuit cu cartea, care să-i fie prieten nedespărțit, toată viața. Izvoarele de cultură specială ale preotului predicator, sunt în primul rând, cele două izvoare ale Revelației divine: Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. De aici trebuie să poată fi de folos ascultătorilor, „*spre învățatură, spre muștrare, spre îndreptare, spre înțeleptirea care duce la dreptate, astfel ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit, pregătit pentru orice lucru bun*” (Timotei III, 16-17).

Cultura generală, împreună cu cultura specială dau preotului predicator cultura completă, care îl face în stare să trateze cu competență orice temă pe care o cere viața creștină și apostolatul social. „*Pregătirea noastră nu trebuie făcută numai în vederea unui singur fel de luptă*, spune **Sfântul Ioan Gură de Aur**, în cartea a IV-a tratatului său «*Despre preoție*», deoarece și tactica (războiul) inamicilor noștri este tot așa de variată, pe cât sunt ei de feluriți”. Sfântul Părinte, în continuare, spune că diavolul știe că preotul cu care se războiește nu cunoaște

toate părțile meșteșugului războiului și, neglijând anumite puncte, atunci pe aici își vâra ceata lui de hoți în staul ca să răpească oile. De aceea trebuie să fim întăriți din toate părțile. Împotriva tuturor acestor greutăți întâmpinate de preotul creștin în lupta sa duhovnicească, i s-a dat un prețios ajutor: „*puterea cuvântului*” (cf. Cartea a IV-a, cap. 5). Cu privire la elocința preotului predicator, Sfântul Ioan Gură de Aur spune că: „el trebuie să lase la o parte oratoria pompoasă, să fie natural în vorbire, să-și alcatuiască discursul în termeni măreți, dar fără ornamente căutate numai cu scopul de a fi „*aramă sunătoare*”; să fie instruit în adevărurile religiei și ortodox în explicarea lor. Atunci cuvântul său va avea putere cuceritoare. Modelul de urmat este Sfântul Pavel, care prin puterea cuvântului, a tulburat pe iudeii care locuiau în Damasc (Fapte IX, 22-29), a biruit în Antiohia pe cei ce se străduiau să iudaizeze pe păgâni (Galateni II, 11), a convertit pe Dionisie Areopagitul (Fapte XVII, 34), și s-a făcut acultat până noaptea târziu (Fapte XX, 9).

Dar privind discuția cu epicureii și stoicii, câtă tărie a dovedit în cuvânt? (Fapte XVII, 18).

Lipsa de cultură a preotului predicator, sau semidoctismul, îl face să capituleze în lupta împotriva erezilor. Înfrângerea unui astfel de preot constituie sămânța pierzaniei pentru credincioși, pentru că mulțimea sufletelor conduse de preot ar putea socoti această înfrângere nu datorită slăbiciunii conducătorului lor, ci vor învinui de neputință adevărul de credință însuși și astfel, prin neștiința preotului de a explica, se va prăbuși în cea mai adâncă prăpastie turma întreagă. De aceea, Sfântul Ioan Gură de Aur cere ca întâistătorii Bisericii să asculte glasul Sfântului Apostol Pavel, care îi îndeamnă la citire permanentă, pentru a fi destoinici să dea învățătură, citind, pentru temeinicia celor spuse, o mulțime de texte biblice: „*Până la venirea Mea, ia aminte la citit, la îndemnat, la învățatură...*” (1 Timotei IV, 14). Aceste texte pot servi totdeauna ca temeuri pentru îndatorirea preotului de a studia mereu, spre a se instrui și a fi competent să învețe și pe alții. Pe lângă pregătirea specială, pe care preotul predicator și-a făcut-o în școală și în afara școlii, este absolut necesar să se pregătească în mod special pentru fiecare predică pe care o va ține în fața păstoriților săi sufletești.

Pregătirea aceasta cere „*multă muncă iscusită*”, spune Sfântul Ioan Hrisostom. El combate cu tărie improvizația în predici a celui care nu și-a adunat mai întâi gânduri și păreri și e silit să cugete la ele în mijlocul discursului, „*ca să dobândească vreun câștig cât de mic*” (cf. Cartea a V-a, cap. 8). Chiar dacă cineva a ajuns în culmea desăvârșirii acestei puteri a cuvântului, îndată ajunge a fi lipsit de ea, dacă nu se îngrijește prin neîntreruptă silință și deprindere spre desăvârșire. Ceva mai mult, spune Sfântul Părinte, pentru predicatorul cu învățătură înaltă și prestigiu se cere mai multă silință în pregătirea pentru predică, decât unuia mai puțin învățat. Aceasta, pentru că cei mai pricepuți, dacă nu alcătuiesc vreo cuvântare mai bună decât părerea pe care toți o dau despre ei, se aleg cu multe învinuiri, fiindcă ascultătorii judecă pe predicator nu după meritul a ceea ce spune, ci după renumele ce și l-a făcut acesta. Dacă ascultătorul este aspru – dar drept – ca judecător al celor ce ies la predică „*fără nici o provizie*”, cu atât este mai sever cu cei ce plagiază din cuvântările altora, fie chiar în vreo parte a cuvântării lor. Pe unii ca aceștia îi numește, necruțător, „*hoți*”.

Ceva mai mult, este condamnată aspru și autoplagierea, adică „*folosirea neîntreruptă a produselor propriei sale minți*”. Predicatorul trebuie să înlăture „*somnolența și lenea*”. „*Aceasta se face prin neîntreruptă silință și deprindere, pentru că puterea de a învăța nu se dobândește de la fire, ci prin învățatură*”.

Predicatorul este dator să-și întărească mereu puterea de a predica în public, dar tot atât de îndatorat este de a nu se lăsa amăgit de laudele pentru predica sa. Cel ce nu disprețuiește laudele pentru predica sa este pândit de multe păcate, pentru că, atunci când nu mai primește laude, va dușmăni pe cel care le primește în locul său, recurgând în final la uneltiri împotriva lui și se va deda la acte josnice de invidie, „*chiar dacă ar trebui să-și piardă sufletul*”.

Ca judecător al predicii sale, preotul să fie condus de un singur gând: „*să-și pregătească predica așa ca să-i placă numai lui Dumnezeu*”. Numai în acest scop să folosească preotul predicator cultura și elocința sacră.

Cu privire la calitățile intelectuale, preotul predicator trebuie să fie înzestrat și cu calități naturale: inteligență vie, imaginație creatoare, memorie durabilă și fidelă (Cicero, în lucrarea sa „*De oratore*” numește memoria tezaurul minții: „*Memoria thesaurus est mentis*”, numărând-o între calitățile vitale ale unui cuvântător). Fără memorie nu poate exista orator. Și acestea se pot cultiva și dezvolta prin muncă asiduă, organizată. La o muncă egală însă, din doi predicatori, învinge cel care are aceste funcțiuni intelectuale mai dezvoltate. Munca de desăvârșire a preotului predicator trebuie să se extindă mult asupra stilului. Predicatorul trebuie să aibă un vocabular ales, bogat și variat și să nu uite niciodată că el este îndatorat să lupte prin predica sa pentru „*creșterea limbii române și a patriei cinstire*”. Mereu să aibă ca modele pe marii ierarhi și slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, ale căror opere și predici sunt modele de limbă și factori de dezvoltare a limbii românești: Mitropoliții Varlaam, Dosoftei și Antim Ivireanul, preotul profesor Gala Galaction, figuri sfințite, care se studiază cu cinste în școala românească.

1.3.2. Calitățile religios–morale ale predicatorului.

Prima virtute care trebuie să caracterizeze pe preotul predicator este credința puternică, fiindcă aceasta se cere în primul rând de la „*slujitorii lui Hristos*”. Preoții lui Hristos sunt numiți în Sfânta Scriptură „*chivernisitori*” sau „*iconomi*” ai tainelor lui Dumnezeu. „*Iar la iconomi, zice Sfânta Scriptură, mai ales, se caută, ca să fie cineva credincios*” (1 Corinteni IV, 2). Preotul creștin, predică pe Dumnezeu și adevărurile divine descoperite oamenilor, adică el predică religia creștină.

De aceea, mai întâi el însuși trebuie să fie un om religios prin excelență, așa precum cel ce predică știința este un om de știință, cel care posedă arta este un artist etc. Atributul „**religios**” (religiousus) în literatura latină are înțelesul de: sfânt, venerabil, temător de Dumnezeu, conștiincios, evlavios. Cicero, vorbind despre îndatoriri (*de officiis*) spune că acestea trebuiesc împlinite cu sfințenie, folosind expresia „*religio officii*”, care înseamnă la scriitorii clasici, un om foarte grijuliu în împlinirea îndatoririlor, un om cu teamă de zeu, un om a cărui scrupulozitate îl duce chiar la împlinirea unor adaosuri la legile morale.

Atributul de „**religios**” i se cuvine preotului predicator care-și face slujba lui deplină (Timotei IV, 5) cu convingerea că ochiul lui Dumnezeu este asupra lui. Predicatorul creștin trebuie să aibă calități religioase impunătoare, adică să stea într-o uniune neîntreruptă cu Dumnezeu, prin virtuțile credinței, nădejzii și dragostei, să simtă prezența Lui în minte, în inimă, în vorbă și în faptă, și de la El să-și soarbă puterea spirituală.

Aceasta este dovada religiozității sale și dovada împlinirii poruncii

Mântuitorului, dată Apostolilor și tuturor urmașilor acestora, de a rămâne într-o legătură organică cu El, întocmai cum este mlădița cu vița: „*Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cine rămâne în Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic*” (Ioan XV, 5). Dacă preotul predicator rupe legătura intimă cu Dumnezeu, prin fapte și vorbe, el se expune în fața păstoriților, care îl vor socoti un naimit (tocmit cu plată), și a osândeii lui Dumnezeu: „*Dacă unul nu rămâne întru Mine, este lepădat ca o mlădiță care s-a uscat; și le adună și le aruncă în foc și ard. Dacă rămâneți întru Mine și cuvintele Mele rămân întru voi, cereți ceea ce voiți și se va da vouă*” (Ioan XV, 6-7).

Este o lecție de religie și o poruncă dată de Domnul Hristos pentru preot, folosind și procedeele didactice pozitive și pe cele negative, la care el trebuie să ia aminte.

Religiozitatea trebuie dovedită de către preot prin fapte, prin vorbe, prin orice gest, demne de învățătura pe care o provăduiește.

Morala este oglinda și corolarul religiei. Virtuțile teologice stau la baza religiei creștine. Prin prizma acestora, preotul este privit în toate acțiunile lui zilnice. Sfânta Scriptură spune: „*De aceea ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți*” (1 Corinteni X, 31). Preotul trebuie să aibă groază de păcat, să i se împotrivescă „*până la sânge*” (Evrei XII, 4) spre a nu fi sminteală pentru ascultători: „*Nu fiți piatră de poticneală nici Iudeilor, nici Elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu*” (1 Corinteni X, 32).

Preotul predicator să dovedească prin fapte lupta pentru sfințenia vieții împotriva păcatului, dusă cu răbdare: „*Drept aceea, și noi, având dimprejurul nostru atâta nor de mărturii, să lepădăm orice povară și păcatul ce grabnic ne împresoară, și să alergăm cu stăruință în lupta care ne stă înaintea, cu ochii ațintiți asupra lui Iisus, începătorul și plinitorul credinței, Care, pentru bucuria pusă înainte-I, a suferit crucea, n-a ținut seama de ocară ei și a șezut de-a dreapta tronului lui Dumnezeu. Luați bine aminte, dar, la Cel ce a răbdat de la păcătoși asupra Sa, o atât de mare împotrivire, ca să nu vă lăsați osteniți, slăbind în sufletele voastre*” (Evrei XII, 1-3). Dacă lupta cu păcatul este o poruncă divină pentru oricine poartă numele de creștin, apoi, cu atât mai mult se cere preotului predicator să o împlinească. Călcând această poruncă, atunci când vorbește despre păcate și combaterea lor, preotul predicator să se aștepte la înfruntarea cea dreaptă din partea ascultătorilor săi: „*Doctore, vindecă-te pe tine însuși*” (Luca IV, 23; cf. Romani XII, 1-2).

Preotul, împlinind slujba de apostol, să aibă o viață neprihănită, ca să se poată da pildă pe sine însuși, spre a fi un chip ideal în fața ascultătorilor, luând ca martor pe Dumnezeu și pe oameni, fără să poată fi contrazis, el însuși având model pe **Sfântul Apostol Pavel**, care scria Tesalonicenilor: „*Voi sunteți martori și Dumnezeu de asemenea cât de sfânt și cât de drept și fără de prihană ne-am purtat între voi, credincioșii*” (1 Tesaloniceni II, 10).

În tot ceea ce face și spune, preotul predicator trebuie să confirme că în sufletul său este depozitul virtuților morale – înțelepciunea, dreptatea, cumpătarea și bărbăția creștină și toate cele izvorâte din acestea. Există în morală un principiu al conexiunii virtuților. Predicatorul, ca și orice om virtuos, trebuie să posede toată suma virtuților creștine, pentru că dacă numai una i-ar lipsi, se dărâmă tot edificiul moral pe care îl construiește (cf. Romani XII, 6-10; Corinteni XIII, 4 s.u.).

Virtuțile morale erau condiții pe care trebuia să le îndeplinească și oratorii păgâni; cu cât dar mai vărtos, predicatorii creștini? Retorica Romei antice afirma

că nu poate să fie orator decât un bărbat virtuos. Credința profundă și virtuțile morale ale preotului predicator sunt izvoarele multor valori necesare în predicarea cuvântului lui Dumnezeu: elocința, intenția curată, prudența, zelul etc.

1.3.3. Înfățișarea externă și însușirile fizice.

Înfățișarea externă și însușirile fizice ale predicatorului creștin au și ele un rol important în predică, după cum vom vedea mai în amănunt în partea a III-a a Omileticii speciale și de aceea, și ele trebuie să fie luate în seamă, spre a exista o concordanță între măreția cuvintelor divine, rostite în predică și persoana predicatorului. Este mai plăcut să asculți o predică rostită de un preot îmbrăcat în odăjdii și haine curate și îngrijite decât neîngrijite. De asemenea, se cuvine ca predicatorul să se prezinte curat și îngrijit trupește, fiindcă și aceasta este o îndatorire morală: „*Căci nimeni nu și-a urât vreodată trupul său ci, și-l hrănește și îl îngrijește precum și Hristos Biserica Sa*” (Efeseni V, 29). Se cuvine, de asemenea, ca predicatorul să aibă o voce sonoră, pe care să o modeleze după caracterul predicii pe care o rostește. Într-un fel ia tonul la un panegiric, exhortație și într-un alt fel ia tonul la un necrolog etc. Să aibă, de asemenea, o pronunțare corectă și plăcută, corectându-și prin exerciții sânguincioase orice defect de vorbire, să aibă și un trup sănătos și o voce clară, nerăgușită, un auz muzical fin și o privire blândă, iar înfățișarea feței senine, pe care să se citească o bună așezare sufletească. Strămoșii noștri români spuneau: „*Animus in oculis habitat* ” (sufletul locuiește în ochi).

Defectele fizice, bătătoare la ochi, dăunează mult predicatorului, pentru că auditorii sunt atenți mai mult la aceste defecte și predica nu-și atinge scopul.

În general, se cer următoarele calități fizice:

1. un corp bine format, fără defecte izbitoare și un exterior plăcut, dar pătruns de modestie.
2. simțuri sănătoase: văzul ager, auzul fin, spre a observa comportarea și a auzi orice zgomot în timpul predicii.
3. să se bucure de o sănătate perfectă trupească, să aibă plămâni sănătoși, spre a rezista la eforturile predicii în tot locul și în tot timpul. Semnele de oboseală și boală diminuează sau anulează efectele predicii.
4. să aibă o voce plăcută, curată, sonoră, pe care să o modeleze după momen-tele psihologice ale predicii, după caracterul temelor tratate.
5. fața să fie prietenoasă, atrăgătoare, care să dovedească bunăvoință nelimitată de a predica și să dovedească totodată dragoste față de tema tratată și dragoste față de credincioși.

Prin împlinirea acestor cerințe, preotul predicator mărește foloasele predicii și cinstește dregătoria Omileticii.

- **Bibliografie selectivă**

1. **Pr. Nicolae Petrescu**, *Omiletică*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1977;
2. **Sfântul Teofan Zăvorâtul**, *Calea spre mântuire*, traducere de Bogdan Părăia-lă, Editura Buna Vestire, Bacău, 1999;
3. **J.J. Van Cuilenburg, O. Scholten, G.W. Noomen**, *Știința comunicării*, traducere de Tudor Olteanu, ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 1998;
4. **John Breck**, *Puterea Cuvântului în Biserica dreptmăritoare*, traducere de Monica Herghelgiu, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1999.

- **Aplicații**

A. Teste de evaluare

1. Care este raportul dintre catehetică și omiletică?

R: Cateheteica precede omiletica. În primele veacuri creștine, catehizarea era activitatea de învățare a credinței creștine a celor care urmau să se boteze, în timp ce omilia aprofunda și deschidea noi corelații între noțiunile primite la catehizare. Astăzi, **catehizarea** se face celor botezați care nu au noțiunile fundamentale ale învățaturii creștine, iar **omilia** zidește mai departe pe temelia pusă de cateheză.

2. Dați câteva temeuri privind necesitatea propovăduirii creștine!

R: În primul rând avem temeuri practice: proorocii au propovăduit, Mântuitorul a propovăduit, la fel Sfinții Apostoli, Sfinții Părinți și toți cei care i-au urmat. În al doilea rând avem poruncile date în acest sens pe care le găsim în Vechiul Testament și Noul Testament, în scrierile patristice, în canoanele Sfintei Biserici etc.

3. Ce calități trebuie să aibă un bun predicator?

R: Un bun predicator trebuie să aibă calități intelectuale, religios-morale și fizice.

B. Teme de reflecție

1. Rolul cuvântului în viața omului.
2. Importanța culturii teologice și a culturii laice în predică.
3. Raportul dintre cele două culturi.

Capitolul 2: ISTORIA PREDICII

2.1. Predica în Vechiul Testament și Noul Testament

2.2. Predica în perioada patristică și postpatristică

2.3. Predica în istoria Bisericii Ortodoxe Române

Referințe bibliografice

Aplicații

- **Obiective educaționale**

La sfârșitul acestui capitol veți putea să:

- cunoașteți bogatul tezaur exegetic primit de la sfinții Bisericii;
- apreciați truda atâtor predicatori;
- aveți o credință, pe care să simțiți nevoia să o propovăduiți și credincioșilor.

- **Cuvinte cheie**

didahia – învățătură (prin filieră greacă);

cazanie – învățătură (prin filieră slavonă).

- **Sinteza capitolului**

Capitolul ne călăuzește într-o lume a cărților, în care cuvintele sunt „*duh și viață*”. Luăm contact cu omiliile marilor sfinți ai Bisericii, trecând prin sfinți precum Sfinții Trei Ierarhi, Sfântul Grigorie Palama, Sfântul Nicolae Cabasila, dar și mari predicatori români, precum Varlaam, Sfântul Antim Ivireanul, până la propovăduitori contemporani, cum sunt părintele Cleopa, părintele Galeriu și alții. Toate ne umplu de o smerenie benefică și ne deschid orizonturi nebănuite.

2.1. Predica în Vechiul Testament

2.1.1. Predica în Vechiul Testament

Activitatea profeților. Adevărații propovăduitori ai cuvântului lui Dumnezeu în Vechiul Testament au fost profeții. Preoții și leviții citeau poporului Legea, fără să facă comentarii. După captivitatea babilonică, citirile se făceau în sinagogi, în fiecare sâmbătă, iar comentariile sau expunerile libere care urmau erau facultative și putea oricine să ia cuvântul. Profeții au fost chemați la această misiune direct de Dumnezeu, dar darul profetic nu era ereditar, cum era preoția Vechiului Testament. Predica lor era socotită sub inspirație divină, care consta în ascultarea unei voci interioare, care rostea cuvinte tainice.

Alte mijloace de inspirație erau: viziunea și chiar visul. Profeții erau autoritatea supremă de învățământ la poporul evreu. Învățăturile fundamentale pe care le propovăduiau poporului erau **monoteismul** și **mesianismul**. Credința într-un singur Dumnezeu s-a ridicat la înălțime și puritate deosebită, datorită activității profeților, care, din punct de vedere religios, au fost conducătorii poporului evreu. Tot ei au alimentat credința și nădejdea în venirea lui Mesia, prin precizarea lor insuflată de Dumnezeu despre timpul venirii, despre viața și activitatea Domnului Hristos, în toate laturile ei. Noul Testament dă marturie că venirea și petrecerea Domnului Hristos pe pământ este „*după sfatul cel rânduit și după știința lui Dumnezeu*” (**Fapte II, 23**). Profețiile Vechiului Testament sunt deci dovada rânduiei lui Dumnezeu de mai înainte de ceea ce se descoperă în Noul Testament.

Predica profeților a avut, în primul rând, un caracter revelator, recunoscând totdeauna cărmuirea lui Dumnezeu, Stăpânul Atotputernic, deșertăciunea idolilor, pedeapsa păcatului și a tuturor rătăcirilor. Ei erau vocea lui Dumnezeu, talmăceau poporului planul dumnezeiesc și sfătuiau pe contemporani, după voia Sa cea sfântă.

Pe lângă conținutul ei religios, predica profeților a avut și mișcătoare accente sociale. În viziunile lor mărește profeții vād ordine socială nouă, instaurându-se după venirea lui Mesia, Care este numit „*Păstorul cel drept*” și „*Părintele păcii*”. Păstorul cel drept și Părintele păcii, Care face dreptate celor apăsați și pe împilatori îi va bate cu toiagul gurii Sale și suflarea gurii Sale îl va zdrobi pe cel fără de lege (Isaia IX, 5-6; II, 3-5).

În societatea cea nouă, care se va organiza după principiile păcii și ale dreptății, popoarele vor preface „săbiile în brăzdare și lăncile în coase de tăiat vița de vie, nici un popor nu va mai ridica sabia asupra altuia și meșteșugul războiului nu-l va mai deprinde” (Isaia II, 4; Miheia IV, 3).

Predica profeților Vechiului Testament este dovadă a luptei lor neîncetate pentru instaurarea unei ordini superioare, voită de Dumnezeu. Ea este predica tuturor timpurilor, care se încadrează în activitatea vremii. De aceea, profeții au fost numiți și „tribuni sacri ai poporului”.

Predica Sfântului Ioan Botezătorul, cel din urmă și cel mai mare dintre profeți, sintetizează perfect activitatea educativ-morală a profeților (Luca III, 18; Matei III, 1-10).

În același timp, profeții sunt în multe părți ale scrierilor lor modele literare pentru preotul predicator de astăzi. De aceea elocința lor trebuie să fie și împrumutată. Aceasta, pentru că inspirația și revelația care luminează pe profeți, le insuflă de obicei numai fondul substanțial al temelor de predică, fără să le anuleze personalitatea. Principiul este ca preotul să se inspire din stilul profeților, iar nu să copieze, să citeze și să reproducă.

Datoria lui este de a prinde concepția și mișcarea originală a acestor suflete de mari propovăduitori, de a-și da seama de ele, de a le asimila, pentru a manifesta în aceeași măsură vigoarea și emoția personală. Auditorul dorește și prețuiește un stil colorat, imagini grăitoare, emoție, poezie chiar, în predică, acestea folosite desigur cu multă prudență. Și din acest punct de vedere, cărțile profeților sunt manuale de studiu, valoroase pentru predicator.

2.1.2. Predica în Noul Testament: activitatea predicatorială a Mântuitorului și a Sfinților Apostoli

2.1.2.1. Predica Mântuitorului Hristos

Domnul Hristos, Dumnezeu și Om, este începutul și sfârșitul predicii creștine, cum de la El, înțelepciunea și cuvântul lui Dumnezeu și Dumnezeu-Cuvântul, și prin El, s-a creat izvorul predicii creștine și întru El se desăvârșește, fiindcă predica creștină este predică hristologică. Noul Testament este graiul lui Dumnezeu prin Însuși Fiul Său, Care a propovăduit lumii învățăturile mântuitoare.

Învățăturile dogmatice și morale descoperite de Domnul Hristos nu se pot cuprinde într-un cuvânt omenesc, dar se pot reda sintetic, conform tradiției bisericești, spre a intui temele predicii Sale dumnezeiești.

Dumnezeu este Ființă personală, supremă și absolută, și este „*Tatăl nostru ceresc*”, iar noi suntem fiii săi. El nu este o Ființă mânioasă, răzbunătoare, setoasă de sângele jertfelor, cum era înfățișat în religiile păgâne, și, într-o oarecare măsură și la evrei.

Fiind fiii lui Dumnezeu, toți oamenii suntem frați unii cu alții. Trebuie să privim și să iubim pe orice om ca pe fratele nostru, cum zice Domnul Hristos: „*Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși*” (Luca X, 27).

Sufletul este nemuritor și se duce după moarte la Dumnezeu, care l-a dat, iar trupul se descompune în materia din care este făcut.

Cei buni și drepti se vor împărtăși după trecerea din această viață, de fericire nesfârșită, iar cei răi și păcătoși vor avea parte de osândă veșnică.

Tot ceea ce a învățat Domnul Hristos a și întărit prin pilda vieții Sale sfinte, așa

încât a putut să zică iudeilor porniți împotriva Sa: „*Cine dintre voi Mă vedește de păcat?*” (Ioan VIII, 47). Este întrebarea pe care trebuie să o poată pune și preotul predicator creștin de totdeauna.

În fine, Domnul Iisus Hristos a mai întărit învățătura Sa prin multe și mari minuni, care dovedesc dumnezeirea Lui, fapt desigur neimitabil.

În persoana Sa avem deci pe Învățătorul dumnezeiesc.

1. Felul de a învăța al Mântuitorului. Parabolele. Mântuitorul nu învăța ca rabinii iudeilor, ci într-un fel cu totul nou. El propovăduiește învățătura Sa binefăcătoare în tot locul, în orice timp, cu orice prilej. Amvonul Lui nu este nici tribuna sinagogilor, nici catedra învățătorilor, ci este: puțul lui Iacov din Sichem, țarmul mării, barca legănată de valul mării, nunta câmpenească, masa fariseilor mândri, tinda Templului lui Solomon, casa ospitalieră a celor două surori, Maria și Marta, răspântia unde cerșește orbul, drumul Ierusalimului, foișorul sau cenaclul unde cinează cu ucenicii și își exprimă tristețea sufletului Său. Este predica cea mai liberă, ca aspect și caracter, cea mai spontană care a existat vreodată.

Ceva mai mult, Domnul Iisus Hristos n-a scris nimic și nici Apostolii n-au scris tot ceea ce a făcut și a învățat El (Ioan XXI, 25).

Domnul vorbea în tot locul, în orice vreme și cu orice prilej, dar ținea seama de împrejurarea în care vorbea și de auditorii cărora se adresa. Într-un fel vorbea cu învățătorii de lege și discuta cu fariseii, și altfel vorbea poporului. Este o regulă de ținut minte. Cuvântul Său era simplu și atrăgător. De aceea, mulțimea Îl urma, în număr mare, și-L asculta cu atâta luare-aminte, încât uneori uita și de foamea zilei, cum s-a întâmplat în pustiu, cu cei cinci mii de bărbați, afară de femei și de copii, care au fost săturați în chip minunat cu cinci pâini și doi pești (Matei XIV, 13-21).

Unele învățături le-a dat Mântuitorul de-a dreptul, adică în vorbirea obișnuită, fără nici un ocol. Așa este, de pildă, **Predica de pe munte**, cu învățăturile cuprinse în ea; despre fericiri, rugăciune, post, milostenie, lăcomie, jurământ etc. Acest fel de vorbire se numește **vorbire directă**.

Alteori Mântuitorul folosea **vorbirea indirectă**, dând învățăturile Sale prin **parabole**, care sunt modele de lecții neîntrecute, întrunind toate principiile pedagogice. El vorbea în parabole din mai multe pricini:

1. vorbirea în parabole se întrebuițează mult la popoarele orientale. Iudeii, fiind și ei un popor oriental, iubeau acest fel de vorbire.
2. oamenii simpli fără învățătură și cei cu puțină învățătură, înțeleg și țin mai ușor minte, ca și copiii, învățăturile care li se dau sub formă de istorioare intuitive.
3. prin parabole, se pot biciui mai ușor păcatele, fără ca cei de față să se simtă atinși.
4. parabola dă mai mult de gândit decât vorbirea directă, contribuind mai mult la ascuțirea minții.
5. în fine, parabola dă puțința de a asculta și feri de greșeli, unele adevăruri sfinte sau taine dumnezeiești.

Cele 33 de parabole, câte ne sunt cunoscute, conțin tablouri luate din toate genurile de ocupații: agricultură, pescuit, gospodăria casnică din familie, din relațiile sociale comune, din practica conducerii regești și împărătești. Aceste tablouri sunt folosite pentru a explica ideile dogmatice și morale cu privire la marea temă tratată: **Împărăția lui Dumnezeu**. Toate tablourile din parabole sunt cunoscute ascultătorilor, iar comentariile și concluziile sunt lesne de înțeles. Parabolele sunt deci mijloace didactice prin care se descoperă și se fac cunoscute ideile dogmatice cele tainice și mai presus de fire. Ele împlinesc principiul pedagogic: „*cele abstracte le facem sensibile prin cele cunoscute*” (**Herbert Spencer**). **Seneca**, vorbind despre utilitatea parabolilor, spune: „*Ele sunt susțineri ale slăbiciunii noastre, pentru ca auditorul sau școlarul să pătrundă ideea prezentată*”.

Preotul predicator nu poate fi creator de parabole, dar poate și trebuie să prezinte cele abstracte prin cele concrete, folosind imaginația sa creatoare, adăugată la o cultură temeinică; altfel spus, el trebuie să redea cele imateriale prin cele sensibile, să meargă de la cunoscut la necunoscut.

Ascultându-L pe Mântuitorul Hristos vorbind din Evanghelii și studiindu-L ca Om desăvârșit, oricine vede cum se desfășoară toate funcțiile sufletului său într-un mod armonios, pentru ca să satisfacă toate laturile psihice ale auditorului: inteligența și rațiunea, imaginația, voința.

Pentru inteligența, rațiunea și logica noastră, Domnul Hristos oferă adevărul sublim în sine, dar înfățișat în mod accesibil și popular, așa cum am arătat mai sus, celui mai umil spirit. Este o lecție pentru toți oratorii Bisericii de a nu vorbi cu un «stil înalt» și a nu considera că s-ar înjosi adevărul înalt în sine sau s-ar înjosi inteligența, dacă ideile ar fi prezentate într-un veșmânt familiar. Se pot da unele exemple pline de inteligență, înțelepciune și logică din cuvintele Domnului Hristos: „*Dacă am vorbit rău, dovedește că este rău, iar dacă am vorbit bine, de ce Mă bați ?*” (**Ioan XVIII, 23**), înfruntă Domnul pe slujitorul care L-a palmuit în fața arhierului Ana, creând astfel raționamentul numit **dilemă**.

Elocința Domnului dă deplină satisfacție oricărei exigențe de dreptate, onestitate, bine, frumos, bun simț. În răspunsurile date la întrebările adversarilor, Hristos era prompt, scurt, decisiv, adesea argumentând «ad hominem» (Matei II, 34; XV, 35; XIX, 4; XXI, 16; Marcu X, 6).

2. Imaginația Domnului Hristos, folosită în predicile Sale, copleșește sufletul cititorului Sfintei Evanghelii și-i ajută minunat inteligența. «*Crinii câmpului*», personificarea lor, «*nu torc, nu țes*», «*păsările cerului*» care nu seamănă, nici nu seceră (**Matei VI, 26-27**), «*două vrăbii*» care se vând pe un ban (**Matei X, 29**), alcătuiesc tablouri care încântă ochiul, urechea și mintea ascultătorului, satisfac legile imaginației și, în același timp, fac dogma Providenței divine. Imaginația Domnului lucrează sobru, plăcut și absolut util, numai pentru a satisface natura umană a celor ce-L ascultă, iar nu pentru ostentație și ornament. Și la aceasta să luăm aminte în alcătuirea predicilor noastre. Elementele naturii să fie legate în mod organic cu fondul predicii.

3. Voința Domnului Hristos de a impune adevărurile divine fără concesie, fără nici o diminuare a doctrinei Legii divine, fără să cadă din ea vreo «*iotă*» (cea mai mică literă din alfabetul ebraic) sau vreo «*cirtă*» (cea mai mică părțică din literă), este altă latură proprie sufletească exprimată amplu în predica Sa. Vorbind despre Sine ca om, Omul – Dumnezeu, le spune adversarilor iudei că El împlineș-

te învățatura Tatălui Său care L-a trimis pe pământ (cf. Ioan VII, 16 s.u.).

Plin de blândețe, dar fără nici o concesie, față de adversari, El polemizează cu fariseii, ca să sălășluiască adevărul în suflete. Uneori se aprinde de o sfântă mânie și culcă la pământ pe adversari, pentru ca să nu se piardă adevărul. Sfânta Evanghelie după Ioan, descrie cu amănunte luptele Sale cu fariseii, pentru salvarea adevărului în sine și pentru a-l tămădui pe adversar de păcatul de a tăgădui, așadar și pentru salvarea adversarului. Aici folosește atât blândețea cât și severitatea, tocmai din dragoste și devotament pentru adevăr. Și de aici, preotul trebuie să învețe patosul personal în lupta pentru afirmarea învățaturii divine, pentru că și el are de propovăduit tot învățăturile «*Celui ce L-a trimis*».

Sfânta Evanghelie după Ioan dă mărturie că mulți din popor, auzind cuvintele Domnului Iisus, spuneau despre El că este Proorocul. Arhieriei și fariseii, dușmanii Domnului, au trimis slujitorii să-L prindă, dar aceștia nu L-au prins, fiindcă și ei au fost copleșiți de frumusețea și măreția cuvintelor Lui și, recunoscându-L numai ca Om, nu și ca Dumnezeu, au răspuns: «*Niciodată n-a vorbit un om ca Omul acesta*» (Ioan VII, 46).

Așadar, Domnul Hristos este idealul suprem al preotului predicator creștin.

2.1.2.2. Predica Sfinților Apostoli

După minunea Pogorârii Duhului Sfânt asupra Apostolilor, la ziua Cincizecimii, în Ierusalim, ei încep convertirea neamurilor, prin cuvânt, pildă, ascultând de porunca Învățătorului lor, de a propovădui în toată lumea (Matei XXVIII, 19; Marcu XVI, 15).

Predica Apostolilor se chema **cherigma**, de la verbul grecesc: κήρυξ = a fi crainic (vestitor), a anunța. Se poate alcătui schema acestei cherigma, culegând ideile din cuvântările apostolice, cuprinse în Faptele Apostolilor, în special din cele ale Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

În centrul predicii Sfântului Petru, stă mărturia despre moartea, Învierea și Înălțarea la ceruri a Domnului Hristos; apoi el dă amănunte despre misiunea Mântuitorului, anunțată de Sfântul Ioan Botezătorul, despre învățatura și minunile Sale, arătările Sale după Înviere, Pogorârea Duhului Sfânt. În fine, se prezintă întreaga iconomie divină, adâncindu-se profețiile Vechiului Testament și privind viitorul; sosirea timpurilor mesianice și chemarea iudeilor și a păgânilor la pocăință, venirea cu slavă a Domnului Hristos.

De asemenea, Apostolii procedau în mod pedagogic în expunerea predicii lor: de la simplu la complex, de la concret la abstract, urmând gradația ascendentă în procesul de învățare a adevărilor dumnezeiești; «...cu lapte v-am hranit...» (cf. Corinteni III, 1-3)

• Însușirile predicii Sfinților Apostoli

Apostolii au fost oameni necărturari, dar capabili de o elocință distinsă, având o minte perfect sănătoasă, nebătătorită de alte învățături. Sfântul Duh le-a descoperit dintr-o dată știința lucrurilor divine și le-a dăruit darul limbilor. Cunoscând bine adevărurile divine pe care aveau să le predice, fiind martori ai Domnului (Fapte I, 8) și fiind profund convinși de aceste adevăruri, Apostolii au avut puțința să expună în limbajul propriu aceste adevăruri. Există un adevăr și o regulă retorică, după care cel ce stăpânește bine ideile, adică cel ce are noțiunile

clare în minte poate să le prezinte în cuvinte.

Ei nu au învățat retorica într-o școală specială, dar au posedat totuși și o elocință naturală, mărită desigur, de puterea cerească. Sfântul Pavel spune răspicat Corintenilor că propovăduirea Evangheliei nu stă în măiestria cuvintelor, nici în înțelepciunea cea după Dumnezeu.

După perioada apostolică, adevărurile divine au fost îmbrăcate într-o formă studiată, convenabilă erudiților vremii. Nu trebuie uitat zelul Apostolilor pentru predicarea cuvântului lui Dumnezeu. Ca să rămână neconținut în slujba cuvântului, ei au rânduit pe cei șapte diaconi, care să se ocupe cu apostolatul social (Fapte VI).

Sublimul predicii apostolice este atins de Sfântul Pavel, care constituie un model ilustru pentru orice preot predicator, din toate punctele de vedere. Natura sa psihică distinsă, cultura sa profundă, harul divin primit, întrepătrunderea și unitatea perfectă, îl ridică la o înălțime uimitoare din punct de vedere al predicării cuvântului lui Dumnezeu.

Cuvântările sale, inserate în Fapte și Epistolele sale, sunt comori pline de nestemate omiletice, care se cer studiate aparte.

2.2. Predica în perioada patristică și postpatristică

2.2.1. Predica la Sfinții Părinți

– perioada patristică sec. II-VIII –

Intervalul de timp dintre sec. II-VIII, în care s-a elaborat valoroasa literatură patristică, cuprinde mai multe perioade, fiecare caracterizându-se prin genurile sale literare:

Perioada I, începuturile literaturii creștine, în care scriu Părinții Apostolici, apologeții greci și latini, polemiștii, scriitorii latini și scriitorii alexandrini.

Perioada a II-a, epoca de aur a literaturii patristice în care scriu părinții bisericești și scriitorii din Egipt, scriitorii din Palestina și Cipru, scriitorii capadocieni, scriitorii antiohieni, istoricii, scriitorii de limbă orientală (siriacă, armeană și coptă), scriitori și poeți latini.

Perioada a III-a, de declin față de perioada anterioară, reprezentată de scriitorii contemplativi, imnografi greci, scriitori orientali (greci, sirieni, armeni, georgieni, arabi), scriitori latini.

Literatura patristică din **perioada întâi** este strâns legată de scrierile Vechiului și Noului Testament și are o înfățișare modestă și un dublu caracter: **misionar**, adresându-se necredincioșilor, și **catehetic**, atunci când se adresează creștinilor.

Origen (185–254) este începătorul omiliei propriu-zise. De la el cuvântul «omilie» este folosit pentru a denumi o cuvântare bisericească. Este cel mai mare scriitor bisericesc din primele trei secole creștine.

Perioada a II-a a literaturii patristice. Această perioadă se impune prin creații multilaterale, de o adâncime și frumusețe strălucitoare, neatinsă până atunci și necunoscută după aceea. Această perioadă a fost numită «*epoca de aur*» a literaturii patristice.

Exegeza biblică. Fără a se renunța la caracterul științific, în perioada a II-a se scrie o exegeză de zidire sufletească, cu caracter practic și omiletic. Forma scrierilor exegetice este variată: comentariu, omilie, scoli, note, întrebări și răspunsuri, catrene. Pe drumul Omileticii, în această perioadă strălucesc:

În Răsărit:

Sfântul Macarie Egipteanul (390), Sfântul Efrem Sirul (373), Sfântul Atanasie (373), Sfântul Chiril al Ierusalimului (387), Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Ioan Gură de Aur (407) etc.

În Apus:

Sfântul Ambrozie, Fericitul Ieronim, Fericitul Augustin și alții.

În Răsărit:

De la **Macarie Egipteanul** au rămas «50 de omilii duhovnicești».

Sfântul Efrem Sirul, care este o podoabă a școlii siriene de la Edessa, în Mesopotamia, pentru cuvântul său vibrant este numit «*lira Sfântului Duh*». În Postul Mare, buzele creștinilor vor rosti pururea rugăciunea plină de miez duhovnicesc a Sfântului Efrem Sirul «*Doamne, și Stăpânul vieții mele*» și-și vor pleca genunchii în fața altarelor, la auzul ei.

De la el ne-au rămas multe predici. Când dă învățături, Sfântul Efrem este simplu și atrăgător, iar când voiește să înduplece voința este înfocat și pătrunzător.

Sfântul Atanasie cel Mare, Patriarhul Alexandriei, este numit de Sfântul Grigorie de Nazianz «*trâmbița adevărului, viersul cel înalt, columna credinței, luminătorul lui Hristos*», pentru că el, prin faptele, prin luptele, gândurile și viața sa a contribuit mult la răspândirea ortodoxiei. Operele sale apologetice, dogmatice, polemice, istorico-polemice prezintă un mare interes și pentru Omiletică. Are însă și opere exegetice, cele mai multe din Vechiul Testament. Se pare că n-a scris decât puțină exegeză la cărțile Noului Testament. Cele mai multe din operele sale s-au pierdut.

Sfântul Vasile cel Mare are 22 de omilii și 24 de cuvântări din diferite domenii: dogmatice, morale, panegirice, pedagogice. În lucrarea sa «*Învățăturile morale*», dă reguli pentru predicatori; 9 omilii sunt la Hexaimeron, explică Facerea lumii și toate fenomenele legate de actul creației pe zile. Interpretarea este litarală. Autorul pune la contribuție toată știința antichității și a timpului său, în domeniul literaturii și al filozofiei.

El folosește cu pricepere această știință și scoate întotdeauna cunoștințe solide și frumoase pentru spiritualismul creștin. Aceste omilii au fost imitate în Apus de Sfântul Ambrozie, care a scris și el Hexaimeronul, în șase cărți, urmându-l fidel pe Sfântul Vasile cel Mare.

În Omilia pedagogică, intitulată «*Către tineri*», Sfântul Vasile îi povățuiește pe aceștia să citească operele sriitorilor clasici profani și să culeagă de acolo învățăturile folositoare, precum albina culege nectarul din flori.

Sfântul Grigorie de Nyssa excelează în cuvântări funebre și panegirice. Are însă și scrieri și omilii exegetice: *Despre crearea omului*, lucrare care completează omiliile Sfântului Vasile la Hexaimeron, oprite la ziua a cincea a creației; *Tâlcuire exactă la Cântarea Cântărilor*, în 15 omilii, interpretează cuprinsul acestei cărți în sensul nunții tainice a sufletului cu Dumnezeu. La Noul Testament autorul ne-a lăsat următoarele serii de omilii: *Despre Rugăciunea domnească*, în cinci omilii, dintre care prima tratează depre rugăciune în general, iar celelalte dau *tâlcuirea clasică la Fericii*, în opt omilii, care tratează în general, despre aceeași înălțare a sufletului către Dumnezeu.

Sfântul Grigorie de Nazianz are 45 de cuvântări sau discursuri, capodopere de elocință și doctrină. Majoritatea cuvântărilor sunt cu caracter dogmatic, liturgic și ocazional foarte utilă preotului în sfera sa de activitate didactică.

Sfântul Ioan Gură de Aur este cel mai mare orator bisericesc din epoca patristică; cuvântările sale rămân mereu model strălucit pentru predicatorii din

toate epocile. El reprezintă culmea idealului de elocință creștină la care poate ajunge un teolog, prin minte ageră, talent oratoric, muncă nelimitată și îndelungată, meditație, rugăciune, imaginație, pasiune, sensibilitate, har divin și sfințenia vieții. El este și orator creștin și teoretician despre oratoria creștină, în special, în tratatul «*Despre preoție*», carte clasică a preoției creștine.

El are peste 700 de omilii, la aproape toate cărțile Sfintei Scripturi, apoi predici ocazionale, apologetico-polemice, morale, dogmatice, panegirice. Biografi săi spun că timp de șase ani, în ascetism, a studiat Biblia și a sfârșit prin a o învăța în întregime. Sfânta Scriptură a fost primul fond al teologiei sale, ca și al celorlalți Sfinți Părinți.

În Apus:

De la **Sfântul Ambrozie** s-au păstrat câteva necrologuri. Sfantul Ambrozie are și opere exegetice, care alcătuiesc mai mult de jumătate din opera sa. Neavând o pregătire profund teologică, la alegerea sa ca episcop al Mediolanului, el își ia ca model pe marii teologi ai Orientului, în special pe marele Vasile, ale căror opere le studiază și le imită. Cu excepția comentariului Evangheliei după Luca, în zece cărți, Sfântul Ambrozie comentează numai cărți sau texte din Vechiul Testament: Hexaimeronul, în șase cărți, tratează opera creației în șase zile, în nouă omilii, urmând fidel pe Sfântul Vasile cel Mare. Sfântul Ambrozie face o exegeză după metoda consacrată de Origen, folosind sensurile: alegoric, tipologic și literal.

Fericitul Ieronim. Se cunosc 59 de omilii asupra psalmilor, 10 omilii la Marcu și 10 asupra altor texte biblice. El a fost cel mai mare filolog biblic latin și traducătorul clasic al Sfintei Scripturi în limba latină «*Vulgata*». A fost unul dintre cei mai mari exegeți ai Sfintei Scripturi.

Ca exeget, Fericitul Ieronim aparține școlii alexandrine, inspirându-se de la Origen, dar după controversa origenistă, el și-a temperat serios alegorismul și a dat mai multă atenție sensului literal.

Fericitul Augustin. Opera oratorică a Fericitului Augustin este considerabilă. Critica a identificat aproximativ 800 de omilii, inclusiv cele exegetice, la Ioan. Este o operă aproape tot așa de considerabilă ca opera oratorică a Sfântului Ioan Gură de Aur, fără a avea farmecul, abundența și actualitatea oratoriei hrisostomice. Critica augustiniană este mai abstractă, mai speculativă. El a practicat arta oratoriei 35 de ani ca episcop la Hipo și ne-a dat un practic omiletic, „*De doctrina christiana*” (*Despre învățătura creștină*). Cu Fericitul Augustin oratoria din Apus și-a ajuns culmea.

Ultimul orator remarcabil între părinții Occidentului este **Papa Grigorie cel Mare** (604) de la care au rămas 62 de omilii pline de claritate, de simț practic și de cunoaștere a sufletului. În lucrarea sa «*Carte de conducere pastorală*» (*Liber regulae pastoralis*), Cartea a III-a, el dă 40 de capitole pentru redarea predicii.

2.2.2. Predica post-patristică până în vremea noastră

În această perioadă, după secolul al VII-lea, predica a trecut printr-un anumit declin, ca și literatura teologică în general. Scriitorii Bisericii în general se îndeletnicesc cu sistematizarea temelor literaturii precedente.

În Orient se continuă predica tradițională, hrănită din substanța Sfinților Părinți. În Apus însă a luat ființă o predică nouă: predica scolastică, apoi cea mistică și cea umanistă.

Predica scolastica adoptă filozofia aristotelică, îndeosebi logica, dusă până la exagerare cu speculația și savantlâcul ei. Este o predică rece, aridă, care nu încălzește inima. Ca o reacție împotriva acestei aridități didactice, bazate pe raționamente și silogisme complicate, diviziuni și subdiviziuni ample ale temelor, a luat ființa *predica mistică*, o predică a inimii. Și aceasta a căzut în exagerări umplând predicile de miracole și simbolisme forțate, fără nici o coerență logică.

În Răsărit, după perioada patristică, se pot cita următoarele figuri de predicatori:

Grigore, mitropolitul Nicomidiei, contemporan cu Patriarhul Fotie, avea la greci renume de mare cuvântător, din care cauză era și numit «*ritor*». Omiliile lui despre Sfânta Fecioară se disting prin frumusețea limbii și duhul evlaviei. Cea mai frumoasă omilie a sa este cea despre Sfânta Fecioară Maria lângă Cruce. Predicile acestui ierarh se disting și prin introducerile și încheierile frumoase.

Iosif Monahul, supranumit și Vrienie, în secolul al XIV-lea, a scris 41 de omilii.

După căderea Constantinopolului sub turci-1453, predica creștină mai stagnează, însă și acum se ivesc făclieri ai cuvântului ortodox pe firmamentul creștin.

Gheorghe Scholarul, după călugărie Ghenadie, întâiul Patriarh al Constantinopolului după luarea lui de către turci, un bărbat distins în fapte bune și înflăcărat vestitor al Ortodoxiei, a scris mai multe cuvântări și anume despre tainicul Trup al Domnului Hristos, despre Domnul Hristos ca Om (Despre Omenirea lui Iisus Hristos).

Ilie Miniati (1714) este cel mai însemnat cuvântător grec din timpurile mai noi. A fost învățător și predicator în Biserica cea Mare a Patriarhiei din Constantinopol și, în fine, Episcop al Eparhiei Cernica și Calavrița. El stă cu cinste alături de celebri predicatori contemporani ai Franței și Italiei. Cuvântările lui se disting prin sublimitatea ideilor, prin arta de a mișca inima, prin vioiciunea stilului plăcut și atractiv. Cuvântările lui sunt scrise, parte în limba italiană, parte în cea grecească. Multe s-au pierdut dintre cele dintâi, dar cele din urmă s-au editat de mai multe ori, în mai multe limbi, într-un volum intitulat «*Învățăturii*».

Antim Ivireanul (†1716). Un loc de frunte în perioada post-patristică, în Răsărit, în istoria predicii îl ocupă Antim Ivireanul, Mitropolitul Țării Românești. El poate sta alături de cei mai reprezentativi predicatori ai epocii sale. A fost un mitropolit cult și talentat, un predicator zelos și smerit. A fost și un mare tipograf și a editat multe cărți de slujbă chiar înainte de a fi mitropolit în scaunul de episcop la Râmnic.

Ca mitropolit, Antim Ivireanul a înzestrat cultura românească cu cea mai înaltă expresie a cuvântului rostit până la acea dată, alcătuind nemuritoarele «*Didahii*», opera care îl așează printre cei mai mari oratori ai timpului.

Predicile sale au fost tipărite mai târziu, dar au circulat mai întâi în unele manuscrise. Cunoscător al vieții sociale românești, în toate adâncimile ei, Mitropolitul Antim va prinde aceste realități în formele neîntrecute ale Didahiilor și nu va cruța nici domn, nici clasa boierească, nici negustorimea, din păcatele pe care el mai bine decât oricine le cunoștea. Prin predicile sale el înlocuiește vechea cazanie, cu o operă originală, menită să fie simțită de ascultători tocmai prin viața pe care i-o dădea aceste realități.

Didahiile Mitropolitului Antim Ivireanul reflectă, nu o dată, starea economică și politică a Țării Românești, dependență atât de dureros simțită de el, de Poarta

otomană. De la predica la înscăunare și până la sfârșitul zilelor sale, el n-a încetat să ridice cuvântul, compătîmind țara și poporul pentru această teribilă opresiune. Turma sa, spune el cu amărăciune, este înconjurată și îngrădită «*între hotărârile celor străini și împresurată de nevoi și scârbe ce vin întotdeauna, neîncetat, de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta*».

Dintre toți mitropoliții Țării Românești, Antim Ivireanul a fost cel dintâi care a îndrăznit să ridice cuvântul împotriva nedreptăților sociale și asupra națiunii. Predicile de la Duminica Vameșului, de la Duminica Floriilor, de la Soborul Sfinților Îngeri, sunt splendide acte de dojană arhierescă împotriva claselor apăsătoare și a fărâdelegilor lor. Limba scrierilor Mitropolitului Antim, naturală și vie, lipsită de frazeologie și exagerări, este limba «*vechilor cazanii*», aceea graită și înțeleasă pe întregul pămînt românesc.

Nichifor Teotochie a fost arhiepiscop de Cherson și a murit în anul 1800. El a scris mai multe lucrări omiletice.

Chiriacodromionul a fost publicat în limba română de **Mitropolitul Grigorie Dascălușul** în anul 1801 în București și apoi în mai multe ediții. El stă la baza cărții «*Tâlcuirea Evangheliilor și cazaniile duminicilor de peste an*», folosite azi în Biserica noastră (Ediția 1960-1973).

În Apus. În primele secole după perioada patristică, sec. VIII-XI, predica Apusului, ca și a Răsăritului, se mai alimentază încă din creațiile omiletice patristice. Cu secolul al XI-lea începe seria predicatorilor originali, cu cele trei caracteristici enumerate mai sus: *scolastica, mistica, umanismul*.

Se cuvine a fi menționați predicatorii: **Petru Damiani** (1072) și **Anselm de Canterbury** (1109). În secolul al XIII-lea se ivește figura marelui orator **Bernard de Clairvaux** (1152), numit «*Doctor melifluus*» – învățător cu graiul dulce ca mierea –, ale cărui cuvântări au avut răsunet în întreg Apusul.

Se mai pot menționa ca mari predicatori populari: **Antonie de Padova**, **Savonarola**, **Ioan Capistran**, misionarul Europei centrale.

Esențialul în regulile omiletice ce se dau acum este interesul pentru Sfânta Scriptură în alcătuirea predicii. Acum se fac predici tematice, dar și pentru acestea trebuie să se folosească intens Sfânta Scriptură, Evangheliile, Apostolii, Psalmii, Pemiile.

În secolul al XVI-lea, după Reforma religioasă, predica a luat avânt, ca reacție prin cuvânt, a Bisericii romano-catolice, împotriva Reformei. La protestanți, predica a ajuns în centrul cultului divin. În Biserica Romano-Catolică se înlătură speculațiile și savantlâcul scolasticismului și se revine la predica biblică tâlcuindu-se cărți întregi ale Sfintei Scripturi, atât pentru zidirea sufletească a credincioșilor, cât și pentru a-i feri pe preoți de a folosi în predici izvoare protestante, care încep să abunde. Sinodul Tridentin dă ordin aspru pentru instruirea poporului în școală și în biserici, măcar duminica și la sărbători; neglijenților li se vor aplica amenzi materiale. În vremea aceasta, apar și predicatori vestiți romano-catolici și teoreticieni ai predicii, în special în sânul ordinilor călugărești, între care se disting **iezuții**.

În vremurile noastre în Apus, se continuă predica tematică, determinată și de mișcările sociale, care au făcut ca și preotul să aibă în vedere tema zilei. Pe de altă parte, viața religioasă, luând atâtea forme în organizații proprii, în asociații, în acțiunea catolică, cuvântările scrise s-au înmulțit considerabil (exhortații, conferințe, alocuții).

2.3. Predica în Istoria Bisericii Ortodoxe Române

Procesul de formare al poporului român, al limbii române și al creștinării sale, este opera mai multor veacuri (sec. II-VI).

Nu se poate fixa o anumită dată pentru formarea și creștinarea poporului român, dar sunt felurite și destule dovezi de creștinism în Dacia, începând chiar din sec. I, vorbindu-se despre **predica Sfântului Apostol Andrei** și a ucenicilor lui, ca și de aceea a ucenicilor din Iliria, ai Sfântului Apostol Pavel. Se mai vorbește despre **predica Sfântului Niceta de Remesiana** pe pământul patriei noastre de azi, în sec. al IV-lea. Predicând creștinismul la strămoșii noștri daco-romani, în limba latină, Sfântul Niceta a stimulat populația dacă să caute să-și însușească mai bine această limbă, iar prin ideea de frăție creștină a tuturor oamenilor, a contribuit în foarte mare măsură la apropierea sufletească dintre populația dacică și romană și la contopirea amândurora într-o singură națiune cu un grai român, poporul român. Creștinismul pe pământul patriei noastre este de origine latină și este tot așa de vechi ca și poporul român, dovezi de predică nu găsim până în secolul al XVI-lea.

Primele mărturii scrise de predică ortodoxă la români, le avem din activitatea lui **Grigore Țamblac** (sec. XV), preot al Patriarhiei din Constantinopol, trimis în Moldova la curtea lui Alexandru cel Bun. De la el au rămas opt predici, prima ținută în Biserica din Suceava la 20 dec. 1408; este pusă în discuție limba în care și-a rostit predicile. Episcopul Melchisedec afirmă că a predicat în românește deși el a fost bulgar, cum afirma Nicolae Iorga.

Prima predică românească ce ni s-a păstrat este «*Cuvântarea lui Neagoe Vodă Basarab la a doua îngropare a osemintelor mamei sale Neaga și a copiilor săi Petru, Ioan și Anghelina, la Mănăstirea Argeș*», retipărită de Nicolae Iorga în «*Cuvântări de înmormântare și pomenire*», la Vălenii de Munte, în anul 1909. Această cuvântare datează după anul 1519.

Odată cu ivirea propagandei protestante calvine și cu introducerea tiparului în Țările Române, apar și primele cărți de predici în limba română. Cele dintâi sunt «*Cazanile*» care au dominat în bisericile noastre veacuri de-a rândul.

Cuvântul *cazanie* vine de la slavonescul «kazanie» = învățătură. Numirea de cazanie la români s-a dat cărții din care se citea Tâlcuirea Apostolului și Evangheliei cu învățături creștine, pe vremea când liturghia se făcea în slavonește. Această carte a dobândit cinstea unei cărți sfinte, încât poporul o primea mai bucuros decât vorbirea liberă și personală a preotului predicator.

Primele cazanii au fost ale **diaconului Coresi**, cel care aduce o contribuție deosebită la răspândirea limbii române scrise. El tipărește primele Cazanii: *Tâlcuirea Evangheliilor* din 1564 cu influențe protestante – carte pierdută, și *Evanghelia cu învățături* din 1581. Ambele tipărite la Brașov într-o singură carte retipărită de Mitropolitul Ilie Iorest, în 1641 sub numele de «*Cazania de la Bălgrad*».

Fiindcă în aceste cazanii mai erau și semințe eterodoxe, Biserica din Țările Române și-a tipărit cazaniile ei.

În 1642, **Ieromonahul Melchisedec** din Câmpulung tipărește «*Scurte învățături peste toate zilele alese*» din grecește. În același an, tipărește la Govora «*Cazania lui Petru Movilă*». În 1644 s-a tipărit a doua ediție a acestei Cazanii, îmbogățită cu *Viețile Sfinților* și purta titlul: «*Evanghelia învățătoare a duminicilor de peste tot anul și la praznice domnești și la sfinții mari*». Cartea este

de o mare însemnătate și s-a retipărit de mai multe ori, iar în prefața ei se găsesc frumoasele cuvinte: «Cei ce n-au nici de leac meșteșugul Scripturilor sunt ca o corabie fără cârmă în mijlocul mării».

În 1643, la Iași, **Mitropolitul Varlaam** tipărește o cazanie a cărei elaborare începuse de când era egumen la Mănăstirea Secu și a fost intitulată: «*Carte românească de învățătură la duminicile de peste an și la praznicile împărătești și la sfinții mari*». Cartea s-a răspândit în ținuturile românești și a fost retipărită de mai multe ori.

Celălalt **Varlaam, Mitropolitul Țării Românești**, se îngrijește să apară în 1678, în București, o altă cazanie: «*Cheia înțeleșului*», tradusă din rusește după Galiatovski. În 1691 apare la București cartea «*Mărgăritare*», a Sfântului Ioan Hrisostom, tradusă din grecește.

Citirea cazaniei era rânduită să se facă la priceasnă. Astfel dispune Mitropolitul Dosoftei Filitis într-un ordin dat protopopilor. La fel Filaret de Râmnic, ajungând episcop, spune în epistola sa canonică, că în loc de Chinonic să se citească cazania, Viețile Sfinților sau a praznicului zilei, însă cel ce va citi cazania, întâi s-o precitească ca s-o poată înțelege, ca apoi s-o poată citi cu deslușire pentru a o înțelege toți credincioșii.

Cea mai luminoasă figură în istoria predicii române în secolul al XVIII-lea este **Mitropolitul Antim Ivireanul**.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, s-a dezvoltat o frumoasă literatură omiletică progresând educația clerului. Apar numeroase cărți de predici, cărți de teorie omiletică și reviste bisericesti cu caracter omiletic și predici. Vom cita câteva nume de autori de opere omiletice și câteva reviste:

- **Mitropolitul Grigore al IV-lea**
- **Mitropolitul Veniamin Costachi**
- **Mitropolitul Andrei Șaguna**
- **Episcopul Romanului, Melchisedec Ștefănescu**
- Revista teologică „**Biserica Ortodoxă Română**”, organul Sfântului Sinod al B.O.R., care apare și azi.

• Bibliografie selectivă

1. **Vladimir Lossky**, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere de pr.prof. Vasile Răducă, Editura Anastasia, București, 1993;
2. **Nicolae Petrescu**, *Omiletica*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1977;
3. **Pr.prof.Constantin Coman**, *Erminia Duhului*, Editura Bizantină, București, 2002.

• Aplicații

A. Teste de evaluare

1. Care este cel mai mare predicator răsăritean? Care este capodopera sa?

R: Cel mai mare predicator răsăritean este **Sfântul Ioan Gură de Aur**. Capodopera sa este „*Omiliile la Matei*”.

2. Care este primul manual de omiletică?

R: Primul tratat de omiletică este „*De doctrina christiana*” (Despre învățătura creștină), scris de **Fericitul Augustin**.

3. Cine este cel mai mare predicator român? Care este opera lui principală?

R: Cel mai mare predicator român este **Sfântul Antim Ivireanul**. Opera lui principală este intitulată „*Didahii*”.

B. Teme de reflecție

1. Alcătuiți o omilie la o pericopă evanghelică! Completați-o cu omilia făcută de Sfântul Ioan Gură de Aur la același fragment evanghelic. Reflectați la drumul pe care trebuie să-l parcurgem, astfel încât, în timp, predica fiecăruia dintre noi să se apropie mai mult de cea a Sfinților Părinți.
2. „Cărțile (inclusiv cele cu predici) sunt scumpe astăzi, pentru a putea să le cumpărăm” – este o afirmație des întâlnită astăzi. Dar în vremea lui Varlaam, *Cazania* costa o pereche de boi. Să facem o comparație între prețul unei cazanii astăzi și al unei *Cazanii* în vremea lui Varlaam, și să tragem învățătura necesară!
3. Toma d' Aquino a mărturisit: „*Aș da tot Parisul în schimbul «Omiliilor la Matei» ale Sfântului Ioan Gură de Aur*”. Eu dacă aș fi întrebat: „Ce alegi: să mergi 2 luni la Paris sau să citești 2 luni Omiliile la Matei?”, aș alege pe Sfântul Ioan Gură de Aur.

Capitolul 3: IZVOARELE FUNDAMENTALE ALE PREDICII ȘI SCOPUL EI

3.1. Izvoarele fundamentale ale predicii; Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție, cultul divin

3.2. Scopul predicii: însușirea adevărurilor de credință, mișcarea inimii și înduplecarea voinței credinciosului

Referințe bibliografice

Aplicații

- **Obiective educaționale**

La sfârșitul acestui capitol veți putea să:

- știți ce bibliografie este indicat să folosiți la alcătuirea predicii;
- puteți cuprinde toate puterile sufletului

- **Cuvinte cheie**

—

—

- **Sinteza capitolului**

Este un capitol fundamental, pentru că o predică în mare parte este bună, dacă preotul folosește o bibliografie, la fiecare predică, cât mai apropiată de izvoare. Bune sunt predicile tuturor marilor predicatori, dar ale Sfinților Părinți strălucesc mai mult de lumina Duhului Sfânt, prin care luminăm mintea credinciosului, îi mișcăm inima, prin patosul personal și îi înduplecăm voința spre a face voia lui Dumnezeu.

3.1. Izvoarele fundamentale ale predicii

3.1.1. Sfânta Scriptură

Predicatorul creștin are misiunea de a propovădui cuvântul lui Dumnezeu, descoperit lumii „în multe rânduri și în multe chipuri prin prooroci, iar în zilele acestea mai de pe urmă, prin Fiul” (Evrei I, 1-2).

Cuvântul lui Dumnezeu însă se găsește în Sfânta Scriptură și de aceea ea este cel dintâi izvor al predicii. Însuși Iisus Hristos și Sfinții Apostoli ne povățuiesc să

cercetăm scripturile în înțelegerea și tratarea oricărei teme, iar pe de altă parte Însuși Domnul și Apostolii folosesc Sfânta Scriptură în predica lor.

Domnul Iisus întrebat fiind de saducheii, a căruia dintre cei șapte frați va fi femeia care săvârșise căsătoria de levirat cu toți, la învierea din morți, răspunse El muștrător: *„Vă rătăciți neștiind Scripturile nici puterea lui Dumnezeu. Căci la înviere, cel ce înviază nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu din cer”* (Matei XX, 19). Altădată spune: *„Voi cercetați scripturile că socotiți că-n ele aveți viața veșnică. Și tocmai ele sunt care mărturisesc despre Mine”* (Ioan V, 38).

Sfântul Apostol Pavel sfătuiește pe Timotei să rămână tare în învățătura Sfintei Scripturi, căci ea este educativă și duce pe om la desăvârșire, la înfăptuirea a tot lucrul bun. În predică Mântuitorul citează și explică lucrurile esențiale dogmatice-morale și sociale din scriptura Vechiului Testament, în legătură cu tema predicii: *„Ați auzit că s-a zis celor de demult să nu ucizi... să nu săvârșiți adulter... să nu jurați strâmb... să iubești pe aproapele tău și să urăști pe dușmanul tău etc”*.

Sfinții Apostoli își întemeiază cuvântările pe Sfintele Scripturi, pe versetele din Evanghelii și din Epistole. Vorbind despre Taina Cununii, Sfântul Apostol Pavel citează locul de la **Facere II, 24**: *„Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup”*. Sfântul Apostol Petru citează precizarea profetului **Ioil II, 8** când vorbește despre Pogorârea Duhului Sfânt. Sfinții Părinți din toate veacurile au avut ca hrană spirituală Sfânta Scriptură, alcătuind omilii a căror măreție va înfrunta veacurile.

Vom cita câteva exemple despre stăruința asupra Sfintei Scripturi, în predica Sfinților Părinți. Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește despre Nașterea Domnului, folosind 62 de citate din Sf. Scriptură. Sfântul Chiril rostind cateheza a II-a folosește 91 de citate. Citatele biblice răsar în mintea Sfinților Părinți în mod natural, neforțat, precum planta răsare din sămânța ei, pentru că în sufletul lor a fost însămânțat zi de zi cuvântul lui Dumnezeu prin citirea Sfintei Scripturi. Este datoria oricărui predicator de a urma pilda Sfinților Părinți.

Biserica Ecumenică a statornicit la **Sinodul Trulan** prin canonul 19, ca mai marii Bisericii să învețe pe toți credincioșii și clericii, din dumnezeiasca Scriptură. Sfânta Scriptură trebuie studiată zilnic și folosită în predică atât pentru fondul său, cât și pentru limbajul său sublim. Predicatorul este dator să-și însușească limbajul Sfintei Scripturi spre a nu aluneca spre un vocabular laic, nepotrivit în predică. Textele luate din Sfânta Scriptură, constituie dovezi de autoritate divină pentru argumentarea temei omiletice. În alegerea și folosirea lor, predicatorul trebuie să țină seama de următoarele reguli:

1. textele biblice trebuie să fie asimilate organic în corpul cuvântării, așa fel încât din ele să pornească toată energia divină dătătoare de viață a predicii, așa cum seva circulă de la rădăcină, până la vârful unui arbore, dându-i viață. Nu trebuie să folosim textele biblice numai ca ornament, fără o legătură intimă cu tema centrală.
2. să se aleagă locuri care constituie dovezi directe pentru lămurirea temei, fără să aibă nevoie de o exegeză aparte, așa cum este: *„Credința este adevărarea celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute”* (Evrei XI, 1).
3. să se folosească texte mai ușor de ținut minte de către ascultători, ca de exemplu: *„Un Domn, o credință, un Botez”* (Efeseni IV, 5).

4. să se folosească texte care atrag atenția prin expresivitatea lor: „*Fericiți făcătorii de pace, că aceia Fiii lui Dumnezeu se vor chema*” (Matei V, 9).

5. să nu se aleagă prea multe locuri care dovedesc unul și același adevăr pe care predicatorul are în gând să-l fixeze în mintea ascultătorilor.

6. să se citeze texte integral, nu doar porțiuni de versete care nu dovedesc convingător tema expusă sau fiind incomplet citate, ar avea alt înțeles decât cel voit de predicator.

7. textele biblice să fie rostite cu solemnitate și cu intonație adecvată, ele fiind cuvântul lui Dumnezeu; ele putând fi citate din Sfânta Scriptură, cu o dicție aleasă.

8. să se folosească texte biblice din edițiile noi ale Sfintei Scripturi aprobate de Sfântul Sinod, autoritatea noastră supremă.

3.1.2. Sfânta Tradiție

Este învățătura dată de Dumnezeu prin viu grai Bisericii și din care s-a fixat o parte în scris mai tarziu. Ca și Sfânta Scriptură, ea cuprinde descoperirea dumnezeiască, trebuitoare mântuirii noastre. Ea este viața Bisericii în Duhul Sfânt, este cuvântul viu al vieții Bisericii. Ea întregeste Sfânta Scriptură și asigură tâlcuirea ei adevărată, este deci completivă și explicativă, față de Sfânta Scriptură .

Sfânta Tradiție se află în:

- definițiile Sinoadelor Ecumenice în frunte cu Simbolul Credinței alcătuit la primul și la al doilea Sinod Ecumenic;
- scrierile Sfinților Părinți;
- cărțile de slujbă ale Bisericii.

Predicatorul este un învățător al Bisericii. Biserica și-a formulat o sinteză a învățăturilor sale în **Simbolul credinței niceo-constantinopolitan**, alcătuiind cel mai scurt rezumat posibil al Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții. Pe lângă acest rezumat dogmatic, Sinoadele ecumenice au formulat și alte învățături dogmatice și canonice, morale și sociale. Predicatorul creștin, trebuie să folosească acest depo-zit sacru de învățături în cuvântările sale, prezentându-le numai în forma în care au fost redată ele de Biserică, prin Sfintele Sinoade, păstrând nealterată puritatea învățaturii creștine.

Scrierile Sfinților Părinți constituie mari depozite duhovnicești ale Sfintei Tradiții. Ei sunt tâlcuitorii – călăuze ai Sfintei Scripturii și păstrătorii Sfintei Tradiții. Ei ofera în același timp predicatorului creștin, modele de cuvântări clasice, alcătuite după toate principiile, metodele și procedeele pedagogice. Prin ideile și sentimentele de cald umanism creștin, cuvântările Sfinților Părinți sunt izvoare de inspirație pentru toate timpurile, în Biserica creștină. Se impune datoria permanentă pentru predicatorul creștin de a le studia cu tot zelul.

3.1.3. Cultul divin și alte izvoare

Cărțile de cult ale Bisericii, întregesc izvoarele de inspirație pentru predica creștină. Ele sunt mărturii vii ale Sfintei Scripturi și ale Sfintei Tradiții ce înfățișează viața Bisericii în decursul veacurilor din punct de vedere dogmatic, latreutic, canonic și moral. Imnografia cărților de cult, cu frumusețea lor morală, este un mijloc foarte util pentru înfrumusețarea vocabularului predicatorului creștin. Exemplul din Canonul către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, cântarea a IX-a: „*Adăpostire și folositoare fii, Fecioră, celor ce scapă la tine și zid nemișcat, scăpare, acoperământ și veselie*”.

Pe lângă aceste izvoare viguroase, absolut indispensabile pentru alimentarea duhovnicească zilnică a preotului predicator, mai sunt necesare studiile de literatură teologică, publicată în revistele bisericești române și străine, manualele de Dogmatică, Morală, Drept, Liturgică, Exegetică, Mărturisirile de credință cărțile de predici ale autorilor competenți ca și literatura română și Istoria universală, folclorul, imnografia, iconografia, artele plastice, muzica, psihologia, logica. Studiarea acestora cer muncă și meditație nelimitată din partea preotului predicator, dar prin aceasta el se poate încadra între intelectualii de elită ai Bisericii. Și în munca aceasta de acumulare a cunoștințelor omiletice, preotul predicator trebuie să aibă în minte, să nu calce regula fide (credinței) și să nu reproducă în mod servil predicile altora.

3.2. Scopul predicii

3.2.1. Însușirea adevărilor de credință

Scopul predicii este proslăvirea lui Dumnezeu și mântuirea omului: „*Orice faceți, cu cuvântul sau cu lucrul, toate să le faceți în numele Domnului Iisus și prin El să mulțumiți lui Dumnezeu-Tatăl*” (**Coloseni III, 17**). Predicatorul creștin trebuie să-i învețe pe credincioși cum să se mântuiască, pentru ca să-i facă părtași și conștienți la aceste acte și să poată spune ca Sfântul Pavel: „*Eu știu cui am crezut*” (**II Timotei I,12**). Predicatorul trebuie să fie propovăduitor și apostol, să lumineze mintea, să miște inima, să înduplece voința ascultătorilor, astfel încât credinciosul să priceapă adevărurile de credință fără de care nu este cu putință să ne mântuim. Se poate spune că scopul predicii este în bună parte atins dacă se îndeplinește prima condiție și anume luminarea minții. Creștinarea celor trei mii de suflete la ziua Pogorârii Duhului Sfânt, a fost rodul bogat al muncii de luminare a minții de către Sfinții Apostoli. Este un adevăr psihologic și pedagogic, formulat în limba latină, că „*nici o dorință nu este (lucrul) vreunui neștiutor*”, adică fără idei nu am avea sentimente, sau cel puțin ele ar fi cu totul vagi, oarbe și fără durată prea mare.

• Mijloacele pentru însușirea adevărilor divine de credință

1. Explicația

În predică este operația didactică prin care se lămurește o noțiune sau un fapt. Pentru ca să știe ce fel de explicație să dea, preotul predicator trebuie să cunoască perfect fondul apercetiv al ascultătorilor; explicațiile variază după gradul de cunoștințe ale ascultătorilor. În ceea ce privește forma literară pe care o îmbracă explicația, aceasta poate fi **descrierea** sau **narațiunea**, după cum se dă explicație

cu privire la un lucru. În explicație se procedează, fie inductiv, fie deductiv, adică fie pornind de la particular la general, fie invers. Și aceasta după natura temei și după stadiul de cunoștințe al ascultătorilor.

De exemplu, predicând despre Zaheu-vameșul, la Duminica a XXXII-a după Rusalii, este nevoie să se explice ce este sicomorul, adică arborele în care s-a urcat Zaheu să-L vadă pe Domnul (Luca XIX, 1-10). Sicomorul este un arbore fructifer de climă caldă; seamănă cu dudul la frunze, iar la fruct cu smochinul, dar nu este nici dud, nici smochin, chiar dacă în unele traduceri se găsesc ambele forme. Sicomorul are un trunchi de lemn distins din care egiptenii făceau sicrie. Caracteristic este că fructele cresc direct pe tulpină și la baza crengilor groase. Localnicii le zgârie spre a se face bune de mâncat. Gospodarii adună de pe câmp cu grija aceste fructe, ca să facă provizii de hrana. Profetul Amos din Tecoa era „*păstor și aducător de sicomore*” (Amos VII, 14).

Explicațiile trebuie să îndeplinească anumite condiții:

1. **să fie absolut corecte**, din punct de vedere doctrinar și din punct de vedere ale prezentării lor. Aceasta cere o temeinică cultură teologică și experiență permanentă de predicator.
2. **să fie complete și sigure**, păstrându-se limitele de extindere, adică să nu fie omis nici un element care ar stânjeni înțelegerea temeinică a temei, dar nici să conțină supraadaosuri de explicație, care împovărează pe ascultător și-l fac să nu mai rețină esențialul și scopul predicii respective.
3. **explicația în predică trebuie să fie făcută cu căldură sufletească** deosebită din partea predicatorului, în așa fel ca și sufletele credincioșilor să se aprindă și să fie una cu cel al preotului predicator. Grija preotului este să înlăture intenția de a face pură instrucție în predică. Preotul predicator trebuie să pună suflet în orice moment al predicii pentru a nu vorbi arid și rece, Domnul Iisus Hristos, Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți fiind modele vrednice de urmat și izvoare nesecate de inspirație. Predicatorul explică ascultătorilor așa cum un părinte explică copiilor săi cu vibrație și căldură sufletească.
4. **explicația să fie clară** pentru ca tema să nu apară confuză în mintea audito-riului.

2. Argumentarea

Explicația adevărilor divine cuprinse în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție prin predică, luminează mintea ascultătorilor ca să le priceapă. Predicatorul trebuie să urmeze un proces psihologic pozitiv și altul negativ spre a realiza convingerea despre adevăr pentru a porni lupta pentru răspândirea adevărilor divine și în sufletul altora. Sfinții Apostoli, apologeții și Sfinții Părinți sunt pilde vii despre formarea convingerilor cuprinse în adevăurile propovăduite de Mântuitorul Hristos, ca și de zelul pentru răspândirea lor prin vorbă, scris și faptă.

Convingerea este deci, adeziunea concretă pe care o arătăm față de o afirmație. Convingerile religioase se obțin pe cale:

- a) **intuitivă** (senzorială);
- b) **afectivă** (sentimentală);
- c) **rațională** (logică).

La acestea se mai adaugă și calea supranaturală (prin minuni).

Pentru formarea de convingeri, predicatorul trebuie să recurgă la dovezi trecute prin prisma rațiunii bazate pe judecăți drepte adică pe propoziții care stabilesc un raport între două noțiuni. Operația mintală prin care se stabilește un

adevăr din alte adevăruri, stabilite de judecățile anterioare se numeste **raționament** sau **silogism**. Silogismul conține trei judecăți sau propoziții cunoscute din studiul logicii. Primele două judecăți se numesc premise, sprijinită pe ele mintea noastră ajunge la o concluzie care este a treia judecată, care stabilește un adevăr demonstrat.

Prima propoziție este o premisă mare, a doua este o premisă mică, iar a treia este concluzie. În momentul argumentării se exprimă una din premise și concluzia

Stăruind în exercitarea rațiunii, oratorul deprinde tehnica și arta judecății drepte. Artă de a judeca și de a convinge se numește **dialectică**, pe care preotul trebuie să o stăpânească în operația de argumentare a temei și aducere de dovezi, aceasta cerând: preciziunea și prezentarea temei, alegerea argumentelor, enumerarea lor în mod captivant.

Silogismele au mare putere de convingere, dar preotul predicator nu trebuie să apară în vorbire numai ca un căutător de silogisme și nici să le formuleze după reguli rigide și cu un pedantism supărător, în premisă majoră, premisă minoră și concluzie, ci într-o perioadă, adică într-o reunire de fraze care formează un tot armonios, apărând în unitate și echilibru, așa încât să se poată extrage silogismul folosit aici.

Predicatorul creștin să mai ia aminte la puterea de convingere a dovezilor, pentru ca o deducție nefirească, o inducție îndrăzneată, o argumentare insuficientă dau naștere la raționamente false, cu aparență de adevăr, care se numesc **sofisme**, pe care să le evite, ca vorbitor și să le priceapă ca ascultător al unui adevăr, și să se apere și să le combată cu competență.

Predicatorul trebuie să cugete profund și permanent în timpul cuvântării și în același timp să evite o argumentare formală și mai ales să se păzească de făurirea unor raționamente false numite sofisme, când sunt făcute cu voie și paralogisme când sunt făcute fără voie.

• Izvoarele și felurile dovezilor

Adevărul este descoperit prin Iisus Hristos, care spune: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan XIV, 6). Adevărul există independent de gândirea noastră, dar mintea trebuie să urce la înțelegerea adevărului, și aceasta se face prin expunerea de dovezi. În predică se folosesc trei izvoare pentru dovedirea adevărului:

- dovezi din autoritate;
- dovezi din minte sau raționale;
- dovezi din experiență.

Dovezi din autoritate

A dovedi un adevăr sau o învățătură cu dovezi din autoritate înseamnă a arăta că acel adevăr sau învățătură se cuprinde în Sfânta Scriptură, în Sfânta Tradiție și este întărit de personalități teologice și laice, mai ales de sfinți. Autoritatea este deci, de trei feluri:

- a) autoritatea Sfintei Scripturi;
- b) autoritatea Bisericii sau a Tradiției;
- c) autoritatea oamenilor înțelepți și renumiți.

Dovezi raționale

Se bazează pe un adevăr în general necunoscut de mintea umană sau arată că acel adevăr are așa de strânsă legătură cu adevărul recunoscut, că numai în această stare de legătură poate fi considerat adevărat. Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți folosesc și dovezi raționale pentru întărirea adevărului.

Dovezi din experiență

Sunt luate din ansamblul practicii sociale, fie a predicatorului, fie a ascultătorilor din trecut sau din prezent. Și aceste dovezi sunt utile în predici, deoarece ascultătorii, văzând faptele din viață, le ascultă cu plăcere, le înțeleg ușor și au efect asupra lor. Nici aceste dovezi nu trebuie să fie unice și atotputernice, ele rămânând adaosuri la dovezile din autoritate.

Combaterea este arta de a arăta slăbiciunea tezei și argumentării contrare. Poate fi și o cuvântare cu temă specială de combatere a părerilor false cu privire la dogmatica sau morala creștină. Predicatorul trebuie să fie plin de bună-cuviință, respectuos față de adversar, pătruns de iubire. Însuși Mantuitorul a avut multe polemici cu fariseii și cărturarii. Combaterea este *directă* sau *defensivă*, când se atacă și se neagă teza contrarie, arătând slăbiciunea bazei; și este *indirectă* sau *ofensivă*, când se aduc dovezi clare și cu putere pentru adevărul contrar rătăcirii sau păcatului, încât rătăcirea cade de la sine.

În astfel de cuvântări, predicatorul trebuie să ia aminte la următoarele sfaturi:

1. obiecțiile combătute trebuie prezentate în întregime pentru a nu face impresia ascultătorilor care o cunosc că ne temem să discutăm miezul obiecției.
2. obiecția trebuie descompusă în toate articulațiile ei, iar respingerea să fie făcută punct cu punct, pentru ca întreg edificiul ei să cadă.
3. preotul trebuie să țină astfel de cuvântări atunci când constată că în parohie sunt deprinderi și păreri superstițioase, rătăcirii îmbrățișate de mai mulți creștini și nu numai de unul sau doi creștini, altfel ar putea constitui sminteală pentru ascultătorii cu învățătura creștină nealterată.

Aplicația. După explicație, argumentare și combatere a erorilor de credință, trebuie să urmeze o scurtă concluzie despre învățătura corectă formulată într-o propoziție sau frază, pentru ca ascultătorul să poată spune, după predică, despre ce a vorbit predicatorul. Aplicația este punerea învățăturii predicate în legătură directă cu viața creștină, cu păcatele și virtuțile ascultătorilor cunoscute de predicator.

Predicatorul trebuie să se ferească de o încheiere dojenitoare care l-ar putea arăta ca pe un părinte mânios, trebuie să apară urând păcatul și nu pe păcătos.

3.2.2. Mijloace pentru mișcarea inimii

În predică este o necesitate absolută, fiindcă numai după ce a fost încălzită inima, se poate ajunge la înduplecarea voinței spre practicarea virtuților, reprezentând scopul final al predicii. Mișcarea inimii înseamnă atracția față de un lucru sau

îndepărtarea ei de el, crearea simpatiei sau antipatiei față de ceva; așadar, prin mișcarea inimii se înțelege dezvoltarea unor anumite sentimente voite de orator. Primele motoare ale mișcării inimii pentru luminarea minții sunt ideile religioase și morale, iar mișcările afective se numesc **pasiunii**; de aceea se spune că o persoană are sau nu pasiune pentru un lucru sau altul.

Deșteptarea și identificarea pasiunilor prin cuvântări se numește **patetică oratorică**, aceasta fiind de două feluri: **directă** și **indirectă**; astfel, cea directă stimulează sentimentele în mod nemijlocit, predicatorul comunicând sentimentele sale ascultătorilor, iar cea indirectă stârnește pasiunile în cuvântare prin prezentarea de obiecte, tablouri, acte, cuvinte în legătură cu tema la care se referă predicatorul; ea este totuși intuitivă.

Se mai face patetică indirectă și prin raționamente alcătuite și susținute pentru a mișca sentimente de dragoste.

În folosirea pateticii retorice, preotul predicator trebuie să țină seama de următoarele :

1. să-și cultive cele două însușiri, imaginația și simțirea, care îl ajută să pună în mișcare pasiunile.
2. ca să poată mișca pe alții, mai întâi el însuși să fie emoțional.
3. patetica sau vorbirea cu patos și apelul la sentimente se face în orice moment al predicii, dar de regulă după acțiunea didactică exercitată asupra ascultătorilor, adică după expunerea clară și argumentarea viguroasă spre a păși mai lesne la înduplecarea voinței.
4. trezirea pasiunilor trebuie făcută în mod gradat, realizând o gradăție ascendentă: de la sentimentele mai slabe la cele mai vibrante, care asigură victoria predicatorului.
5. patetica să fie scurtă, naturală și bine legată de corpul cuvântării.
6. patetica să fie îmbracată într-o haină literară și artistică.

Predicatorul trebuie să poarte grijă pentru potolirea pasiunilor ascultătorilor sau înlocuirea unei pasiuni cu alta.

3.2.3. Mijloace pentru înduplecarea voinței

Înduplecarea voinței este propriu-zis mișcarea ei spre acțiune; în cazul oratoriei bisericești, determinarea ascultătorilor spre practicarea virtuților, scopul în sine al predicii. Numai mișcarea inimii nu este de ajuns, fiindcă sentimentele nu au totdeauna o durată lungă. Înduplecarea voinței constituie cununa lucrării omiletice, fiindcă prin ea se atinge scopul predicii. **Fericitul Augustin** spune că înduplecarea voinței este victoria propriu-zisă a predicatorului: „*Docere necessitatis est delectare suavitatis, flectere victoriae*”.

Deosebirea între mișcarea inimii și înduplecarea voinței este că mișcarea inimii constă în deșteptarea sentimentului de plăcere sau de repulsie, pe când înduplecarea voinței constă în puterea lucrătoare a acesteia, adică în decizia fermă de a înfăptui ceea ce este bun și frumos și de a alunga tot lucrul rău. Cel ce nu are tăria voinței să înfăptuiască binele, deși îl cunoaște și îl simte, suferă de ceea ce se cheamă în psihologie **avulie** (ἀβουλής = cel care nu are voință; ἀβουλία = ură).

În calea procesului psihic de trecere la activitate se opun anumite obstacole interne și externe. Despre aceste obstacole împotriva voinței vorbește Sf. Apostol Pavel, în Epistola către **Romani VII, 19**: „*Caci nu fac binele pe care îl voiesc, ci*

răul, pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc”.

Pentru procesul acesta psihic de înfrângere a obstacolelor împotriva trecerii la acțiune a ascultătorilor, trebuie să lupte oratorul creștin în predica sa. El trebuie să ducă luptă de înduplecare a voinței, prin anumite idei, care se numesc **motive** sau **temeuri** . Se poate face un catalog al motivelor pe care să le folosească preotul predicator în acțiunea de înduplecare a voinței: motive teologice; bisericesti; raționale; dogmatice și morale; motive ale fericirii veșnice și vremelnice; motive simpatetice.

1. **Motivele teologice** le invocă predicatorul creștin, când tratează un adevăr de credință, o învățătură ori o virtute descoperită de Dumnezeu oamenilor și pe care o cere de la noi, ca un tată de la fiii săi. Aceste motive se extrag din Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament.
2. **Motivele bisericesti** și ideile pentru acest fel de motive se expun în legătură cu autoritatea Bisericii, cu însușirile ei, cu purtarea sa ca o mamă față de fiii săi, cu scopul înalt pe care l-a urmărit în rânduiala legilor sale. Vorbind despre toate îndatoririle creștinului, preotul stăruie asupra binefacerilor ce se revarsă asupra dreptmăritorilor creștini, prin împlinirea poruncilor: fericirea pământească și cerească. Odată cu aceasta, se arată că este o datorie morală pentru un fiu de a-și iubi mama și a-i împlini voia.
3. **Motivele raționale** . Aceste motive constau într-un îndemn la săvârșirea faptelor bune și la ferirea de faptele rele pentru că așa cere mintea sănătoasă. Mintea are o autoritate divină, căreia trebuie să ne supunem, preotul predicator aducând în discuție rolul conștiinței morale ca o revelație a Infinitului Dumnezeu în infinitul nostru.
4. **Motivele dogmatice și morale** . Acestea constau în prezentarea sublimității și folosului adevărilor dogmatice și morale ale religiei creștine. Vorbind despre Taina Pocăinței și despre Taina Sfintei Împărtășanii, despre datoriile creștinului de a se mărturisi și împărtăși de patru ori pe an, preotul predicator stăruie mai întâi asupra realității păcatului care este otravă sufletească și trupească, asupra bunătății lui Dumnezeu și a iubirii Sale față de noi, dăruindu-ne acest medicament de vindecare sufletească și trupească.
5. **Motivele fericirii veșnice și vremelnice** . Pentru înduplecarea voinței ascultătorilor de a trece la practicarea virtuților și a obține roade duhovnicești, este utilă, între altele, convingerea, că în urma eforturilor depuse pentru realizarea virtuții, credinciosul după moarte va obține ca răsplată fericirea deplină și veșnică, comunitatea cu tot binele.
  - **Motivul fericirii vremelnice** . Fiindcă omul și-a dorit mereu fericire aici pe pământ concepută foarte diferit, predicatorul trebuie să invoce și fericirea pământească drept răsplată celor ce păzesc Legea morală divină. Predicatorul trebuie să descrie starea de nefericire a celor ce calcă voia lui Dumnezeu cauzată de mustrarea conștiinței, de îmbolnăvirea sufletului și al trupului, și de sancțiunea divină, chiar aici pe pământ, spre a crea încă un motiv pentru înduplecarea voinței.
6. **Motivele simpatetice** . Sunt argumente pentru determinarea voinței la

acțiuni morale bazate pe comunicabilitatea psihică dintre oameni, pe provocarea de stări sufletești în mod reciproc, pe sugestie, prin fapte și vorbe. Predicatorul trebuie să atragă atenția ascultătorilor de a se gândi la ecoul pe care îl au în sufletul aproapelui virtuțile sau viciile practicate de ei și să nu fie piatră de scandal pentru aceștia.

Exemple. Pentru determinarea credincioșilor de a trece la o viață neprihănită plină de virtuți, au mare putere exemplele vii pe care predicatorul le culege din izvoarele revelației divine, din istoria societății omenești și din viața din jurul său.

Și aici predicatorul să aibă ca regulă alegerea și prezentarea exemplelor celor mai bune, spre a avea un rol determinant în înduplecarea voinței, știind că „*verba docent, exempla trahunt*”.

• **Piedicile ce se opun înduplecării voinței**

Ca și acțiunea de convingere a minții pentru adevărurile de credință, și în acțiunea de înduplecare a voinței se pot ivi multe obstacole, pe care predicatorul trebuie să le înlăture.

Însuși Domnul Hristos enumera piedicile care se opun înduplecării voinței ascultătorilor, de a împlini voia lui Dumnezeu, în Parabola Semănătorului (Matei XIII, 3-9; Luca VIII, 4). Cele patru feluri de ogoare, pe care a căzut sămânța, sunt metafore ale celor patru categorii de suflete dintre care numai ultima a dat roadele așteptate. Celelalte trei categorii de suflete n-au dat roade pentru că n-au voit să înlăture obstacolele spirituale care au împiedicat păsirea spre mântuire a creștinilor: ușurătatea și nestabilitatea, împietrirea sau învârtoșarea inimii, patimile și grijile vieții pământești. La aceste piedici se mai adaugă neputința trupului, deșertăciunea din lume și ispitele diavolului

• **Concluzia**

Expunând mai sus mijloacele pentru însușirea de credință, pentru mișcarea inimii și pentru înduplecarea voinței, într-o ordine succesivă, tratând fiecare temă aparte, nu trebuie să înțelegem că aceste trei operații ale predicatorului sunt momente independente între ele și că ar avea un loc anume fixat, cu rigiditate, în cursul vorbirii, sau că au, de asemenea, momente absolut fixe în desfășurarea predicii. Aceste trei mijloace sunt interdependente, se întâlnesc în toate unitățile metodice ale predicii; într-o unitate poate însă cere preponderență una, într-altă unitate, alta, așa precum procesele psihice-cognitive, afective și voluționale se întrepătrund, formând un singur fenomen psihic complex, fără să fie acte sufletești izolate și independente.

• **Bibliografie selectivă**

1. **Sfântul Teofan Zăvorâtul**, *Ce este viața duhovnicească?*, traducere de Elena Dulgheru, Editura Anastasia, București, 1997;
2. **Nicolae Petrescu**, *Omiletica*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1977;
3. **Amos Funkenstein**, *Teologia și imaginația științifică*, traducere de Walter Fotescu, Editura Humanitas, București, 1988;

4. John Marler, Andrew Wermuth, *Tinerii vremurilor noastre*, traducere de Felix Trușcă, Editura Sofia, București, 2002.

- **Aplicații**

A. Teste de evaluare

1. Care este raportul dintre predica evanghelică și predica patristică?

R: Predica evanghelică este **kerigmatică**, decât proclamă, binevestește adevărul. Predica patristică **interpretează** acest adevăr, ținând ca mesajul evanghelic să fie bine înțeles, să nu fie răstălmăcit.

2. Inspirația pentru predică din cultul divin aduce o notă specifică?

R: Da; iar specificitatea constă în frumusețea limbajului folosit, care încântă auzul, mișcă inima și face pe credincioși să primească cu mai multă ușurință adevărul de credință.

3. Care este cea mai eficientă metodă pentru a îndupleca voința credincioșilor?

R: Cea mai eficientă metodă pentru a îndupleca voința credincioșilor este ca aceștia de mici să fie învățați să-și taie voia proprie, și să facă voia lui Dumnezeu.

B. Teme de refecție

1. Vorbim de luminarea minții, mișcarea inimii și înduplecarea voinței; dar cum putem atinge duhul credinciosului?

2. Ce valoare au datele științei pentru luminarea minții credincioșilor?

B. OMILETICĂ SPECIALĂ

Capitolul 1: FELURILE PREDICILOR ÎN GENERAL

1.1. Omilia și predica sintetică

1.2. Parenezele și conferințele religioase

1.3. Alte cuvântări bisericesti și predici ocazionale

Referințe bibliografice

Aplicații

- **Obiective educaționale**

La sfârșitul acestui capitol veți putea să:

- cunoașteți toate felurile de predici;
- conștientizați cât de important este ca fiecare act cultic săvârșit de preot să fie

însoțit de un cuvânt de învățătură

- **Cuvinte cheie**

pareneze – este titlu care se dă tuturor predicilor ocazionale;

panegiric – cuvânt de laudă la adresa cuiva;

evkomion – sinonim cu panegiric;

necrolog – cuvânt ținut de preot la înmormântări.

- **Sinteza capitolului**

Capitolul aduce o familiarizare a studentului cu diferitele feluri de predici pe care le ține preotul, precum și a locului unde trebuiesc ele așezate în timpul serviciului religios. Începând cu omiliile exegetice și tematice, care se țin în cadrul Sfintei Liturghii, studentului i se prezintă toate tipurile de pareneze care trebuie să însoțească botezul, nunta, înmormântarea și toate celelalte evenimente din viața credinciosului, a parohiei, a Bisericii, a țării etc.

Prima parte din Omiletica Specială se ocupă cu clasificarea cuvântărilor bisericești în general, clasificându-le în funcție de forma în care se desfășoară, de numărul temelor pe care le cuprind și le tratează astfel:

1. Omilia și predica sintetică;
2. Pareneze și conferințe religioase;
3. Alte cuvântări bisericești și predici ocazionale.

1.1. Omilia este de două feluri:

1.1.1. Mică sau exegetică

1.1.2. Mare sau tematică

Din punct de vedere istoric, omilia este propriu-zis mama predicii creștine, creată de Însuși Mântuitorul. După modelul divin de omilie, Apostolii și Sfinții Părinți continuă creația acestui gen de predică, și omilia devine forma clasică de a învăța pe alții cuvântul lui Dumnezeu.

1.1.1. Mică sau exegetică. Omilia mică este numită și exegetică pentru că explică pericopele scripturistice verset cu verset, privind textul pe toate fețele și redând toată bogăția de învățături creștine. Folosind această formă de predică, predicatorul are datoria sacră de a explica Scriptura după învățătura Bisericii, și de a nu cădea în păcatul de «a se predica pe sine».

1.1.2. Mare sau tematică. Omilia mare numită și omilie sintetică, tratează o singură temă doctrinară sau morală aleasă din pericopă și formulată scurt și clar.

Această temă trebuie analizată, explicată împreună cu învățăturile secundare desprinse din ea.

O specie de omilie mare este și *omilia catehetică*, în care preotul tratează un adevăr dogmatic precis formulat în Simbolul de credință și cuprins în pericopa explicată.

Deosebiriile dintre catehezele propriu-zise și omiliile catehetice sunt:

- catehezele constituie o serie de cuvântări despre învățatura de credință, prezentate de preot la sfârșitul slujbelor, pentru a-i învăța pe credincioși adevărurile doctrinare elementare, pe când omilia catehetică se desfășoară în cadrul cultului divin public.

- omilia catehetică se va ține tot în cadrul Sfintei Liturghii, după ce preotul se împărtășește, dar cateheza propriu-zisă se va ține la sfârșitul slujbei după o programă dinainte stabilită, desfășurându-se după cele 7 momente psihologice arătate în „Catehetică”.

• Predica propriu-zisă numită și predică sintetică

Este o cuvântare bisericească ce face parte din cultul divin public având ca semne distinctive unitatea materiei, adică ea tratează numai o unică învățătură. Sistematizarea este o însușire comună tuturor speciilor de vorbire bisericească, dar în predica propriu-zisă fiind tratată numai o singură temă, această însușire trebuie să se facă mai mult vădită.

După conținut predicile se pot clasifica în: predici biblice, dogmatice, morale, liturgice și istorice. Facem această clasificare a predicilor pe cinci grupe, ținând seama de cunoștințe predominante transmise prin fiecare specie de predică, dar nu trebuie să socotim că pe lângă aceste cunoștințe specifice fiecărei grupe de predici nu se pot adăuga și alte cunoștințe, logic legate de învățăturile principale. Orice tip de predică va rosti preotul, el trebuie să urmărească întregul scop al predicii: *luminarea minții, mișcarea inimii și înduplecarea voinței credincioșilor*.

1.1.2.1. Predicile biblice

Cum le arată și numele, aceste predici conțin învățături din Sfânta Scriptură, transmise credincioșilor în mod special, cu o deosebită insistență și cu continuitate.

Aici distingem două feluri de predici: *omilii propriu-zise*, în special omilii exegetice și *cicluri de predici*, în care se explică continuu Sfânta Scriptură, atât a Vechiului, cât și a Noului Testament. Aceste părți din Sfânta Scriptură introduse de Biserică în cultul liturgic, formează miezul didactic al slujbelor divine, și de aceea preotul să nu piardă nici un prilej de a le explica. Citirea și explicarea dumnezeieștilor Scripturi este o datină tot atât de veche ca și cultul creștin.

Sf. Ap. Pavel le poruncește tesalonicenilor să citească Epistola I, trimisă întregii Biserici din Tesalonic: „*Vă îndemn stăruitor pe voi întru Domnul, ca să citiți scrisoarea aceasta tuturor sfinților frați*” (I Tesaloniceni V, 27).

Această lucrare didactică avea loc înainte de ieșirea cu Cinstitele Daruri. Sunt multe alte mărturii că Sfinții Părinți făceau explicarea continuă a cărților Sfintei

Scripturi în timpul ofierii slujbelor divine din biserică.

Aceste predici sunt foarte utile și ascultate cu mult interes dacă sunt bine făcute și prin ele se împlinește porunca Bisericii de a se tâlcui Scripturile. Prin astfel de predici, preotul se dovedește a fi următor al lui Iisus Hristos, Care predica tâlcuind Scripturile și făcea pe ascultători să se aprindă de focul iubirii față de Dumnezeu. Sfântul Evanghelist Luca ne redă un astfel de moment, când Iisus se arată ucenicilor Luca și Cleopa care mergeau din Ierusalim spre Emaus chiar în după-amiaza Duminicii Învierii: „Și începând de la Moise și de la toți profetii, le-a tâlcuit lor din toate Scripturile locurile despre El... Iar ei și-au spus unul altuia: «Oare nu ardea în noi inima noastră când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia Scripturile?» (Luca XXIV, 32). Propovăduirea Sfintei Scripturi prin predici speciale este, propriu-zis, propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, în înțelesul cel mai adevărat.

În ceea ce privește timpul și momentul când să se țină predicile scripturistice, se pot face recomandări să se țină la toate slujbele divine, cu precădere la Vecernie, în Postul Mare, în Săptămâna Mare la Denii. Grija preotului este să organizeze bine un ciclu de astfel de predici, cu știrea Chiriarhului și să se pregătească bine pentru a le ține, ca nu cumva, din cauza nepregătirii lui, să se micșoreze în mintea ascultătorilor măreția cuvântului dumnezeiesc.

1.1.2.2. Predici dogmatice

Acest gen de predici după cum arată și numele pe care îl poartă, au ca temă un adevăr dogmatic, adică o învățătură neschimbabilă, cuprinsă în cele două izvoare ale descoperirii dumnezeiești: Sfânta Scriptura și Sfânta Tradiție. Ele sunt necesare pe lângă catehezele propriu-zise, pentru cunoașterea exactă și completă a adevărilor creștine fundamentale de către credincioși. Scopul acestor predici este întărirea credincioșilor în dreapta credință în așa fel încât nu numai să nu cadă în rătăcirile cele de altă credință, dar ei înșiși să fie în stare să dea răspuns bun, ori de câte ori ar fi puși la încercare. Sfânta Scriptură ne poruncește: „*Ci pe Domnul, pe Hristos, să-L sfințiți în inimile voastre și să fiți gata totdeauna să răspundeți oricui va cere socoteală despre nădejdea voastră, însă cu blândețe și cu frică și cu bună credință, având cuget curat, ca tocmai în ceea ce sunteți clevețiți, să iasă de rușine cei ce grăiesc de rău purtarea voastră cea bună întru Hristos*” (I Petru III, 15-16).

Cele spuse în acest text sunt porunci atât pentru credincioși, cât și pentru preotul predicator, care trebuie să pătrundă bine adevărurile de credință.

Predicile dogmatice se pot ține în următoarele momente: la Praznicele împărătești având ca temă însăși denumirea sărbătorii, la praznicele Maicii Domnului, la sărbătorile sfinților în duminicile de peste an, la Sfânta Liturghie, atunci când pericopa conține teme de dogmatică.

Pentru a nu transforma predica dogmatică în cateheză pură, preotul predicator va rezerva o parte din cuvântare pentru a face explicațiile și exhortațiile morale pentru viața obștei creștine deduse din adevărul dogmatic în mod logic.

1.1.2.3. Predici morale

Predicile morale sunt numite astfel, pentru că în ele se tratează adevărurile de

morală creștină, cu scopul de a apleca voința credincioșilor spre practicarea virtuților creștine. Toate predicile au o parte teoretică și o parte practică. În partea teoretică a acestor tipuri de predici se tratează unul din adevărurile morale creștine care sunt cuprinse în Morala generală. Pe lângă temele din Morala generală, se pot lua teme și din Morala specială. Toate predicile au o parte parenetică, dar predicile morale accentuează mai mult concluziile pentru viața credincioșilor.

În alcătuirea predicilor, preotul trebuie să folosească pe lângă Sfânta Scriptură și „Învățătura de credință creștină ortodoxă”.

1.1.2.4. Predici liturgice

Aceste predici cuprind explicarea serviciului divin public al Bisericii Ortodoxe sub formă de omilii. Ele au scopul de a transmite credincioșilor cunoștințele necesare pentru buna înțelegere a cultului extern, rânduit de Biserică în vederea legăturii creștinilor cu Dumnezeu și a mântuirii lor. Predicatorul trebuie să dea credincioșilor o învățătură temeinică despre cultul divin public, pentru ca ei să participe în mod activ, căci predicile liturgice constituie cel mai bun mijloc pentru educația religioasă a credincioșilor.

Explicarea cultului divin public prin predici liturgice cuprinde în general trei teme:

- locurile sfinte liturgice;
- timpurile sfinte liturgice;
- lucrările sfinte liturgice.

În prima categorie, *locurile sfinte liturgice*, preotul va vorbi despre biserică locaș de cult divin public, despre paraclise, capele, clopote, cimitire, cruci etc., și rolul lor în cultul creștin, dând o explicație clară, adică arătând cu profunzime, simbolismul tuturor lucrurilor liturgice, trezind în sufletul credincioșilor dragostea pentru sfântul lăcaș și cele în legătură cu el.

În predicile liturgice despre timpurile sau momentele sfinte, preotul va vorbi despre sărbătorile bisericești și importanța lor pentru împlinirea datoriilor credincioșilor față de sufletul lor, despre posturile rânduite de Biserică și despre folosul lor sufleteș și trupesc.

Cu privire la lucrările sfinte liturgice, preotul va vorbi despre rugăciuni, îngenuncheri, mătăanii, arătând rostul lor în cultul creștin, iar izvorul cel mai însemnat de teme pentru predicile liturgice îl oferă serviciile divine publice: Sfânta Liturghie, Sfintele Taine etc.

1.1.2.5. Predici istorice

Între obiectele de studiu ale învățământului teologic se cuprind istoria sfântă a Vechiului și Noului Testament și Istoria bisericească universală. Istoria Vechiului și Noului Testament se încadrează în studiile biblice și, de aceea, predicile cu teme luate din această disciplină teologică sunt propriu-zis predici biblice născute din cuprinsul Sfintei Scripturi, care cuprind istoria mântuirii neamului omenesc.

Predicile istorice de care vorbim aici sunt cele care prezintă momente mai importante din viața Bisericii creștine ca: Întemeierea Bisericii Creștine, viața primilor creștini, persecuțiile sângeroase, lupta Bisericii cu ereziile, Viața Sfinților din istoria Bisericii Ortodoxe Române etc.

Nici în aceste predici nu se face numai istorie pură a Bisericii universale, sau

numai biografia unui sfânt, ci ele se alcătuiesc din două părți:

- una teoretică;
- alta morală.

În tratarea vieții unui sfânt, trebuie să se insiste asupra portretului său moral, care este bine conturat în troparul acestuia, fiind pildă de urmat pentru credincioși.

• Concluzii

Genurile de predici prezentate până aici au fost privite din două puncte de vedere: *al formei* și *al conținutului*; însă în totalitate ele mai pot fi privite și din punct de vedere al scopului lor care este triplu: a învăța, a mișca inima și a îndupleca voința pentru practicarea virtuții.

Din ciclul de predici prezentate distingem:

1. *predici didactice*, în care predomină preocuparea preotului de a transmite anumite cunoștințe după condițiile reale în care își desfășoară activitatea. Din aceste cunoștințe se scot învățături parenetice (predicile dogmatice, biblice, liturgice, istorice).
2. *predicile parenetice* cuprind învățături din morală, în jurul cărora se grupează îndemnul sau exhortațiile practice. Ele sunt predici morale sau predici de ocazie.
3. *predicile panegirice* cuprind o proslăvire, fie a unui adevăr din învățătura de credință a Bisericii, fie proslăvirea unui praznic împărătesc etc. Și ele fac parte din cuvântările parenetice.

1.2. Parenezele și conferințele religioase

1.2.1. Parenezele

Este titlul care se dă tuturor predicilor ocazionale sau de circumstanță, rostite de preot în parohia sa. Ele se rostesc la toate împrejurările în care preotul oficiază un serviciu divin și ele sunt cuvântul slujitorului Domnului prin care se susține și se întărește viața religios-morală a păstoriților și legătura lor cu Dumnezeu.

În acest gen de cuvântări se cuprind: cuvântări la diferite momente din viața parohiei; instalarea preotului; vizita chiriarhului; sfințirea Bisericii, clopotului, icoanelor, troiței; la cununie, botez, înmormântare etc.; dar și predicile frecvente pentru pace, cât și cele patriotice.

Pareneza este o cuvântare bisericească scurtă dar vioaie și mișcătoare în care se expun învățăturile religiei și moralei creștine, potrivite pentru fiecare moment în parte.

În rostirea și alcătuirea parenezelor trebuie să domine armonia atât în gândire, cât și în formă.

Pareneza se aseamănă cu predica morală dar este mai scurtă, mai mișcătoare, mai energetică, producând efecte mai mari decât celelalte feluri de cuvântări bisericești, pentru că ascultătorii sunt mai pregătiți sufletește s-o asculte, fiind mișcați de însăși ocaziile pentru pareneze: botez, căsătorie etc. Fiind mai scurte, se țin mai bine minte de către credincioși, care de multe ori prelungesc discuțiile în sânul familiei. Au fost folosite de Sfinții Părinți și au fost și sunt rostite din îndatorirea slujitorilor de a introduce în permanență învățătura divină în viața credincioșilor.

Epistolele Noului Testament sunt scrieri divine parenetice. Sfântul Ioan Gură de Aur este un model de creator al genului de scrieri ocazionale, adică parenetice.

La fel nu trebuie uitat Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul care a scris cuvântări ocazionale cu prilejul deosebitelor evenimente mai mari sau mai mici din viața sa.

Pareneza este numele genului de predici care se dă tuturor cuvântărilor bisericesti ocazionale, iar cele mai întrebuintate pareneze sunt:

- panegiricul;
- necrologul.

1.2.1.1. Panegiricul

Face parte din categoria predicilor speciale și înseamnă adunare a întregului popor pentru o comemorare festivă, reuniune pentru o sărbătoare solemnă. Prin extindere cuvântul panegiric înseamnă veselie, bucurie, petrecere, recreație, sărbătoare.

Cum se poate deduce din analiza cuvântului, **panegiricul** este cuvântarea bisericască în care se face preaslăvirea unui adevăr fundamental de credință cum este: Sfânta Treime, Nașterea, Învierea etc. Panegiricul este deci, un cuvânt de laudă care se ține de regulă în Biserică, în special la praznicele împărătești, ale Maicii Domnului, la sfinți mai aleși, fiind tot o predică ocazională rostită în momente mai solemne din cursul anului bisericesc.

Scopul este de a crea în inimile credincioșilor, dispoziții sufletești potrivite pentru momentul sărbătoresc pe care îl trăiesc, determinându-i să înfăptuiască învățături ce se desprind din aceste momente sărbătorești.

Aceste cuvântări mai poartă și denumirea de **evkomion** care înseamnă cântec de laudă, discurs de laudă, de preamărire a cuiva. Din acest izvor panegiric creștin preotul trebuie să scoată apa cea vie, dătătoare de puteri oratorice sfinte cu care va izbuti să învioreze sufletele credincioșilor oricât de ofilite ar fi acestea.

1.2.1.2. Necrologul

Derivă tot din greacă și este alcătuit din două cuvinte: *mort* și *cuvânt*, adică predică rostită de preot la morți. **Sfântul Grigorie de Nazianz** este socotit ca părinte al necrologului rostit în fața mormântului. În necrolog sunt accente de laudă ale virtuților creștine ale celui decedat și se deosebește de panegiric atât din punct de vedere al stilului, cât și din punct de vedere al cuprinsului, care este sobru, tânguitor etc.

În necrolog se cuprind două grupe de idei: **parenetice** și **panegirice**. În alcătuirea necrologului, predicatorul trebuie să păstreze o cumpănă foarte dreaptă, adică să nu comită exagerări proslăvind virtuți creștine sau sociale pe care cel decedat nu le-a dovedit în viață, dar nici să nu treacă cu vederea meritele reale ale celui dispărut. La copiii sau la credincioșii dispăruți fără a lăsa în urmă fapte de laudă, necrologul trebuie să fie mai mult parenetic, cu accente de consolare.

În partea parenetică a necrologului, preotul trebuie să prezinte învățătura creștină așa cum este ea formulată de Biserică spre zidirea sufletească și spre mângâierea celor întristați, fără să se avânte în idei filozofice despre moarte, care nu numai că nu încălzesc sufletul credincioșilor care asistă la slujbă, dar le vatămă

și bunul lor simț creștin.

Înmormântarea unui credincios este momentul care atrage cei mai mulți credincioși, iar preotul trebuie să se pregătească cu multă grijă pentru susținerea liberă a necrologului, fiind cel mai bun prilej de vestire a cuvântului lui Dumnezeu.

1.2.2. Conferințe religioase

Sunt cuvântări bisericești mai dezvoltate decât celelalte, rostite în fața unor ascultători cu o cultură mai mare decât aceea a mulțimii credincioșilor. Ele sunt propriu-zis disertații religioase în care se tratează amănunțit o temă dogmatică, morală, liturgică etc. Aceste discursuri savante cuprind, fie o temă din una din cele patru secții ale studiilor teologice, fie o temă complexă care necesită cunoștințe din toate disciplinele teologice și chiar din disciplinele laice.

Noțiunea de „*conferință religioasă*” este nouă numai ca termen, aparținând timpurilor moderne, dar cuprinsul ei este tot atât de vechi ca și religia creștină. Epistolele Sfântului Apostol Pavel care sunt tratate dogmatice-morale, sunt propriu-zis conferințe religioase în care se tratează amplu adevărurile doctrinare, morale, culturale etc.

Conferințele religioase sunt cuvântări bisericești solemne, folosite de Biserică pentru a nu rămâne în afara temelor contemporaneității și a contribui la tratarea lor în modul cel mai potrivit menirii sale. Ele nu pot ține locul predicii și nu se țin în Biserică.

1.3. Alte cuvântări bisericești și predici ocazionale

1.3.1. La instalarea preotului în parohie

Instalarea preotului în parohie, fie prin numire, fie prin transfer, se face după un protocol. Se țin cuvântări atât de delegatul sfintei Episcopii, cât și de către preotul nou instalat în parohie. De regulă mai țin cuvântări și alte persoane, fie din partea organelor locale de stat, fie din partea organelor parohiale, dar încheierea o face noul preot printr-o cuvântare ocazională.

Sfânta Tradiție este o comoară de învățături pentru preoție, iar preotul atât cel trimis să instaleze, cât și cel instalat, trebuie să o studieze și să o folosească în cuvântarea de instalare. Trebuie să ne gândim și la cuvântările patristice despre preoție și anume:

- „*Despre preoție*” a Sfântului Ioan Gură de Aur;
- „*Apărare despre fuga sa în Pont*” a Sfântului Grigorie de Nazianz.

Cuvântarea de instalare rostită de noul preot care se prezintă în parohie, cuprinde următoarele idei:

a) – Mulțumire și slavă lui Dumnezeu, pentru că l-a învrednicit și pe el de a se numi „*trimis al Domnului*” (**Matei X, 1; Luca X, 1**).

– Mulțumire și cinstire părinților trupești și sufletești (profesorii), care l-au ajutat cu munca lor să-și împlinească gândul sfânt, de a deveni slujitor al Domnului și al oamenilor (Efeseni VI, 1-3; Galateni VI, 6; Efeseni IV, 11).

– Mulțumire față de episcop, protoiereu și față de onoratul Departament al Cultelor (Timotei II, 1-3).

b) – Înțelesul Tainei Preoției și arătarea zelului și abnegației cu care își va desfășura întreita activitate preotească în mijlocul păstoriților.

– Hotărârea de autoperfecționare în pastorație cu cele trei însușiri: cunoașterea oilor, jertfirea pentru ele și întoarcerea lor de pe calea cea rea spre Cel ce este „*Calea, Adevărul și Viața*” (Ioan XIV, 6).

– Îndatorirea de a fi totdeauna un propovăduitor al păcii.

– Rugămintea adresată credincioșilor și organelor locale de a-l sprijini în toată activitatea de slujitor.

c) – Mulțumirea adresată tuturor celor prezenți care s-au ostenit să vina în Biserică

– O rugăciune de cerere a harului spre împlinirea a toate cele bune și de folos lui și păstoriților.

Este oportun ca preotul tânăr pus la prima încercare de a rosti în fața credincioșilor un cuvânt de instalare, să ceară o consultație protoiereului, iar cuvântarea scrisă să fie însușită și rostită liber.

1.3.2. Alte predici ocazionale: la botezuri, la cununii

1.3.2.1. Predica la botezuri

În cazul în care se săvârșesc mai multe botezuri deodată în biserică, la care iau parte mulți credincioși alături de parinții și nașii copiilor care se botează, preotul trebuie să țină o scurtă *pareneză* având ca temă principală renașterea duhovnicească a noului născut prin primirea primului har.

Este necesar pentru sufletul credincioșilor ca preotul în cuvântul său de la botezul noilor născuți să-i facă să înțeleagă că ei trăiesc bucuria nașterii trupești și bucuria pentru care s-a săvârșit a doua naștere, cea duhovnicească.

În aceste pareneze, preotul trebuie să pornească de la un text scripturistic pe care să-l tâlcuiască amănunțit. Cuvântarea nu trebuie încărcată cu multe texte despre botez, dar preotul să extragă toată seva duhovnicească din textul ales.

1.3.2.2. Predica la cununie

Cununia este una din cele șapte Taine prin care mirelui și miresei li se împărtășește harul divin care întărește însoțirea lor naturală prefăcând-o într-o legătură curată, într-o unitate, după chipul legăturii dintre Hristos și Biserică.

Cuvântarea de la cununii este propriu-zis o predică cu caracter *panegiric* adică prin ea se arată caracterul sfânt și sărbătoresc al cununiei, dar are și o parte *parenetică* în care mirii sunt povățuiți să-și îndeplinească datoria față de Dumnezeu și oameni. Preotul trebuie să se ferească a aluneca pe panta glumelor, însă să aibă o față veselă, prietenoasă, o privire părintească asupra mirilor.

Preotul trebuie să se pregătească să știe ce idei expune și ce sentimente vrea să creeze în sufletul mirilor, al părinților, ai nașilor etc.

Din cuvântare trebuie înlăturate filosofia și poezia, deoarece preotul este iconom al tainelor lui Dumnezeu și credincioșii așa vor să-l vada pe preot și nu ca pe un filosof. Și aici cuvântul preotului trebuie să fie „*dres cu sare*” (Coloseni IV, 6) adică plin de har și înțelepciune.

• Concluzie

Trecând la studiul *Omileticii speciale*, am prezentat până aici felurile predicilor sau cuvântările bisericești în general, privite din punct de vedere *al caracterului, al conținutului și al scopului* lor. Cum s-a văzut mai sus, este un mare număr de specii de cuvântări bisericești, folosite de predicatorii creștini, potrivit împrejurărilor, momentelor, epocilor și trebuințelor sufletești ale credincioșilor. Mulțimea și varietatea cuvântărilor bisericești arătate mai sus se poate reda sintetic prin trei titluri, care indică trei genuri de cuvântări: predici, omilii și pareneze.

Trebuie reținut faptul că atât cele trei genuri de predici, în general, cât și marea diversitate de predici, în special, constituie o *unitate*, așa precum și Sfânta Scriptură, alcătuită din 80 de cărți, scrise de mulți autori, insufflate de Dumnezeu, într-un interval de 1500 de ani, constituie o unitate dogmatică, morală și culturală. Precum Sfânta Scriptură, în forme atât de variate tratează o singură idee centrală, istoria mântuirii neamului omenesc, tot așa, șirul imens de predicatori creștini, în forme foarte multe și variate, au predicat și predică cuvântul lui Dumnezeu, cu un singur scop, mântuirea credincioșilor. De aceea, orice definiție ar primi predica, orice caracter ar avea ea, dogmatic, moral, liturgic, istoric, catehetic etc., ori în ce împrejurări sau epoci s-ar naște, ea are un fond comun, *Cuvântul lui Dumnezeu*, și un scop comun, *mântuirea credincioșilor*. Toate caracterele specifice fiecărui gen și fiecărei specii de predici coexistă și se întrepătrund într-una și aceeași predică, orice caracter ar avea și orice definiție ar primi. Împărțirea și clasificarea predicilor se face din motive didactice, adică din nevoia de a-l povățui pe preotul predicator, ca într-unele cuvântări să aibă o extindere mai mare ideile dogmatice, într-altele, cele morale, într-unele să predomine ideile liturgice, într-altele cele istorice etc. Și din acest punct de vedere, trebuie realizată o armonie perfectă.

Învățătorul nostru suprem și aici este tot Domnul Hristos. Predicile Domnului Hristos sunt foarte variate, au în gradul suprem, atributele predicilor enumerate în această parte a Omileticii, sunt predici cu caractere proprii fiecărui gen și fiecărei specii, păstrează armonia desăvârșită în ceea ce privește extinderea unei idei sau alteia, și peste tot, Domnul Hristos seamănă cuvântul lui Dumnezeu în forme diferite, dar cu un singur scop: *mântuirea omenirii*. El predică la puțul lui Sichem, pe țărmul mării, în barca legănată de valuri, la nuntă, la moarte, la masa trușilor farisei, în porticul lui Solomon, în casa celor două surori, Marta și Maria, la răspântia drumului unde cerșește orbul etc. Toate tipurile de predici, ale Domnului Hristos sunt legate între ele cu o legătură divină și printr-o armonie divină a ideilor. Vom cita numai două exemple :

— Convorbirea lui Iisus cu femeia samarineancă (Ioan IV) este o predică dogmatică, istorică, liturgică, morală, socială și catehetică-misionară, dar este în același timp și o pareneză ocazională. Această predică cuprinde următoarele idei: *dogmatică* («Duh este Dumnezeu, IV, 24) ; *istorice* (istoricul puțului, Iacob și turmele, IV, 12); *morale-sociale* (raporturile dușmănoase dintre iudei și samarineni, starea familială a femeii samarince, v. 9, 17-19); *catehetice-misionare* (dumnezeirea lui Iisus și slujba Lui profetică, v. 25, 26; convertirea femeii la credința în Mesia și misionarismul ei, v. 34-40) ;

— Parabola semănătorului este o omilie exegetică, în care Domnul Hristos arată înțelesul celor patru categorii de terenuri pe care a căzut sămânța cea bună, dar este și predică și pareneză ocazională, plină de învățături dogmatice, morale-

sociale, catehetice.

Din toate acestea, rezultă următoarele învățături omiletice pentru preotul predicator:

- 1) În orice fel de cuvântare bisericească, în orice loc și în orice epocă, să fie condus de gândul de a fi semănător al cuvântului lui Dumnezeu, spre mântuirea credincioșilor (cf. Fapte XVII, 18).
- 2) Să se alcătuiască și să se rostească toate tipurile de predici, enumerate mai sus, nu numai un singur tip de predică, spre a dovedi varietatea de forme prin care se poate predica cuvântul lui Dumnezeu, așa cum a dovedit-o Istoria Bisericii creștine, spre a se autoperfecționa și spre a fi cât mai activ și cuceritor de suflete.
- 3) Preotul predicator însuși trebuie să aleagă momentul și împrejurarea în care să alcătuiască și să rostească un fel sau altul de predică, din cele studiate. De aceea, preotul predicator trebuie să fie o minte vie, mereu gânditoare și prevăzătoare, plin de înțelepciune și imaginație, urmând totdeauna să dea hrana duhovnicească cea mai potrivită, la timpul potrivit, «*spre a-și ține bine dregătoria*» (1 Timotei V, 17).

Cuvântarea cea mai dezvoltată în Biserică este predica propriu-zis, fără a se ignora celelalte timpuri de cuvântări.

• **Bibliografie selectivă**

1. **Pr.prof.dr.Dumitru Călugăr**, *Catehetica*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1994 ;
2. **Pr.Nicolae Petrescu**, *Omiletica*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1977 ;
3. **Mircea Eliade**, *Sacrul și profanul*, Editura Humanitas, București, 1992;
4. **S.Fl.Marian**, *Nașterea, nunta, înmormântarea la români*, Editura Grai și suflet – Cultura Națională, București, 1995.

• **Aplicații**

A. Teste de evaluare

1. Care este locul predicii în cadrul Sfintei Liturghii?

R: Locul predicii în cadrul Sfintei Liturghii depinde de felul predicii: **predica exegetică** se așează după citirea Sfintei Evanghelii; **predica sintetică, tematică** se ține după împărțirea preoților; **omilia catehetică** se ține la sfârșitul Sfintei Liturghii.

2. Pe ce se pune accent în predica de la botez?

R: În predica de la Sfântul Botez se pune accent pe trecerea copilului de la moarte la viața veșnică prin cele 3 Sfinte Taine: Sfântul Botez, Sfânta Mirungere și Sfânta Împărțășanie. Arătând harul, libertatea primită de copil, arătăm și necesitatea ca nașii, părinții, societatea să-l mențină pe copil în această libertate, care se păstrează prin împlinirea poruncilor.

3. Pe ce se pune accent în predica de la înmormântare?

R: În predica de la înmormântare se pune accent pe necesitatea ca trupul acesta

stricacios, neputincios să se destrame, ca să poată învia nesticacios, întru putere, întru slavă, pentru că „bobul de grâu pus în pământ, dacă nu moare rămâne singur, iar dacă moare dă multă roadă”.

B. Teme de reflecție

1. Care-i diferența între cum vede un psiholog, un sociolog familia, și cum predică despre familie un preot?
2. De ce la Sfânta Cununie sunt pomeniți Sfinții Împărați Constantin și Elena?
3. Ce simbolizează cununiile care se pun pe capul mirelui și al miresei?

Capitolul 2: ALCĂTUIREA PREDICII

2.1. Părțile componente ale predicii

2.2. Planul predicii

Referințe bibliografice

Aplicații

- **Obiective educaționale**

La sfârșitul acestui capitol veți putea să:

- știți care sunt etapele unei predicii;
- veți conștientiza cât de importantă este pregătirea predicii după un plan;
- alcătuiți predica ținând cont de etapele psihologice ale credincioșilor.

- **Cuvinte cheie**

exordium – începutul;

digressio – digresiune;

peroratio – sfârșitul cuvântării;

elocutio – elocință, elocvență, concludent.

- **Sinteza capitolului**

Capitolul arată procesul pe care îl parcurge preotul pentru a alcătui o predică bună. Se prezintă necesitatea alcătuirii unui plan, precum și o tratare în parte a fiecărei părți componente, acestea fiind: textul, modul de adresare, introducerea, anunțarea temei, împărțirea temei, invocarea, tratarea temei, încheierea. Acestea nu sunt obligatorii la fiecare predică, dar numai cel care le cunoaște foarte bine, știe când trebuie renunțat la una dintre etape.

2.1. Părțile componente ale predicii

Buna alcătuire și buna rostire a oricărei cuvântări bisericești, de orice gen și specie, așa cum le-am arătat mai sus, este scopul studierii tuturor principiilor omiletice. Felul cum este alcătuită și rostită o predică oglindește limpede gradul de însușire a regulilor oratoriei creștine, experiența și capacitatea spirituală a preotului creștin. Acestea se obțin prin muncă personală încordată, de acumulare, aprofundare și dezvoltare a cunoștințelor retorice, prin experiență, prin rugăciune și meditație zilnică asupra cuvântului lui Dumnezeu și asupra modului de a-1 face cunoscut credincioșilor. La aceasta predicatorul creștin ajunge prin silință, adică prin efort permanent în muncă, stăruință și râvnă. «Silește-te să te arăți încercat înaintea lui Dumnezeu cu fața curată, drept învățând cuvântul adevărului»,

poruncește Sfântul Pavel ucenicului său, episcopul Timotei (**2 Timotei II, 15**).

Cuvântătorul bisericesc, voind să alcătuiască o predică, trebuie să-și zămislească un plan, în minte și în scris, adică să conceapă predica întocmai ca pe un edificiu intact, bine încheșat și armonios prezentat, în care se văd: temelia, corpul clădirii, acoperișul și ornamentele, care delectează privirea și auzul. Predicatorul este deci un arhitect spiritual, care dezvăluie credincioșilor, în final, un monument artistic zidit, care satisface mintea și creează emoții puternice. Credincioșii, ascultând pe preotul care-și desfășoară predica după un plan bine chibzuit, sunt cucerți sufletește, îl urmăresc cu interes atât de profund, încât colaborează și ei sufletește, cu mintea, cu inima și voința lor, la zidirea sistematică a acestui monument spiritual, de când începe să se pună cărămidă lângă cărămidă, adică idee lângă idee, în mod gradat, până la desăvârșirea lucrării. În această situație, ei sunt plini de satisfacții, așa precum elevii, stimulați de profesorul lor, sunt atenți și contribuie la crearea unei lecții reușite.

Preotul este un generator de idei, în fața ascultătorilor săi, în mod gradat, idei care trebuie să fie încheșate într-un sistem perfect logic, natural. Însuși Dumnezeu, prin Revelație, a descoperit adevărurile divine într-o ordine perfectă și într-un sistem de o simetrie desăvârșită, în mod gradat, într-un tot, dumnezeiesc organizat.

Primele adevăruri au fost descoperite patriarhilor, apoi profeților și în cele din urmă a avut loc Revelația desăvârșită, atât cât a fost necesar pentru mântuirea omului, prin Domnul Hristos Însuși. Toată istoria mântuirii omului este redată de Sfânta Scriptură după un plan providențial și într-un sistem desăvârșit, care copleșește mintea omenească prin *«adâncul bogăției și înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu» (Romani XI, 33)*. Sfântul Apostol Pavel prezintă, lapidar, planul revelației adevărurilor divine, desfășurate într-o gradație ascendentă, prin următoarele cuvinte :

«După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut veacurile» (Evrei I, 1).

Alcătuirea predicii după un plan, adică expunerea adevărurilor divine într-un sistem perfect logic și natural, este și o îndatorire de ordin divin, deci și o necesitate absolută pentru predicatorul creștin. Alcătuirea unui plan de predică, de orice gen și buna lui desfășurare, constituie o lucrare de înlăturare a haosului și confuziei și în același timp, constituie opera de creare a ordinii, frumuseții și armoniei, asemănătoare actului de creație divină, săvârșită în șase zile de către Dumnezeu, după planul adâncului înțelepciunii și științei Sale, când: *«a văzut Dumnezeu că e bine» (Facere I, 22)*.

Domnul Hristos Însuși și Sfinții Apostoli, îl călăuzesc pe preotul predicator și în alcătuirea unui plan de cuvântare bisericească de orice gen. Noul Testament deci, conține lucrări alcătuite după planuri model, la temele tratate și ne oferă modele sublime de planuri de predici. Vom cita câteva exemple:

- Mântuitorul Hristos rostind **Parabola Semănătorului** (Matei XIII, 3-9 și Luca VIII, 5-15) ne redă indirect și elementele unui plan, adică momentele logico-psihologice ale unui plan de predică: **introducerea** («iată, a ieșit semănătorul să semene»), **tratarea** («despre aruncarea semințelor, spre cele patru feluri de terenuri pe care au căzut, înțelesul pe care îl au semințele și terenurile din para-bolă»), **încheierea** («cine are urechi de auzit să audă»).

- Sfântul Evanghelist Luca, scriind **Parabolele despre văduva stăruitoare, despre vameș și fariseu**, le prezintă tot după același plan: **introducerea** («și le spunea o pildă cum trebuie să se roage totdeauna și să nu se lenevească»); **tratarea** (dezvoltarea temei anunțate prin expunerea detaliată a subiectului, cu cele două personaje, văduva și judecătorul nedrept) și **încheierea** (despre dreptatea lui Dumnezeu și despre virtutea credinței pe pământ, la venirea Fiului Omului).
- Sfântul Apostol Pavel, în toate cele 14 Epistole ale sale, gândește și expune temele după un plan, măiestrit alcătuit, și oferă predicatorului de totdeauna un permanent model de inspirație din aceste puncte de vedere. În afară de **Epistola către Evrei**, care are o introducere specială, *exordium ex abrupto*, în care intră energic și direct în tratarea temei dogmatice, în toate celelalte epistole Apostolul ne dezvăluie o **introducere** obișnuită, urmată de **tratarea**, care cuprinde mai întâi teme dogmatice și apoi morale și **încheierea**, care constă într-o binecuvântare harică, arhierască, însoțită de transmiterea de calde îmbrățișări părintești și de urări de pace, dragoste și credință «de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos».

Chiar un bilețel dacă scrie, așa cum a fost denumită metaforic **Epistola către Filimon**, alcătuită numai din 25 de versete, Sfântul Pavel îl alcătuieste după un plan logic: **introducere** (v. 1-3), **tratate** (v. 4-24) și **încheiere** (v. 25).

Pe lângă acestea, Apostolul Pavel, ca și ceilalți apostoli, folosește și **un cuvânt de adresare**: «*Fraților*» (Romani I, 13; XVI, 17; 1 Cor. I, 11; 1 Cor. IV, 6; XI, 2). Domnul Hristos folosește cuvântul «*Fiule*» (cf. Marcu II, 5; Matei IX, 2), «*fiică*» (Luca VIII, 48; XXIII, 28), sau strigă pe nume persoanele cărora se adresează (cf. Ioan XI, 43; Luca X, 41).

Cum se vede, învățătura divină a Sfintei Scripturi ne redă structura cea mai concentrată a unui plan de cuvântare bisericească:

Modul de adresare, introducerea, tratarea, încheierea sau concluzia.

Acesta este modelul unui plan de predică, nucleu din care tot șirul de scriitori din Istoria Bisericii creștine, părinți apostolici, apologeți, părinți bisericești, scriitori bisericești, și-au scos învățătura despre alcătuirea planului de lucrări, au aprofundat acest plan și odată cu aceasta, însușindu-și și cultura retorică a antichității greco-romane, au folosit și învățătura clasică despre alcătuirea unui plan, amplificându-l pe cel de mai sus.

2.2. Planul predicii

Am arătat că părțile componente ale unei predicii propriu-zise sunt: **introducerea sau exordiul, tratarea și încheierea**. Ele se mai numesc și **părți sintetice**, pentru că nu pot lipsi din nici o predică. Lipsind una dintre ele, cuvântarea n-ar mai constitui un tot întreg, ci ar fi o lucrare neterminată, o încercare de predică.

Analizând însă conținutul acestor trei noțiuni, comune tuturor predicilor, și adăugându-le și elementele strâns legate de ele și deduse din ele, ajungem la **7 momente logico-psihologice**, care sunt propriu-zis elementele unui plan de predică:

1. Textul;

2. Modul de adresare;

3. **Introducerea sau exordiul** (latinește, exordium-ii - început);

4. **Anunțarea temei**;

5. **Împărțirea temei și invocația** (o scurtă rugăciune prin care se cere ajutor de la Dumnezeu, Maica Domnului sau sfinți, pentru a se binevesti cu putere cuvântul lui Dumnezeu, spre plinirea Evangheliei Fiului Său iubit, Domnul nostru Iisus Hristos);

6. **Tratarea temei** (corpul cuvântării propriu-zise);

7. **Încheierea**.

Vom prezenta mai jos scurte lămuriri despre fiecare din aceste elemente ale planului de predică, spre a se ține seama de ele la întocmirea oricărui plan de predică propriu-zisă.

2.2.1. Textul

Textul care se așează în fruntea predicii este în strânsă legătură cu **tema** de tratat și cu **materialul de idei și fapte** pe care le va prezenta predicatorul și de aceea vom vorbi mai întâi despre **fixarea temei și alegerea materialului**.

➤ **Fixarea temei de tratat în predică.** Tema de tratat în predică ne este oferită în primul rând de Calendarul bisericesc. În alegerea temei pentru predică, preotul trebuie să-și îndrepte atenția și spre explicarea Apostolului, alături de explicarea Sfintei Evanghelii. Preotul are libertatea să-și aleagă și să trateze orice temă dogmatică, morală, culturală sau istorică, dar trebuie să mediteze dacă această temă este cea mai potrivită, cea mai necesară și cea mai utilă pentru credincioșii pe care îi păstorește, în momentul când se decide s-o trateze. Și în privința alegerii temei deci, preotul trebuie să fie o minte vie și activă.

➤ **Alegerea materialului.** Tema aceasta, în general, a fost tratată în Omiletica generală, la capitolul «**Izvoarele predicii**»: Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție, cultul, alte izvoare. Adăugăm aici că pentru fiecare temă trebuie să se aleagă materialul de fapte și idei absolut corespunzător acestei teme, pentru a contribui la înțelegerea exactă și completă a ei. Expunerea unui material, care nu este în legătură cu tema tratată sau care are o legătură prea îndepărtată cu ea, duce la insucces pe predicator, prin neînțelegerea, confuzia și pasivitatea sălășluită în sufletul credincioșilor.

Grija preotului predicator trebuie să fie nu să spună ceva cules de ici și de colo, fie că este sau nu este în legătură cu subiectul, ci grija lui este să spună numai ceea ce trebuie, adică ceea ce cere subiectul, iar nu ceea ce îi oferă întâmplarea. Și aici este nevoie de minte vie, activă, meditație și selecție viguroasă.

Aici vom vorbi despre «text» în cadrul unui plan de predică. Cuvântul «**text**» are un înțeles mai larg, legat de predica din primele veacuri creștine și un înțeles mai restrâns, legat de epoca actuală a predicii creștine. Textul, în primul înțeles, înseamnă întreaga pericopă evanghelică pe care Sfinții Părinți și învățătorii Bisericii o puneau înaintea predicii și o explicau pe versete și idei. Astăzi, se folosește mai rar procedeul acesta, dar este foarte util și necesar să-l practicăm cât de des în predică, spre a se vedea clar că predicatorul propovăduiește cuvântul lui Dumnezeu, iar nu pe al său. În decursul veacului a încetat datina aceasta, de a se explica întreaga pericopă în mod constant și permanent și s-a extras numai un singur verset din pericopă, care se așează în fruntea predicii, purtând numele de text, în sensul restrâns al cuvântului. El poartă numele de **text biblic** fiindcă, de regulă, este extras din pericopa scripturistică. Se poate lua textul începător al predicii însă și din operele Sfinților Părinți, din cântările bisericești, din troparele sfinților, din cuprinsul Sfintei Liturghii etc., ținând seama de felul sărbătorii

prăznuite și de împrejurările în care predică preotul.

Să se folosească, în general, texte biblice care au un înțeles literal, istoric, iar nu mistic sau alegoric, care cer eforturi mai mari în tâlcuire și în păstrarea lor în memorie.

2.2.2. Modul de adresare

Este expresie specifică, fie un singur substantiv, fie un adjectiv în cazul vocativ, rostită de predicatori către ascultători. Prin această formulă se stabilește primul contact dintre vorbitori și ascultători și în același timp, prin ea se exprimă și gândul și dorința predicatorului de a vorbi credincioșilor săi. Formula de adresare nu face parte din cuvântare, dar este necesară, fiindcă prin ea, predicatorul își arată calitatea sa de părinte, păstor, învățător, care le vorbește păstoriiților săi și totodată, el își descoperă căldura sufletească cu care le va vorbi.

Și din acest punct de vedere preotul trebuie să dovedească virtutea înțelepciunii și să țină seama de următoarele povățuiri: modul de adresare să fie bisericesc, tradițional, cum vom arăta mai jos, iar nu laic; formula să fie scurtă, cuviincioasă, rostită cu demnitate, dar nu cu mândrie, nu cu umilință și cu un caracter plângăreț, cu naturalețe, iar nu cu ipocrizie. Și felul cum se rostește formula de adresare influențează asupra stării sufletești a credincioșilor. Cele mai potrivite și mai folosite formule de adresare în predică sunt: ***Fraților! Dreptcredincioși creștini! Iubiți credincioși! Fiilor!***

Ultimele două formule de adresare se cade să fie folosite de păstorii cei mai vârstnici, așa cum obișnuia Sfântul Ioan, Apostolul și Evanghelistul, la adâncă bătrânețe, precum și de chiriarhi. Sfinții Apostoli folosesc cuvântul «**fraților**», ca mod de adresare, iar Mântuitorul folosește cuvintele «**fiule**» și «**fiică**» așa cum am arătat mai sus. Cea mai folosită formulă de adresare este «**fraților**». Sfinții Părinți mai foloseau formula: «**preaiubiții mei frați**»; (*fratres dilectissimi*, părinții latini și părinții greci).

Formula de adresare trebuie să se mai repete și în cursul predicii, fără să se abuzeze de ea, mai ales atunci când preotul trece cu expunerea la altă idee, spre atragerea atenției.

2.2.3. Introducerea

Introducerea sau **exordiul** este prima parte a oricărei cuvântări, strâns legată cu tratarea temei, prin care predicatorul face pregătirea credincioșilor pentru a asculta tratarea cu interes, cu bunăvoință, cu atenție sporită și cu convingerea că cele ce vor urma sunt învățături necesare și utile pentru mântuirea sufletului lor. Introducerea are și scopul de a arăta ciclul de teme în care se încadrează tema cea nouă, de a arăta scopul acestei cuvântări, de a arăta în final rațiunea pentru care preotul predicator și-a ales materialul predicii.

Efectul pozitiv al predicii, dorit de orice predicator, depinde în mare parte de buna alcătuire și prezentare a introducerii și de aceea, această parte a cuvântării trebuie să fie alcătuită cu grijă deosebită. O bună introducere, adică o introducere ale cărei idei conduc pe ascultători direct la tema de tratat, a cărei formă încântă sufletul credincioșilor și care oglindește sentimente de iubire adâncă față de ei, iubire unită cu modestie și blândețe părintească, captează integral bunăvoința și

îndatorează pe ascultători de a rămâne uniți în gânduri și în simțiri cu preotul lor, până la sfârșitul cuvântării. Astfel de introducere înlătură răceala, indiferența și multele și variatele griji cu care este încărcat sufletul credincioșilor și sălășluiește în sufletele lor sentimentele de dragoste față de păstorul lor și dispoziția sufletească de a asculta cu atenție cele spuse. Alcătuirea unei introduceri cere de asemenea, multă înțelepciune din partea preotului.

Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți ne oferă multe feluri de introduceri meșteșugite în predică, pentru atingerea scopului arătat.

Vom cita două exemple:

a) Pentru ca să câștige bunăvoința și atenția Areopagului din Atena, **Sfântul Pavel** își începe cuvântarea „*Despre spiritualitatea lui Dumnezeu*”, printr-o introducere în care recunoaște și chiar laudă cu moderație evlavie atenienilor, zicând: «*Bărbați atenieni, în toate vă văd că sunteți foarte evlavioși. Căci străbătând cetatea voastră și privind locurile voastre de închinare, am aflat și un altar pe care era scris: «Dumnezeului necunoscut». Deci pe Cel pe Care voi necunoscându-L îl cinstiți; pe Acesta îl vestesc eu vouă» (Fapte XVII, 22-23).*

b) Pentru ca să justifice tratarea temei despre «*Cinstirea sfințelor icoane*», **Sfântul Ioan Damaschin** face începutul cuvântării așa :

«*Pentru că unii ne hulesc că ne închinăm și cinstim icoana Mântuitorului și a stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și a celorlalți sfinți și slujitori ai lui Hristos, să audă aceștia că dintru început Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său» (Facere I, 25).*

2.2.4. Anunțarea temei

Tema predicii este propriu-zis subiectul sau titlul ei. Anunțarea temei predicii este absolut necesară, pentru ca auditorii, pe de o parte, să urmărească cuvântarea și să raporteze toate ideile la temă, iar pe de altă parte, să țină minte despre ce s-a vorbit și după ce s-a terminat cuvântarea, nu numai în timpul rostirii ei.

2.2.5. Rugăciunea sau invocația

După enunțarea temei sau a părților temei de tratat, deci înainte de tratare, de regulă, urmează o scurtă rugăciune către Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeu-Fiul, Dumnezeu-Sfântul Duh, către Maica Domnului sau către sfântul a cărui pomenire se săvârșește și despre care se predică. În cuprinsul predicii, rugăciunea se găsește atât în predicile Sfinților Părinți, cât și în predicile cuvântătorilor bisericești mai noi. Este firesc să se ceară ajutorul lui Dumnezeu, pentru buna propovăduire a cuvântului lui Dumnezeu, de către predicator și pentru încălzirea sufletelor ascultătorilor, cu căldura Duhului Sfânt, în vederea bunei primiri a învățaturii divine. Rugăciunea, în predică, produce un mare efect în mintea și inima credincioșilor, stimulându-le mult simțul religios creștin și pregătindu-i sufletește pentru ascultarea și înfăptuirea învățăturilor date în predică.

• Îndemnarea la atenție

Atât în retorica antică cât și în tratatele de omiletică se dă învățătura despre

îndemnarea la atenție a ascultătorilor pentru cele ce spune cuvântătorul. Îndemnarea la atenție să se facă alături de rugăciunea dinaintea tratării.

Nu este de recomandat să se îndemne ascultătorii la atenție în predică. Atenția ascultătorilor la predică, mai ales în biserică, se impune, nu se cere în mod formal. Atenția se impune în mod firesc prin momentul solemn în care se găsesc credincioșii, prin prestigiul intelectual al preotului predicator și prin autoritatea sa de păstor bun. Același lucru se petrece și în școală în timpul predării lecțiilor de către un dascăl cu multiple calități.

2.2.6. Tratarea

Numită cu termenul latin *tractatio* și *pertractatio* este propriu-zis corpul cuvântării de orice gen, fiind partea cea mai însemnată a cuvântării în care predicatorul își dezvoltă ideile, expune dovezile, convinge și înduplecă voința ascultătorilor.

În tratare preotul trebuie să instruiască pe ascultători, dar nu fără un scop precis, ci să-i lumineze cu lumina lui Hristos, să-i transforme sufletește, să-i sfințească, să-i mântuiască.

La rândul ei, tratarea are următoarele momente logico-psihologice: explicația, în unele cazuri istorisirea, argumentarea sau dovezile și combaterea obiecțiilor împotriva dreptei credințe. Uneori nu este de ajuns numai enumerarea dovezilor pentru argumentarea temei și de aceea, la acest punct, mai are loc și amplificarea unor argumente. Dacă argumentarea este ceva mai lungă este necesar să urmeze după ea și o scurtă recapitulare pentru a se lumina complet ascultătorii asupra ideii esențiale și pentru ca predicatorul să poată trece mai departe. Tratarea sau tranziția de la o parte la alta a tratării sau de la o idee la alta în momentul argumentării trebuie să fie clară și dătătoare de atenție și interes pentru ascultători, printr-o schimbare de ton, printr-o mică pauză și printr-o propoziție interogativ-retorică adresată acestora: „*Ați înțeles cele spuse până aici?*”. Făcând suma exactă a momentelor tratării, observăm că tratarea constă din următoarele părți: **explicația** sau în unele cazuri **istorisirea**; **argumentarea**(dovezile); **combaterea** obiecțiilor; **amplificarea** dovezilor; **recapitularea**; **tranziția**.

Menționăm că toate aceste părți nu sunt obligatorii pentru orice cuvântare bisericească. Momentele folosite în tratare depind de natura temei, de cultura ascultătorilor, de locul și timpul în care se rosteste cuvântarea.

• Digresiuni și tranziții

Cum se vede tratarea prin împărțirile ei, prin argumentele sale multe și variate aduse în scopuri didactice și morale, impun minții ascultătorilor o atenție mai mare și deci o mai mare cheltuială de energie mintală decât celelalte părți ale cuvântării. De aceea marii oratori folosesc digresiunile și tranzițiile ca procedee pedagogice pentru stimularea atenției și relaxare psihică.

Digresiunile sunt părți din cuvântare care în aparență se abat de la subiectul tratat. În realitate însă, sunt piese meșteșugit puse în cuvântare, fie pentru a lămuri mai intuitiv o temă, fie ca expunerea să fie mai variată. Ele constau dintr-o scurtă narațiune, dintr-o amintire personală, dintr-o glumă didactică, dintr-o sentință sau proverb cunoscut.

Tranzițiile sunt formele de trecere de la o temă la alta, într-o cuvântare cu mai multe teme sau trecerea de la o parte la alta a aceleiași teme. Făcute cu multă abilitate și tranzițiile înviorează atenția ascultătorilor și micșorează oboseala adusă de tratarea cu o argumentare complicată.

2.2.7. Încheierea

Este partea finală a cuvântărilor de orice gen, purtând denumiri ca: *epilog*, *comparație*, *perorație*.

Predica patristică și cea modernă atribuie o mare importanță felului de încheiere a unei cuvântări pentru că, binefacută, încheierea aduce victoria prin mișcarea inimii și înduplecarea voinței. Retorica antică socotea că încheierea este propriu-zis o încoronare a discursului ca și a oricărei lucrări și de aceea sfârșitul încoronează opera.

Alcătuirea unei încheieri reușite într-o cuvântare de orice gen constituie o dificultate pentru mulți oratori. Cei mai mulți predicatori termină printr-un îndemn adresat credincioșilor, de a se strădui pentru obținerea harului și a vieții veșnice.

În încheiere predicatorul trebuie să se concentreze mai mult să prezinte idei dogmatice, morale și culturale spre a-l ajuta pe credinciosul ascultător să se ostenească spre dobândirea vieții veșnice. Dacă fiecare predică se termină cu una și aceeași idee, încheierea devine banală. Încheierea unei cuvântări este, cu drept cuvânt, semnul distinctiv după care se cunosc adevărații oratori.

În rezumat două operații trebuie să se distingă în încheierea unei cuvântări:

- un rezumat într-o formă nouă și mai mișcător al ideilor principale ale cuvântării;
- trezirea și dezvoltarea sentimentelor proprii pentru îmbrățișarea și înfăptuirea ideilor din cuvântare de către ascultători.

• Concluzii

Cunoașterea în amănunțire a elementelor componente ale predicii este o datorie profesională și morală de primul ordin a preotului predicator. Prin acesta, predicatorul creștin posedă toate punctele cardinale omiletice după care se orientează în orice cuvântare. Pentru a deveni cu adevărat orator sacru, preotul predicator trebuie să adauge o muncă personală și mai intensă pentru a împlini toate regulile și condițiile omiletice.

Pentru aceasta, predicatorul creștin trebuie să își impună o autoperfecționare oratorică prin studiul zilnic, rugăciune și meditație, la acestea adăugându-se exercițiile permanente de predică. **Sfântul Ambrozie**, în lucrarea sa „*Despre îndatoririle slujitorilor lui Dumnezeu*”, îndeamnă pe preoți să facă acte de dărnicie materială în bani și în alt fel de ajutorare. Aceste ajutoare însă se isprăvesc cu timpul, dar ajutorul cu cuvântul care nu trebuie să lipsească niciodată nu numai că nu se împrăștiează, dar mereu crește.

La un orator sacru desăvârșit, alături de erudiție și de tehnica alcătuirii unei cuvântări se mai adaugă istețimea și vioiciunea proprie, care sunt daruri naturale, dar care se dezvoltă tot prin exerciții. Istetimea minții și vioiciunea îl ajută pe predicator să exceleze în predică.

Oratorul sacru care a ajuns la această treaptă înaltă pe scara desăvârșirii omiletice, să ia aminte să nu cadă prin păcatul mândriei. Un mare omilet francez învăța pe toți predicatorii creștini îndatorirea de a folosi elocința lor pentru triumful Evangheliei și nu pentru triumful elocinței lor.

În legătură cu structura planului unei predici, este de reținut că momentele logice-psihologice arătate, sunt puncte de orientare cum am mai spus, dar ele nu sunt șabloane rigide, ci ele au caracter elastic, chiar Sfinții Părinți ne oferă predici diferite ca structură chiar dacă tratează aceeași temă.

În legătură cu pregătirea pentru vorbirea publică, predicatorul trebuie să-și impună îndatorirea permanentă de a-și alcătui planul și a-și scrie predica, să-și însușească bine conținutul și numai după aceea să rostească liber.

În legătură cu modelele pentru fiecare moment psihologic al fiecărui gen de cuvântări bisericești, predicatorul trebuie să le culeagă din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Aici se găsesc toate genurile de cuvântări și toate modelele pentru părțile lor componente. Și aici insistăm să se folosească mult și Vechiul Testament în predică.

• **Bibliografie selectivă**

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Omilii la Matei*, colecția P.S.B., traducere de D. Fecioru, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1994;
2. **Sfântul Grigorie de Nazianz**, *Cele cinci cuvântări teologice*, traducere de pr.prof.dr.Dumitru Stăniloae, Editura Anastasia, București, 1993;
3. **Nicolae Petrescu**, *Omiletica*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1977;
4. **Pr.prof.dr.Sebastian Șebu, Monica Opriș, Dorin Opriș**, *Metodica predării religiei*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2000;
5. **Î.P.S. Antonie Plămădeală**, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, 1996.

• **Aplicații**

A. Teste de evaluare

1. Predica trebuie să fie lungă sau scurtă?

R: În unele cazuri este bine să fie scurtă, în alte cazuri lungă. Dar cu cât credincioșii simt mai mult nevoia să asculte cuvântul lui Dumnezeu și cu cât preotul este mai înduhovnicit și cunoscător al adevărului mântuitor, cu atât mai bine. Regula cea mai bună o stabilește **Sfântul Grigorie de Nazianz**: „*Predica trebuie să fie lungă pentru ca să nu lipsească nimic din ceea ce trebuie spus, dar trebuie să fie și scurtă ca să nu plictisească prin exces de vorbe*”.

2. Care este cea mai bună predică?

R: Cea mai bună predică este cea care sfârșește în tăcere, pentru că spune **Sfântul Ignatie al Antiohiei**: „*Cel ce înțelege tăcerea din cuvintele lui Iisus acela a ajuns la desăvârșire*”.

3. Care este rostul digresiunilor în predică?

R: Rostul digresiunilor în predică este o adaptare a predicatorului la starea

sufletească a credincioșilor, predica să aibă astfel eficiență mai mare. Tocmai aceste digresiuni sunt ca o pauză, ca o recreație, în care credincioșii își refac capacitatea de concentrare, astfel încât predica poate fi mai lungă și astfel credincioșii pot învăța mai multe.

B. Teme de reflecție

1. Ce vrea să spună **Sfântul Vasile cel Mare**, când zice: „*credem (propovăduim) cum ne-am botezat, și ne botezăm cum credem (propovăduim)*”.
2. Ce vrea să spună **Sfântul Irineu de Lyon** când zice: „*învățătura (propovăduirea) noastră este conformă cu Euharistia?*”

Capitolul 3: ROSTIREA PREDICILOR ÎN FAȚA CREDINCIOȘILOR

3.1. Stilul predicii

3.2. Acțiunea

3.3. Comunicarea cu ascultătorii

Referințe bibliografice

Aplicații

- **Obiective educaționale**

La sfârșitul acestui capitol veți putea să:

- realizați care este diferența între stilul bisericesc, pe de o parte, și stilul gramatical și literar, pe de altă parte;
- înțelegeți cât de importantă este acțiunea pentru reușita predicii;
- dezvoltați capacitatea de a comunica cu credincioșii.

- **Cuvinte cheie**

cuminicare – comunicare;

acțiunea – actul propriu-zis al rostirii predicii în fața credincioșilor.

- **Sinteza capitolului**

Capitolul arată importanța stilului gramatical și a celui literar, dar mult mai important este că ne ajută să dobândim stilul bisericesc. Dar, cel mai important este că ne arată importanța acțiunii în predică. Astfel, **Demostene** întrebă ce trebuie pus pe primul plan în toată arta oratorică, a spus că trei calități principale disting un orator adevărat: „*prima este acțiunea, a doua încă acțiunea, a treia de asemenea, acțiunea*”.

De asemenea, tot așa de importantă este și vestimentația, gesturile, și orice mișcare a preotului, toate fiind o reflectare a persoanei preotului.

3.1. Stilul predicii

Temele expuse până aici constituie propriu-zis materia, fondul sau corpul omileticii. În această parte a omileticii vom prezenta forma sau veșmântul în care trebuie să se înfățișeze această materie de către predicator. Vorbind despre formă, intrăm în capitolul ***elocutio***, adică în partea omileticii care ne învață cum să ne exprimăm cugetările și sentimentele prin cuvinte. ***Elocutio*** înseamnă exprimare, fel de exprimare sau stil. Elocutio înseamnă deci, preocuparea de a reda expunerea într-un stil perfect.

Stilul este totalitatea mijloacelor lingvistice pe care le folosește un scriitor pentru a-și exprima gândirea și simțirea sa. Stilul variază de la om la om și el oglindește capacitatea sa de gândire și simțire, darul său natural de a scrie, munca și stăruința sa personală etc.

Scriitorul francez **Buffon** a spus că „*stilul este omul însuși*”.

Înșușirile stilului sunt foarte diferite grupate și împărțite de către retorica antică și de către teoria literaturii. Noi analizăm calitățile stilului predicii din trei puncte de vedere și de aceea formulăm trei feluri de stiluri:

- gramatical;
- literar, care cuprinde vorbirea figurată;
- bisericesc, propriu cuvântărilor bisericești de orice gen, care este în același timp o sinteză a celor două stiluri amintite mai sus.

A. STILUL GRAMATICAL

Cum arată și numele, stilul gramatical obligă pe vorbitorul sau scriitorul de orice gen să se exprime după regulile gramaticale, predicatorul creștin având datoria să cunoască și să aplice corect gramatica, lingvistica și semantica.

Stilul gramatical are mai multe însușiri proprii numite ***calități stilistice generale sau particulare***.

- **Calități generale:**

- a) **Corectitudinea**

Este calitatea stilului în care se respectă regulile gramaticale, este stilul în care nu există greșeli de acest fel.

- b) **Puritatea**

Puritatea gramaticală este calitatea generală a stilului care cere să folosim în vorbire și în scriere, cuvintele înțelese de toți cei care vorbesc aceeași limbă.

c) Precizia

Cu alt termen, precizia stilistică înseamnă exactitate. Este calitatea generală a stilului care cere să înlăturăm cuvintele sau expresiile de prisos, digresiunile de la temă și să folosim termenii cei mai potriviți.

d) Concizia

Concizia stilului înseamnă restrângerea materialului lexical la spiritul necesar.

e) Proprietatea

Proprietatea stilistică este calitatea de a folosi cuvântul care să exprime cel mai exact ideea voită de autor.

f) Claritatea

Toate calitățile generale ale stilului gramatical enumerate până aici asigură primul scop al unei vorbiri sau scrieri. Claritatea este o calitate a stilului care face să fie înțelese cu ușurință ideile și sentimentele exprimate într-o lucrare științifică sau operă literară.

➤ **Calități particulare:**

Calitățile stilistice enumerate până aici se numesc generale deoarece sunt obligatorii în orice operă literară, aceste calități sunt obligatorii și pentru stilul predicatorului creștin.

Stilul predicatorului trebuie să posede și alte însușiri specifice numite **calități particulare**. Vom enumera patru calități particulare ale stilului predicii: **naturalețe, demnitate, armonie și finețe**.

a) Naturalețea

Naturalețea stilistică este calitatea stilului de a exprima fondul de idei și sentimente în chip firesc, fără afectare ca și când cuvintele și imaginile ar apărea de la sine. Contrară naturaleței sunt afectarea și emfaza care dau stil bombastic, declamatoriu.

b) Demnitatea

Demnitatea stilistică este o calitate a stilului care obligă pe predicator să folosească numai expresii cuviincioase și să înlătore expresiile urâte sau termenii josnici.

c) Armonia

Stilul devine armonios și plăcut, atunci când succesiunea cuvintelor încântă urechea.

d) Finetea

Finetea stilistică este o calitate particulară a stilului, care se obține prin folosirea verbelor care exprimă ideile în mod direct, lăsând să fie ghicite, descoperite de cititor.

B. STILUL LITERAR. VORBIREA FIGURATĂ.

Dacă la toate calitățile stilistice enumerate până aici adaugăm și figuri de stil, figuri sintactice sau retorice, realizăm un stil literar care mărește puterea de înțelegere a minții, deșteaptă fantezia și încântă sufletul cititorului. Acest stil literar poartă numele de **stil figurat sau poetic**, pentru că este folosit de regulă de poeți.

C. STILUL BISERICESC; (potrivirea limbii după graiul ascultătorilor).

Predicatorul creștin este dator să cunoască bine limba poporului român, precum și limbi ale altor popoare, în special limba Sfintei Scripturi (greaca și ebraica) și să cunoască limba cultă, limba literară și toate figurile stilistice. Predicatorul trebuie să cunoască stilul bisericesc, adică să cunoască limba vechilor cazonii pe care o cântă și pe care o poartă la vatra lor țărani. Această limbă trebuie folosită de predicator în cuvântările sale, pentru că el vorbește în numele Bisericii, iar ascultătorii sunt membrii ai Bisericii. El trebuie să folosească un grai înțeles de toți ascultătorii fără să devină însă banal sau vulgar și de aceea trebuie să coboare atât la nivelul culturii, cât și al vorbirii lor. În nici un caz preotul creștin să nu imite vorbirea unui laic în vreunul din momentele logico-psihologice ale predicii în ceea ce privește stilul, socotindu-se prin aceasta „mai învățat”.

Ca și Sfinții Părinți, predicatorii creștini trebuie să rămână oratori ai amvonului și nu ai forului. Privitor la stil, preotul trebuie să respecte principiul hristologic și eclesiocentric; așa cum a vorbit Hristos și cum a predicat Biserica, așa să predice și slujitorii Bisericii de astăzi.

3.2. Acțiunea

De origine latină însemnând act, faptă, acțiunea este cea mai importantă latură a oratoriei, având putere și efect uimitor asupra ascultătorilor.

În lucrarea sa „*De oratore*”, **Cicero** ca și **Quintilian** în lucrarea sa „*Arta oratorică*”, accentuând importanța acțiunii în oratorie, citează părerea celui mai mare orator al antichității: **Demostene**, care fiind întrebat ce trebuie pus pe primul plan în toată arta oratorică, a spus că trei calități principale disting un orator adevărat: „*prima este acțiunea, a doua încă acțiunea, a treia de asemenea acțiunea*”. Printr-o acțiune desăvârșită, predicatorul își ajunge scopul propus de a învăța și a determina pe credincioși la fapte de virtute și printr-o acțiune perfectă el reușește să ridice chiar valoarea unei creații oratorice mediocre, după cum o

cuvântare de mare valoare în sine produce un efect mult mai slab asupra ascultătorilor dacă este prezentată printr-o acțiune stângace.

În domeniul omileticii, acțiunea înseamnă totalitatea mijloacelor și procedee-
lor pe care le folosește oratorul pentru a reda ascultătorilor ceea ce a gândit și a
scris: *memoria, pronunțarea, vocea, gesturile, expresia feței, mâinile, ținuta
corpului și ținuta vestimentară*.

a) Memoria

Cea dintâi acțiune pe care trebuie să o săvârșească vorbitorul este memoriza-
rea cuvântării. Cei vechi înscriau acest act între momentele logice-psihologice
care alcătuiau planul unei cuvântări și denumeau memoria. Ei pretindeau ca
oratorul să aibă o memorie cât mai fidelă, să-și învețe pe de rost discursul și să-l
rostească, nu să-l citească. Cicero spune despre memorie că este „*tezaurul minții*”.

Memorizarea este un act pe care predicatorul îl săvârșește în particular, dar
acțiunea cea mai de seamă se săvârșește în public în fața ascultătorilor, aici având
loc pronunțarea cuvântării.

b) Pronunțarea

Este rostirea propriu-zisă a cuvântării care trebuie să reflecte următoarele însu-
șiri:

- să fie corectă;
- să fie naturală;
- să se articuleze bine cuvintele;
- să fie variată;
- să fie armonioasă.

c) Vocea

Vocea impresionează auzul, precum gestul impresionează văzul, cele două
simțuri superioare prin care pătrund în suflet toate senzațiile. Vocea diferă de la
om la om, dar oricum va fi ea, rostirea cuvântării trebuie să fie dulce, nu
supărătoare. Calitățile vocii se pot dezvolta, ca toate celelalte printr-o îngrijire
bună, iar neglijența le diminuează. Vocea este în strânsă legătură cu forța fizică și
de aceea, teoreticienii oratoriei recomandă obținerea acestei forțe fizice pe cât
posibile prin plimbări, masaj, abținere, hrană ușor digerabilă etc. Tot ei
recomandă oratorului să se ferească de umiditate prea multă, de uscăciune și
oboseală. Tratatele de retorică recomandă ca un vorbitor în public să nu-și
îndulcească vocea cu delicatose.

Cel mai bun exercițiu pentru formarea vocii este să învățăm pe dinafară texte
cât mai variate care să se preteze la strigăte, discuții, conversații și mlădieri de
voce pentru a ne pregăti pentru toate situațiile în același timp. Improvizarea în
cuvântare îl abate pe vorbitor de la grija ce trebuie dată vocii pentru că atenția sa
încordată este acordată fondului cuvântării. Prin cântare permanentă vocea
predicatorului devine ușoară, amplă, bogată, flexibilă, solidă, durabilă, limpede,
curată, cu timbrul plăcut și pătrunde în urechile ascultătorilor, devenind astfel
maleabilă, prezentând toate sinuozitățile și modalitățile oferite de predicator.

d) Gesturile

Prin gesturi omiletice se înțeleg mișcările mâinilor, ale corpului, care însoțesc idei sentimente și care dau mai multă expresivitate vorbirii. Gestul urmează fidel vocea, impresionează ochii, cum am aratat mai sus, și ca și vocea el se supune inteligenței oratorului sau artistului dramatic. Gestica, inteligența și prudența au mare importanță în oratorie pentru că ele exprimă chiar fără vorbe aproape totul. Frumusețea discursului rezultă și din gesturi și din mișcarea corpului, de aceea Demostene obișnuia să se privească într-o oglindă înainte de cuvântare.

e) Expresia feței (fizionomia)

Are un rol important în activitatea oratorică pentru că ea este oglinda sufletului, pe fața oratorului și a omului în general se citesc toate mișcările și stările sufletului: tristețea, veselia, măgulirea, mândria. Spre față se îndreaptă atenția ascultătorilor, la ea privesc ochii tuturor.

De aceea, elocința predicatorului bisericesc trebuie să se arate și prin elocința feței: să fie nesilită, modestă, iar expresia ei să fie totdeauna în acord cu cuprinsul cuvântării.

În fizionomia feței, cea mai mare importanță o au ochii. Prin ei se vede sufletul, încât chiar fără să se miște, ochii lucesc când suntem veseli și se încetează când suntem triști.

f) Mâinile

Mișcările mâinilor bine calculate și bine conduse, aduc un mare serviciu elocinței bisericești. Fără mișcarea mâinilor în timpul vorbirii, cuvântarea ar fi ca o lucrare ciuntită, iar oratorul ca o statuie fără viață. S-a spus și se spune că limbajul mâinilor este universal înțeles chiar și de cei care nu ne cunosc graiul.

g) Ținuta corpului și ținuta vestimentară

Ținuta corpului în timpul predicii trebuie să fie naturală și în totală armonie cu solemnitatea rostirii cuvântului lui Dumnezeu. Mișcările corpului trebuie să fie moderate și expresive, adică să însoțească și ele gândurile și sentimentele vorbitorului, dar să reflecte calmul și buna așezare sufletească.

Predicatorul să stea pe amvon sau în fața altarului având ținuta corpului dreaptă și să aibă grijă ca aproape toți ascultătorii să fie în fața lui, să se ferească de ținuta țepănă sau de legănarea capului când vorbește.

Ținuta vestimentară trebuie distinsă, așa cum au rânduit canoanele și tradiția Bisericii: costumul preoțesc și odăjdiile sfinte, după cum vorbește în afară de biserică sau în biserică. Nu se cere eleganță, preocupare unică pentru îmbrăcăminte și încălțăminte, dar nici nu se îngăduie neglijența, dezgustare pentru ochii ascultătorilor.

3.3. Comunicarea cu ascultătorii

Prin comunicarea cu ascultătorii înțelegem virtuțile preotului predicator de a se face una cu ei, de a gândi, simți și voi la fel întru Hristos.

Virtutea prin care se înfăptuiește această unitate este virtutea iubirii reciproce,

care dă naștere la comunicarea gândurilor și simțirilor de la preot la ascultători și invers, proces numit „*sentimentul iubirii comune*”. Învățătura creștină atinge sublimul în ceea ce privește manifestarea sentimentului de iubire și ne poruncește să iubim chiar pe cei ce ne urăsc.

- **Concluzie generală**

1. Toate învățăturile omiletice expuse trebuie însușite de preotul predicator pentru că ele sunt un bun povățuitor pentru alcătuirea predicilor.

Cea mai importantă învățătură este datoria de a predica cuvântul lui Dumnezeu, preotul să considere predica în Biserică drept un act de cult divin și numai atunci să considere că a săvârșit cultul divin complet, după rânduiala Bisericii, dacă liturghisirea a cuprins și cultul divin rostit de credincioși.

De îndată ce credința s-a dobândit în istoria creștinismului prin predică, tot atât de adevărat este că ea se păstrează și se adâncește tot prin predică. Prin predică credincioșii sunt instruiți în învățăturile fundamentale ale credinței, dar sunt și educați să trăiască după aceste adevăruri de credință.

Credincioșii puneau mare preț pe predică și de aceea predicile predicatorilor distinși se scriau după ce erau rostite în biserică.

Preotul predicator de astăzi să nu uite temeiurile scripturistice și mărturiile istorice cu privire la îndatorirea de a predica și cu aceeași căldură sufletească și cu același entuziasm cu care țineau predici Sfinții Părinți și alți predicatori, să-și hrănească și ei turma încredințată cu merindea duhovnicească dată prin cuvântul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții.

2. La zelul de predicator, slujitorul lui Iisus Hristos trebuie să adauge caracterul moral, care constituie cununa biruinței lui în toate laturile lucrării sale pastorale. Predicatorul nu poate predica despre adevărurile dogmatice și morale decât dacă este convins de ele și le trăiește. El devine „*aramă sunătoare și chimval răsunător*”.

Încheiem cuvântul de îndrumare omiletică cu convingerea că predicatorul se va înfățișa înaintea credincioșilor ca un orator sfințit, învățat, în stare să învețe și pe alții, să fie un izvor de moralitate pentru toți ascultătorii săi, prin virtuțile sale. Sfântul Apostol Pavel spunea fiecarui preot că numai prin aceste însușiri se va arăta ca un bun slujitor al lui Hristos și al fraților întru Domnul: „*Punându-le înaintea fraților acestea, vei fi un bun slujitor a lui Hristos Iisus, hrănindu-te cu cuvintele credinței și ale buneii învățăături căreia ai urmat*” (I Timotei IV, 6).

- **Bibliografie selectivă**

1. **Ioan Toader**, *Metode noi în practica omiletică*, Editura Arhiepiscopiei Cluj-Napoca, 1997;
2. **Pr. Nicolae Petrescu**, *Omiletica*, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1977;
3. **Doctor Ioan Molnar Piuariu**, *Retorica*, Editura Pelerinul român, Oradea, 1999.

- **Aplicații**

A. Teste de evaluare

1. Cui se adresează întâi predica preotului?

R: Predica se adresează în primul rând lui Dumnezeu. Spune **Sfântul Ioan Gură de Aur**, că preotul trebuie să țină predica nu ca să facă pe placul publicului, ci în primul rând lui Dumnezeu (tratatul „*Despre preoție*”).

2. Dacă credincioșii nu ascultă predica trebuie ca preotul să nu mai predice?

R: Nu. Chiar dacă nu ascultă credincioșii, preotul trebuie să predice, ca o doxologie lui Dumnezeu. Și spune Sfântul Ioan Gură de Aur că mai mare jertfă face acesta decât cel ascultat, care primește încurajare prin evlavie credincioșilor. Iar preotul care lucrează cu migală și cu tenacitate poate să-și facă un public deschis spre predică după ani de muncă, chiar mulți, poate, dar unul care cedează de la început, și după 50 de ani de preoție într-o parohie îi va lăsa tot așa de neștiutori ai adevărului mântuitor și la ieșirea la pensie.

B. Teme de reflecție

1. Un pustnic spune ucenicului său: – Să mergem în Alexandria să propovăduim. Au mers prin oraș toată ziua. Seara, pustnicul îi spune ucenicului: – Să mergem acasă! Ucenicul, contrariat, spune: – Dar nu propovăduim?! Pustnicul îi răspunde: – Dar am propovăduit toată ziua.

În același sens, poporul spune despre cineva: „*calcă a popă*”.

Să medităm la propovăduirea care se face prin alte mijloace, în afara cuvântului!

PROGRAMĂ ANALITICĂ

Denumirea disciplinei: OMILETICĂ

Facultatea: TEOLOGIE – LITERE

Profilul: TEOLOGIE

Specializarea: TEOLOGIE PASTORALĂ ANUL al V-lea F.R.

Număr de ore: 14 ore – seminarii pe semestrul I

- **Obiective:**

- Însușirea cunoștințelor de artă oratorică
- Stăpânirea actului predicatorial
- Formarea personalității predicatorului
- Aplicarea științifică a metodelor și formelor predicatoriale
- Dobândirea de către predicator a capacității de educare a sufletului, înnobilarea minții și întărirea voinței credincioșilor

- **Conținut (descriptori)**

A. OMILETICA GENERALĂ

Capitolul 1. Generalități

- 1. Disciplina omileticii: definiție, scop, necesitatea sa
- 2. Temeiurile propovăduirii creștine în Biserica Ortodoxă .....2 ore
- 3. Calitățile predicatorului: intelectuale, religioase, morale și fizice .....2 ore

Capitolul 2. Istoria predicii

- 1. Predica în Vechiul Testament și Noul Testament
- 2. Predica în perioada patristică și postpatristică
- 3. Predica în istoria Bisericii Ortodoxe Române .....2 ore

Capitolul 3. Izvoarele fundamentale ale predicii și scopul ei

- 1. **Izvoarele predicii**
  - a. Sfânta Scriptură
  - b. Sfânta Tradiție
  - c. Cultul divin și alte izvoare
- 2. **Scopul predicii**
  - a. Însușirea adevărurilor de credință
  - b. Mișcarea inimii
  - c. Înduplecarea voinței credinciosului .....2 ore

B. OMILETICA SPECIALĂ

Capitolul 1. Felurile predicilor în general

- 1. Omilia și predica sintetică
- 2. Parenezele și conferințele religioase
- 3. Alte cuvântări bisericesti și predici ocazionale .....2 ore

Capitolul 2. Alcătuirea predicii

1. Părțile componente	
2. Planul predicii	2 ore

Capitolul 3. Rostirea predicilor în fața credincioșilor

1. Stilul predicii	
2. Acțiunea	
3. Comuniunea cu ascultătorii	2 ore

- **Forme de evaluare** – examen

Stabilirea notei finale: - răspunsurile la examen	60%
(procentaje) - activitatea la seminarii	20%
- prezența la seminarii	20%

- **Bibliografie selectivă**

1. **Pr.prof. Nicolae Petrescu**, *Omiletica*, manual pentru seminariile teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997;
2. **Ioan Toader**, *Metode noi în practica omiletică*, Editura Arhidiecezană, Cluj-Napoca, 1997;
3. **J.J. Van Cuilenburg, O. Scholten, G.W. Noomen**, *Știința comunicării*, ediția a II-a, traducere de Tudor Olteanu, Editura Humanitas, București, 1998;
4. **John Breck**, *Puterea Cuvântului în Biserica dreptmăritoare*, traducere de Monica Herghelegiu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999;
5. **Doctor Ioan Molnar Piuariu**, *Retorica*, Editura Pelerinul român, Oradea, 1999.

Coordonator de disciplină:
Pr. Lector Dr. Petre Comșa

CUPRINS

A. OMILETICA GENERALĂ

Capitolul 1. Generalități	1
1.1. Disciplina omileticii: definiție, scop, necesitatea sa	1
1.2. Temeiurile propovăduirii creștine în Biserica Ortodoxă	5
1.3. Calitățile predicatorului: intelectuale, religioase, morale și fizice	7
Bibliografie selectivă	12
Teste de evaluare	12
Teme de reflecție	13
Capitolul 2. Istoria predicii	14
2.1. Predica în Vechiul Testament și Noul Testament	14
2.2. Predica în perioada patristică și postpatristică	19
2.3. Predica în istoria Bisericii Ortodoxe Române	24
Bibliografie selectivă	25
Teste de evaluare	25
Teme de reflecție	26
Capitolul 3. Izvoarele fundamentale ale predicii și scopul ei	27
3.1. Izvoarele predicii	27
3.1.1. Sfânta Scriptură	27
3.1.2. Sfânta Tradiție	29
3.1.3. Cultul divin și alte izvoare	29
3.2. Scopul predicii	30
3.2.1. Însușirea adevărilor de credință	30
3.2.2. Mișcarea inimii	33
3.2.3. Înduplecarea voinței credinciosului	34
Bibliografie selectivă	36
Teste de evaluare	36
Teme de reflecție	36

B. OMILETICA SPECIALĂ

Capitolul 1. Felurile predicilor în general	37
1.1 Omilia și predica sintetică	38
1.2. Parenezele și conferințele religioase	41
1.3. Alte cuvântări bisericesti și predici ocazionale	43
Bibliografie selectivă	46
Teste de evaluare	46
Teme de reflecție	47
Capitolul 2. Alcătuirea predicii	48
2.1. Părțile componente	48
2.2. Planul predicii	50
Bibliografie selectivă	55

Teste de evaluare	56
Teme de reflecție	56
Capitolul 3. <u>Rostirea predicilor în fața credincioșilor</u>	57
3.1. Stilul predicii	57
3.2. Acțiunea	60
3.3. Comuniunea cu ascultătorii	62
Bibliografie selectivă	63
Teste de evaluare	63
Teme de reflecție	63
Programa analitică	64
.....	
Cuprins	66